

«Ey yer ve göklerin Hükümranı! Vatan ve din düşmanlarına
karşı cihadımızda bize yardım et ve bizi düşmanların zulmünden koru!»
— İmam Şamil —

Birleşik Kafkasya

ÜÇ AYLIK DERGİ

SAYI : 5

AGUSTOS - EYLÜL - EKİM

1965

İÇİNDEKİLER

Esir Milletler Haftası ve Biz	Kâmil Turan	1
Vatanım	M. Dağlı	3
Benimsin Güzel Vatan (şîir)	Rezzan Dinçer	3
Kuzey Kafkasya	Ramazan Karça	7
Lânet - Komünizm'e - (şîir)	Rüşdi Balcı	10
Esir Türklerin Haftası	Tekin Erer	12
Yirminci Yüzyılda Tutsak Milletler Meselesi	Necdet Sançar	14
Hacı Murad	A. Canbek Havjoko	16
Türkistan'ın Sovyet Hâkimiyeti Altındaki Durumu ve Tutumu	Dr. A. Oktay	21
Kuzeyde... Kuzeyde... (şîir)	Güshan Boğatır	25
Yukarı Baksan Köyü	Yusuf Baksan	26
Abrek	Zübeyde Şaplı	28
General Sultan Kılıç Girey	Sefer E. Berzeg	32
Bire Karşı Yüzyetmişbir	Sefer Aymergen	35
Seni Bekliyeceğim (şîir)	Asum Boran	37
Tarihi Bir Mülakat	Yazan: Z. Şaplı Tercüme: Dr. C. Doğan	38
K. Kafkasya İstiklâli ve Türkiye Matbuatı (1918)	A. Hazer Hızal	40
Hayâlin (şîir)	Rezzan Dinçer	42
K. Kafkasyalı Mültecilerin 20. Teslim Ediliş Yılı Dönümünde		43
Kafkas Gazavatı (şîir)	Yücel İpek	45
Meryem (hikâye)	Osman Çelik	46
Zaman ve Biz (şîir)	Hasan Yediç	48
Okurlardan «Birleşik Kafkasya» ya		49
Muş, Bitlis ve Bingöl İllerindeki K. Kafkasyalı Muhacirler	Zeki Atılgan	51
Düzce (röportaj)	M. Kâzım Taymaz	52
Haydar Barmat (1890 - 1965)	Dr. Zeki Ali	54
Mehmet Emin Buğra (1901 - 1965)	Gülçin Çandarboğulu	57
Kaf Dağında (şîir)	Ömer Özcan	59
Bedi Kartlısa	Hâle Tultay	61
Birleşik Kafkasya'dan haberler		62
Birleşik Kafkasya'dan okurlarına		64

**Birleşik
KAFKASYA**
Üç Aylık Dergi

Sahibi :
Yılmaz NEVRUZ

Yazı İşleri Müdürlüğü :
Mustafa BEŞTOY

Her türlü haberleşme ve
havale adresi :

P. K. : 34
Fatih - İstanbul

İdare :
Akdeniz Caddesi No 15
Fatih - İstanbul

Fiatı : 250 Kuruş
Yıllık abone : 10 TL.
Amerika : 4 \$
Almanya : 7 D.M.

Dergideki yazılar
Kaynak gösterilmek
suretiyle alınabilir.

Dizilip basıldığı yer :
Matbaa Teknisyenleri
Basımevi

Basıldığı tarih: 14/10/1965
İstanbul — 1965

Fiati 250 Kuruş

Birleşik
KAFKASYA
Üç Aylık Dergi

Sahibi :
Yılmaz NEVRUZ

Yan İşleri Müdürü :
Mustafa BESTOY

Her türlü haberleşme ve
havale adresi :
P. K. : 34
Fatih - İstanbul

İdare :
Akdeniz Caddesi No 15
Fatih - İstanbul

Fiyatı : 250 Kuruş
Yıllık abone : 10 TL.
Amerika : 4 \$
Almanya : 7 D.M.

Dergideki yazarlar
Kaynak gösterilmek
suretiyle alınabilir.

Dizilip basıldığı yer :
Matbaa Teknisyenleri
Basımevi

Baskıldığı tarih: 14/10/1965
İstanbul - 1965

Birleşik

Kafkasya

Yıl : 2

Ağustos - Eylül - Ekim, 1965

Sayı : 5

Esir Milletler Haftası ve Biz

Birleşik Amerika Devletlerinin büyük şehirleri Temmuz ayının üçüncü haftasında yedinci defa olmak üzere yeniden misli görülmemiş merasimlere sahne olacaktır. Kıyafetleri, marşları ve mefkûreleri ile dünyanın dört bucağını temsil eden insanlar şehir meydanlarında yine toplanacak, Birleşik Amerika milletinin varlığına temel aydıkları hürriyet fikri bütün insanlığa mâdîlense kadar çalışacaklarına dair yemin edeceklerdir. New York limanında hürriyet meşalesini okyanusa doğru tutan herkeşin ıkkıları, hürriyet meşalesinin huzmelerini Amerikan milletinin kalbinden alıp, bütün cihana tutuşturacaktır. Vicdanları kilitli yediyüze mi milyon insan, hiç olmasa senede bir hafta unutulmadıklarını, unutulmıyacaklarını yeniden görecek, insanlığına has hayâyet, fazilet bağları küremiz üzerindeki dağları, okyanusları, demir ve bamba perdelerini aşarak zulmü boğusa kadar gönülleri gönüllere bağlayacaktır.

1959 Temmuzundan bugüne kadar her yılın Temmuz ayının üçüncü haftasında Birleşik Amerika'da kutlanan Esir Milletler Haftası, belki de tarih boyunca ele alınmış meselelerden, en büyük kütleve seslenmiştir.

Mücadelelerin çocuğu olan insan kendisine, etrafına ve tabiata karşı giriştiği kavga da her zaman benliğini hürriyete kavuşturma davasına güder. Töreler, ahlâk kaideleri, dinler, harpler ve ihtilâller kısaca bütün hayatımızı teşkil edebilen olaylar aslında bilmek bilmeyen bir kurtuluş savaşının zaman ve mekânı göre aydurlanmış safhalarıdır. Ruh ve bedene vurulmuş zincirlerden kurtulmak, hür olmak, işte bu insanlığın en eski rüyasıdır.

1776 da A.B.D. hürriyet beyannamesinin ilânından beri bu rüya tutbikat sahasına girmiştir.

Batı emperyalizminin zebunu olan milletler, iki asra varan mücadelelerinde, son on yıl içinde başarılarının zirvesine ulaşmış, bir zamanlar tahkir edilen hapishanelere atılan ve ayrı çatılar altında yaşamaya mecbur kalan dünyanın esir milletleri Birleşmiş Milletler binası önündeki gönderlere bayraklarını çekmiş, diğerleri gibi cihana hitabeden tribünlerden milletlerinin hayâyetini sarıyabilmişlerdir. Batı dünyası yeni bir çağın kardeşlik ve insanlık sloganları himayesinde

istikbâlin temel taşlarını koyarken, ne yazık ki yer yuvarlığının büyük bir kısmının simsiyah bir esaret perdesi altında ve namlular karşısında bekletildiğini unutmuşlardır.

1959 Temmuzunda Esir Milletler Haftasını 20. ci asır esir milletlerinin anılma haftası olmasını karar altına alan Amerikan Parlamentosu ve Cumhurbaşkanı Eisenhower muhakkak ki günümüzün despotlarını titreten en büyük korkuyu doğurmuşlardır. Uçları aralandıkça sosyal ve iktisadî prensiplerin aldatıcı ahengi ile uyutulan bu renksiz, ruhsuz esaret dünyasının ne kadar hiçliğe itildiği farkedilmiştir. Perdeyi geren iplerin komünizm, tefessüh eden varlığın insanlık ve 750 milyon prangadan 60 milyonunu ayaklarında taşıyan, böylelikle varlık ve yokluk uçurumunun yanına varan kurbanın Türk âlemi olduğu görülmüştür.

* * *

Dünyanın en büyük düzlüğünde ferdî ve millî hürriyeti için Türklüğün en büyük mücadeleler yaptığı Orkun'un kenarında bulunan taşlarda yazılıdır. Fakat ne bu yazılardan önce, ne de sonra Türk âlemini saran tehlike hiçbir zaman bugünkü kadar büyük olmamıştır.

Çin şovenizmi ve panislâvizm'den tevarüs ettiği bütün saldırganlığı ile komünizm Türk âlemini çepeçevre sarmış, mücadeleye kanın bile serinletemediği bir kızgınlıkla girişmiştir.

Çoğunluğu Sovyet ve Çin esareti altında bulunan 60 milyon Türk ve Müslüman, hudutlara kurulan renkli paravanalar arkasında bugün bir Kongo'lu veya Kenya'lıya bile normal gelen haklardan mahrum, esaretin en koyusu içinde yaşatılmaktadır. Görünüşte en mütakâmil hakları vaadeden Sovyet Anayasası Taşkent'teki Sovyet memurları nazarında bir propaganda broşürü kadar dahi değere sahip değilken, iktisadî ve sosyal kalkınma ancak Türk İslâm medeniyetinin böğründe oynatılan bir hançer vazifesi görmektedir. Halbuki doğu Türkistan'ın yeşil vâdilerini işgal eden mavi karıncalar, refahı değil, hudutsuz bir iştaha sahip Pekin emperyalizminin şikârını almaya gelmişlerdir.

Asırlara varan çalışmalar bugün hızlı bir tempoya ulaşmıştır. Rus şovenizmi Kırım, Çeçen-İnguş gibi milletimizin mühim parçalarını topyekûn ortadan kaldırdıktan sonra Kartaca'ya cemile yaptık diye öğünebilecektir. Buna karşılık Vladivostok'tan Riga'ya kadar, Odesa'dan Arhanjels'e uzanan topraklar üzerinde bugün yaşayan 210 milyon insandan yarısından fazlasının Rus olmadığını ve 60 milyonunun Türk ve Müslüman olduğunu bütün dünya her zaman hatırlayacaktır.

* * *

Temmuzun üçüncü haftasında komünizmin emperyalizmini gizleyen siyah esaret örtüsü şüphesiz ki yeniden aralanacak, milletimizin esir üçte ikisini muhabbet ve sevgi dolu gönüllerimizle yeniden anacağız. Bizim için mukaddes olan bu haftanın Türk parlamentosu tarafından daha kabul edilmeyip sürüncemede bırakılması vakıa çok acıdır. Fakat zulmün köpekleri yaşadıkça hürriyet ve istiklâl aşkımızın her an şahlanabileceğinden de eminiz.

«Komünizmle SAVAŞ» tan.

KÂMİL TURAN

VATANIM...

M. DAĞLI

Ben Şimali Kafkasyalı olduğum halde, hepimiz Kafkasya'nın çocukları olduğumuz için, kendimi aynı derecede Gürcü, Ermeni ve Azerbaycanlı hissediyorum.

Ruslar Kafkasya'yı istilâ etmeden çok evvel ve tamahkâr nazarlarını vatanımıza çevirdikleri andan itibaren, Kafkasya'nın muhtelif dil ve dinlerini ele alarak, aramıza nifak sokmağa ve bizi birbirimizin aleyhine tahrik etmeğe başladılar. Fakat biz, birbirimize yenilmez bir kuvvetle — vatanımız Kafkasya'yı aynı derecede sevmek kuvvetiyle — bir-

leştiğimiz için, Ruslar aramıza nifak sokamadılar ve bizi birbirimizden ayırmağa, birbirimize düşman yapmağa muvaffak olamadılar.

Ben, enine boyuna, bütün Şimali Kafkasya'yı dolaştım. Buranın her yerinde aynı adet ve yaşayış tarzı hüküm sürmektedir. Gerek her hangi bir Adige köyünde ve gerekse, kışın altı ay bütün dünyadan alâkası kesilen Dağıstan'ın yüksek dağlık köylerinin her hangi birisinde kendinizi evinizde imiş gibi hissedersiniz. Bunu gayet tabii bulmak lâzımdır. Çünkü biz Kafkasyalılar, hep-

BENİMSİN GÜZEL VATAN

Pek Sayın Ahmed Canbek'e

Derin Hürmet Hisleriyle

9/8/1965

R. D.

Yeminim var yürekden intikam almak için,
Kalbimdeki kin yeter düşmanı boğmak için,
Yürüyeceğim bir gün namerdi koğmak için.

İnancım var benimsin, benimsin güzel vatan,
Kanımdır toprağımı asırlarca ıslatan.

O kanayan bağrını elimle saracağım,
Seni kucaklayacak ay yıldızlı sancacağım,
İnan ki tarihini yeniden yazacağım.

Özülmesin uğrunda hercûmerc olmuş vatan,
Geleceğim bunu bil benimsin güzel vatan.

Bezzan DINCER

miz aynı hamurdan yoğrulmuş bulunmaktayız.

Diğer taraftan, Maveray-ı Kafkasya'ya yaptığım seyahatte orada da, Azerbaycanlı, Gürcü ve Ermenilerin arasında, Şimali Kafkasyalılarda olduğu gibi, aynı namus telâkkisi, aynı misafirperverlik ve aynı hayat tarzını gördüğüm zaman fevkalâde memnun kaldım. Demek ki biz Kafkasyalıları din ve dil sebepleriyle mahdud ve sun'î parçalanmaya mukabil, bir takım büyük ve müşterek varlıklar birleştirmektedir. Onlar da, vatanımızın müşterek oluşu, an'anelere sadakat ve hürriyet aşkıdır.

Kafkasya milletlerinin, Moskava'ya karşı yaptıkları mücadelelerinde cereyan eden ve herkesçe malûm olan hâdiseleri zikredek değilim. Fakat, Kafkasyalıların müstevlilerle münasebetlerine dair küçük fakat karakteristik olaylar üzerinde durmak istiyorum.

1937 yılında, Moskovanın «burjuva nasyonalist» parolası altında, Kafkasya'da milli kadroları imha ettiği en had devrede Tiflis'e gitmem icabetti. Tiflis'e geldiğim gün, eve telgraf çekmek üzere postahanelerden birisine girerek telgraf gişesinde sıramı beklemeğe başladım. Önümde duran bir rus, telgrafını gişeye uzaftı. Telgraf memuru genç bir gürcü kızı telgrafa göz gezdirerek, fena bir rusça ile Rustan, telgrafın Gürcüce yazılmasını talebetti. Rus, itiraz etmeğe ve memur kızı devletin resmî dili rusça ile yazılan telgrafı kabul etmediği takdirde, icap eden makamlara şikâyet etmekle tehdit etti. Fakat cesur Gürcü kızı, istifi bozmadan, telgrafı rusun yüzüne fırlattı ve derhal gişeden çekilmesini ve yerini sıradaki kimseye bırakmasını söyledi.

Bu sahne çok hoşuma gitmekle beraber, benim de telgrafım rusça yazıldığı için, telgrafçı kızın bana nasıl muamele edeceğini merakla bekliyordum. Telgrafçı kız, telgrafımı tetkik etti ve mükemmel bir rusça ile benim kim olduğumu sordu. *Şimali Kafkasyalı olduğumu anladıktan sonra, sen bizdensin, ifadesini taşıyan manalı bir gülümseme ile telgrafımı kabul etti.*

Bu vatanperver kıza candan teşekkür ettim ve büyük bir memnuniyetle postahaneden ayrıldım. Şunu unutmamak lâzımdır ki, bu olay, bir rusun İvan ismiyle çağırıldığı takdirde velevki bu isim o rusun hakiki ismi dahi olsa, derhal «burjuva nasyonalizm» i ile suçlandırılarak temerküz kamplarının boylandığı zamanlarda cereyan etmişti.

Başka bir vak'a otellerde yer bulmak kabil olmadığı o yıllarda (her halde şimdi de böyledir, çünkü Sovyet hâkimiyeti devam ettikçe mesken buhranı daima olacaktır). Bakû'de cereyan etmişti. Biz, birkaç kişi memuriyetle Bakû'ye gelmiştik. Başvurduğumuz bütün otellerde yerimiz yok cevabıyla karşılaşıyorduk. Nihayet büyük bir otele geldik. Otel bekçisi bir Azerbaycanlı derhal yer olmadığını söyledi. Fakat biraz sonra içimizden iki arkadaşı tanıyarak, kalmamız için gizlice işaret etti. Bizimle beraber yer arayan rusları savdıktan sonra, bizi, beş boş yatağı bulunan büyük bir odaya götürdü. Bu kadar boş yer olduktan sonra, rusları niçin savdığını merakla sordüğüm zaman, Azerbaycanlı, bu yerler bizimkiler içindir, ruslar için değildir, ruslar kendi memleketlerine defolup gitsinler cevabını verdi.

Hemen hemen bütün Kafkasyalıları Ermeni dram muharririnin meşhur «Na-

Kafkasya'nın kalbi ELBURUZ

mus» piyesini biliyorlar. Bu piyes Ermenistan'da olduğu kadar, Azerbaycan'da, Gürcistan'da ve Şimali Kafkasya'da da büyük bir muvaffakiyet kazanmıştı. Temirhanşura'daki tiyatrodaki bu piyes tam bir ay oynandı ve tiyatro salonu her akşam hıncahınç dolu idi. Onlarca kilometre uzaktaki köylerden piyesi görmek için gelen Şimali Kafkasyalılar, piyesin onlar üzerinde bıraktığı tesirini ve kolayca anlaşılır olduğunu «tıpkı bizdeki gibi» sözleriyle ifade ediyorlardı.

Piyesin muvaffakiyeti, mevzuunun tipik ve hayati oluşundan ve namus telliklerinin bütün Kafkasyalıları tarafından aynı tarzda anlayışlarından ileri geliyordu. Moskova bu saf piyes vasıtasıyla Kafkasyalıların birbirlerine yaklaşma tehlikesini hissederek, mezkûr piyesin Kafkasya tiyatrolarında oynatılması menetti.

Kafkasya halklarının dostluğunu tebarüz ettiren başka bir vak'a da çok karakteristiktir. Bilindiği gibi 1936 yılında Kafkasya sıradağları etrafında atlı bir yürüyüş tertip edilmişti. Bu yürüyüşe iştirak edenler, süvarileri göz hapsinde bulundurmak için konulan bir rustan başka, hepsi Şimali Kafkasyalı idi. Bu süvari grubu, çok güç, kış şartları içinde Gluhor geçidini aşarak Gürcistan topraklarına girdi ve orada büyük bir heyecanla Gürcü halk tarafından karşılandı. Grup, geçtiği her yerde büyük bir tezabürlatla karşılanıyordu. Süvariler Tiflis'e geldikleri zaman, Gürcü hükûmeti bunları büyük bir törenle karşıladı ve yürüyüşe iştirak edenlerin hepsine kıymetli hediyelerle birlikte «Kafkasya halklarının dostluğu şerefine» ibaresini taşıyan madalyalar dağıttı.

Bir müddet sonra bu vak'a Mosko-

va tarafından duyuldu ve müthiş hiddeti mucip oldu. Bu ne demek, neden bu Kafkasya halklarının dostluğu oluyor da büyük rus halkının dostluğu olmuyor, böyle bir «burjuva nasyonalizm» ini kim izhar etmeğe cesaret etti, yapılan madalyalar neden daha evvel Moskova lvanlarına sorulmadı.

Ve böylece birbiri arkasından takibat başladı. Her şeyden evvel, madalyalarla taltif edilenlerin hepsinden madalyaları geri alındı. Günün hükümeti de «Kafkasya halklarının dostluğu şerefine» ibaresi için şiddetli bir ihtar aldı. Bir kaç halk komiseri ile hükümetin bazı yüksek memurları işlerinden çıkarılarak mahkemeye sevkedildiler ve mahkeme tarafından uzun yıllar sürgün cezasına çarptırılarak Sibirya'nın temerküz kamplarına gönderildiler.

Fakat bu şiddetli tedbirler, ne millî hislerle düşünen Kafkasyalıların muayyen zamanlarda kitle halinde imhaları, ne de müstevliler tarafından yapılan diğer alçaklıklar bizim dostluğumuzu bozmadı. Biz, muhtelif dillerde konuşabiliriz, fakat biz aynı ana - saire ilham veren «her şey ve her şey bu diyarda harikulâdedir» sözlerini dedirten Kafkasya'dan süt emmiş evlâtlarız ve öyle de kalacağız.

Ve hakikaten mecburî gurbet yıllarında ben, tekrar ve tekrar şu kanaate vardım ki bizim memleketten daha güzel bir memleket yoktur. Bunu, Kafkasya'lı olduğum, vatanımı gül pembe gördüğüm ve tarafgirane bir şekilde kıymetlendirdiğim için değil, bir çok Kafkasyalıların da bunu teyid ettikleri gibi, gayet objektif olarak söylüyorum.

Bazen, biz Kafkasyalıları birbirimizden ayıran vasıflardan bahsedilmek-

te ve güya bunu kendimizin tebarüz ettirmekte olduğumuz ileri sürülmektedir.

Biz, şaka olsun diye belki de bazen birbirimize takılıyoruz. Fakat bu şakalar, güç zamanlarda «birimiz hepimiz; hepimiz birimiz için» prensibine istinaden birleşmesini bilen ve birbirlerini seven kardeşler arasında yapılmaktadır.

Meselâ, meşhur Kafkasya savaşı zamanında, muhtelif Kafkasya halklarından müteşekkil Şamil ordusunda da bu böyle idi. Büyük Şamil'in fevkalâde muvaffakiyeti, idari ve askeri kabiliyetleri halkı hayran bırakan şimali Kafkasya devletini, fevkalâde bir adaletle idare etmesiyle izah edilebilir. Şamil, yalnız şimali Kafkasya'lılara ait değildir. Tıpkı Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'ın büyük adamları Şimali Kafkasya'lılar tarafından hürmet gördükleri gibi O da bütün Kafkasyalıları tarafından aynı derecede hürmet görmekte ve bütün Kafkasya'lılara ait bulunmaktadır. Biz bugün her zamandan daha fazla Kafkasyalıların birbirlerine daha sıkı yaklaşımları ve birlik teşkil etmeleri lüzumunu - kurtuluş birlikte olduğu için - anlamış bulunuyoruz.

Biz doğum yeri ile tahdit edilen vatan anlayışını çoktan bıraktık ve bütün Kafkasya'yı vatan olarak telâkki ediyoruz. Bu anlayış kurtuluş mücadelesi için büyük bir kazançtır.

Diğer taraftan dünyanın her tarafında olduğu gibi, Kafkasyalıların da arasında millî benliklerini yitirmiş ve - büyük devlet hastası - Rusların kuyruğuna takılarak, Rus patronlarının ayakları dibinde oturmağı saadet telâkki eden ve Kafkasya'ya - Moskova tarikiyle gitmek için müsaade dileyen bazı örnekler vardır. Eğer Rus liderleri Kaf-

Kuzey Kafkasya

(Geçen sayıdan devam)

Ramazan KARÇA

SSCB'nin her tarafından gelen delegelerin iştirakiyle, 1960 yılında Dağıstan'da, din aleyhtarlarının yaptıkları kongre, Kuzey Kafkasya'da İslâmlığın ne kadar kuvvetli olduğunu ispat etmektedir. Kongrenin incelediği mesele şu idi: «İslâm dininin kalıntıları ve bunları bertaraf için alınacak tedbirler.»

Dini âdetlerin ve kaidelerin, sadece büyükler tarafından değil, gençler ve çocuklar tarafından da yerine getirildiği, kongrede itiraf edilmiştir. Avksentief isimli bir hatip, Kuzey Kafkasya'yı ele alarak «Kuzey Kafkasya halkının ekseriyetinde islâm- la ilgili dini kalıntılar el'an devam etmektedir» demek suretiyle bu durumu teyid etmekteydi. Bilâhare kongrede, bu kalıntılarla mücadele etmek amacıyla, Kuzey Kafkasyalı- ra hitabeden, anti islâmik bir mec-

mua çıkarılmasına karar alınmıştır. Bu arada şurasını belirtmek icabeder ki, SSCB'deki bütün müslüman ülkelerde ve Kuzey Kafkasya'da ve Dağıstan'da bulunan dini müesseselerde, yukarıda sözü geçen «Allahsızlık» propagandası yapan neşriyata mukabele edebilmek için ne bir matbaa ne de bir neşir organı vardır, olmaz da.

Sovyet sömürge sistemi iktisadi alanda kendisini bilhassa göstermektedir. Bu hususta da Kuzey Kafkasya, Sovyetler Birliği'nin diğer millî (!) muntakalarından farksızdır. SSCB'de gayri-rus milletlerin siyasi hakları nasıl ellerinden alınmışsa, keza iktisadi hakları da o nispette istirdadedilmiştir. Sözünün, nümune olarak sanayii ele alacak olursak, SSCB'nin bütün millî (!) cumhuriyetlerinde olduğu gibi sınıfl müesseseler Kuzey Kafkasya'da da üç kate-

kasya'yı bu hainlere istinat ederek muhafaza etmek istiyorlarsa yanılıyorlar.

Kafkasya'lular, güzel vatanlarının başına gelen bütün felâketlerde, yalnız ve yalnız Rusların suçlu olduklarını çok iyi anlıyorlar ve hiç bir suretle - herhangi bir Rusya'nın - terki binde bulunmağa razı olmayacaklardır.

Biz kat'i olarak müstakbel bir devletin - Kafkasya Konfederasyonu veya Kafkasya Birleşik Devletleri - kurulaca-

ğı ve dünyaya ilân edileceği günün geleceğine inanmış bulunuyoruz. Bu devletin yıkılmaz temelini Kafkasya halklarının dostluğu ve hürriyetlerini savunma azimleri teşkil edecektir. Ne Rusların entrikaları, ne de bir avuç döneğin tahripkâr faaliyeti bizi hakiki yoldan şaşdırmayacaktır.

Yaşasın Kafkasya halklarının dostluğu!

goriye ayrılmıştır : SSCB'ye ait olanlar, millî cumhuriyetlere ait olanlar ve mahallî olanlar.

Büyük sanayi müesseseleri ile sanayi şubeleri, sözücün: petrol ve madenler gibi endüstriyel kurumlar birinci ve ikinci kategoriye dahildirler. Bütün bu müesseseler Rus Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyetleri (FSFSK) ve (SSCB) hükümetlerinin direktifi altında çalışmaktadırlar, yani bütün bunlar emirlerini

ce evvel başlamış bulunan Terek nehri üzerindeki bend inşaatı el'an bitirilememiştir, bu civardaki ahali sel felâketine karşı kendisini korumaktan mahrumdur. Mezkûr inşaatın bitirilebilmesi için gerekli tahsisatın ayrılmasını temin maksadıyla milletvekili Zangiev tarafından, Büyük Sovyet Şurası'na aralık 1961 tarihli toplantısına teklifte bulunulmuştur. İstenilen meblâğ 500,000 (beş yüz bin) ruble idi. Halbuki Şimalî

Kuzey Kafkasya'dan güzel bir görünüş

direkt olarak Moskova'dan almaktadırlar. Küçük değirmen, fırın, istih-sal kooperatifleri gibi ufak müesseseler ise mahallî sayılmakta ve bir dereceye kadar yerli makamlar tarafından idare edilmektedirler. Fakat biz burada kat'iyetle ifade edebiliriz ki mahallî kurumların bütçeleri de Moskova'da tespit edilmektedir. Bundan dolayıdır ki yerli idareler, Moskova'dan emir almaksızın hiç bir tasarrufta bulunamazlar. Bunun açık bir örneği, Şimalî Osetya'da seneler-

Osetya Cumhuriyeti'nin kâğıt üzerindeki bütçesi yüz milyonları aştığı halde bu para alınamamıştır. Şunu söylemek icabeder ki, bu gibi bütçelerde sözde cumhuriyetlerin iktisadî strüktürleri (yapıları) hesaba alınır, hakikatte ise bunlara tahsis edilen bütçe umumî devlet bütçesinin sadece bir parçasıdır.

Moskova, bütçenin kontrollünü yapmakla kalmaz, aynı zamanda onun iktisadî istikametini de tayin eder. Millî cumhuriyetlerin küçük

bölgelerinde, köy ve kasabalarda yaygın ahalinin ziraî durumlarını da her zaman Sovyet idaresi bizzat yönetmektedir. Genellikle, bu sebeptendir ki tek taraflı bir «iktisadî gelişme» ve yine bir «tek kültür prensibi» teessüs ettirilmeğe çalışılmaktadır. «Yedi yıllık plân» sistemi ile Kuzey Kafkasya mısır, buğday, et, yün, süt taahhüd eden bir ülke haline getirilmiştir. Üstelik her mıntıka için yetiştireceği mahsul yukarıdan tayin edilmektedir. Sözünün, Dağıstan'daki meyva bahçelerinin 200.000 (ikiyüz bin) hektarın üzerine çıkarılması istenilmektedir ki bu da mezkûr bölgede münhasıran meyvacılığın yapılmasını öngörmektedir. Evet, bu sisteme göre bahsi geçen mıntakada meyva ihtiyacı bakımından herhangi bir sıkıntı çekilmiyebilir, fakat burada istihlal edilmesine imkân bulunmayan meyvahut ta istihsaline müsaade edilmeyen diğer ihtiyaç maddelerinin yokluğundan dolayı büyük ölçüde geçim sıkıntıları husule gelecektir, iktisadî durum böyledir.

Sovyet yazarlarından D. Trunov 1958 de Dağıstan'a yaptığı seyahat sırasında edindiği intibaları ve gördüğü dikkate şayan hususları bir kitap halinde neşretmiştir. Trunov'un eserinde sözü edilen karakteristik bir vak'a Dağlık Dağıstan'ın eski bir yerleşme merkezi olan ÇOH avulunda geçmiştir. Yazarın ifadesine göre; Çoh avulu Sovyet idarecileri tarafından hayvan yetiştiren bir kolhoz haline getirilmiştir. Köylülerin de gayretiyle orada bilhassa koyun

yetiştirilmektedir. Hatta «Dağıstan cinsi» adı verilen bu bölgeye mahsus, üstün kalitede bir koyun türünün yetiştirilmesine muvaffak olunmuştur. Sözü geçen koyun cinsinin yünü son derece kıymet taşımaktadır. Ve yine Trunov'un yazdığına göre, Çohlular senede 50 - 60 bin kg. birinci kalitede yünü Sovyet hükümetine teslim etmektedirler, (tabii en düşük fiatla). Bu tayin edilen fiatla köylünün kazanması imkânsızdır. Çohluların üstün gayretleri Moskova tarafından da tebarüz ettirilmiştir. Böyle bir kaadirşinaslık ender-i nadirattan olup bu da Trunov'un gayretleri sayesinde mümkün olabilmıştır. Çohlular istihlal ettikleri çok üstün kalitedeki yüzbinlerce kilogram yüne mukabil, dondurulmuş bu son derece düşük fiatlardan gayri ne alabilmişlerdir? 1958 yılında, SSCB tarım bakanı, Moskova'dan Çohlulara (5 - 6 bin kişiye) sözde kendi yünlerinden dokunmuş, 30 metre «boston» kumaşı, bir adet de «pobeda» marka otomobil göndermiştir.

Çohluların bu durumu, yalnız Kuzey Kafkasyalıların değil, diğer bütün millî cumhuriyetlerin de nasıl sömürüldüğünü çok güzel ifade eden tipik bir misaldir. Böylece, Sovyet hükümeti esareti altında bulundurduğu milletlerin emekleri mukabilinde elde ettikleri mahsullerini sembolik sadakalar mukabilinde ellerinden almakta ve bunlar üzerindeki hakimiyetini devam ettirmektedir.

«Obyedinenny Kavkaz» dan

L A N E T

— komünizme —

*Bir kuru rüzgâr esti kuzeyden, Moskova'dan,
Bu rüzgârdır bizi ayıran, eşden, yuvadan...*

*Bir de göresin ki her taraf darmadağınık,
Analar gözü yaşlı, nineler bağı yanık...*

*Ey, Mosko! Her günümde gözü yaşlı ninemden
Dinlerim. Bize neler yapmışsın, ta ezelden ...*

*Süflî bir emelin, alçakça hiylelerin var,
Bunlara karşı kinim, ecdaddandır yadigâr.*

*Rahat yüzü görmeyecektir âfâk-ı beşer,
İnledikçe zulmünde milletler üzer, beşer.*

*Faziletleri kalkan edip, çıktın ortaya,
Girdiğin yerde fazilet ehli kaldı yaya...*

*Ne hayasız yüzün varmış meğer, bir eşini
Görmedi beşer, lâkin serecektir leşini...*

*Hayret, herşey âşikâr iken, bir kaç soysuz it,
Takmışsın peşine. Cehenneme beraber git...*

*Neden hürriyet yok yurdunda? Niçin bu gayret?
Esirlere geçer sözün, ey kancık zihnîyet.*

*Haydi erkekçe bir tek işini göster bana,
Bilelim ki, faydalısın sen de her insana...*

*Ne gezer. Senin haddin mi acep insaniyet,
İnsana müfid bir işe etmedin ki niyet.*

*Yalanla zulüm, öyle kaplamış ki yüzünü,
Tiksinti duyuyorum, dinlemekten sözünü...*

*Yegâne faydan (!) beşere, yüzlerce katliam,
Bir de, insanlıktan çıkan milyonlarca insan.*

Bu muydu, insanlığa vadettiğin saadet,
İçî zebani dolu, vadettiğin o cennet...

Ey, içinde milyonlar eriten murdar kazan.
Yıktığın ocaklarda ağlıyor, şimdi hazan.

O güzel Tuna boylarına indiğin zaman,
Ne mel'anetler ettin, söylesin Deliorman.

Macaristan diye bir yer vardı bir zamanlar,
Şimdi Moskof, onu da attı kazana: kaynar.

Neden ey mel'un, Neden mahzun güzel Kafkasya?
Suçu neydi O'nun... Niçin gülmez Orta Asya?

Binbir hile yaptım, düştü ağına Kafkasya,
O arslanlar diwarına mertce giremezdin ya.

«Kafkas» dedikçe kanlar karışır göz yaşına,
Susmuş, diyemem, ben o kahraman sırdasına.

Büyük zafer senindir, şahlan artık Kafkas'ım,
Yol ver Abreklerine, dinsin gayri bu yasin...

Şamil'in ahfadına esaret müthiş gelir,
Sanmaki böyleydi, ecdadın gördüğü devir.

Başbaşa vermiş de o koskoca dağlar,
Şehid evlâdına öz analar gibi ağlar...

O şehidin nesli, geçse de binlerce sene,
Ey kızıl, şimşek olup inecektir ense.

Sanmasın kimse ki, payidar olacak zulüm,
İntibaha gelmeyen zalime, haktır ölüm.

Afrika'da vahşiye verilirken hürriyet,
Ey kızıl, eritmek istersin bir çok milliyet.

Hâlâ yüzüne örtmek ister namus perdesi
Yapmak zevktir ona, binlerce vahşet herzesi.

Artık Arş'ına varmadı mı, feryadım, âhım,
İndir bu habise kahhar yumruğun Allahım.

İlâhi, bir an öyle bir kuvvet ver ki bana.
Vurayım bütün gücümle, o hain düşmana.

İLÂHİ, KAADİRSİN HER ŞEYE, BU MÜTHİŞ HÂLET,
BİTSİN ARTIK... LÂNET... LANET KIZILA, BİNLERLE LÂNET.

Rüşdi BALCI

ESİR TÜRKLERİN HAFTASI

Tekin ERER

Her yıl Temmuz'un son haftası «Esir Milletler Haftası» olarak ilân edilir. Dergilerde, gazetelerde, radyolarda esir kalmış milletler için türlü neşriyat yapılır. Aslına bakılırsa yeryüzünde nüfus sayısı bakımından Türklerden daha kalabalık başka esir millet kalmamıştır. Bugün komünist Rus ve komünist Çin işgalindeki Türklerin sayısı 70 milyondur. Eğer bu Türkler serbest bırakılarak bir devlet kurmaları icap etse, istatistiklerini daima gizli tutan komünistler, kıvılcık Çindeki ve kıvılcık Rusya'daki Türklerin sayısını yarı yarıya azaltarak 35 - 40 milyon arasında göstermektedirler. Gizli istihbarat kaynaklarından alınan rakamlar ise komünist esaretinde inleyen Türklerin gerçek sayısını 70 milyon olarak bildirmektedir. Sovyetlerin neşrettikleri son istatistiklerde 1. 1. 1965 tarihinde 3.994.400 kilometre karelik sahadaki Türkistanın nüfusu 28.9000.000 kişidir. Yalnız Sovyet Türkistanındaki bu nüfusun dahi gerçek miktarını bulabilmek için en az % 50 nisbetinde bir ilâve yapmak icabeder.

Nasıl vaktiyle 8 milyonluk Belçika 60 milyonluk Afrika Kongosuna, nasıl 5 milyonluk Hollanda 100 milyonluk Endonezya'ya, nasıl 50 milyonluk İngiltere 500 milyonluk

Hindistan ve Afrika kıtasına hükmetmişse, 1774 Kaynarca anlaşması zamanında 15 - 20 milyonluk Çar Rusyası da bugün Sovyet işgalinde bulunan o zamanki 30 - 40 milyonluk Türk ülkelerini de böyle işgal etmiş, bir buçuk asırda tahakkümü altına almıştı. Yıllar geçtikçe esir Türkler imha edilmeğe başlanmış ve Rus nüfusunun hızla çoğalması temin edilmişti. Bugünkü durumda, 1775 yıllarında 15 - 20 milyon olan Ruslar 170 milyona çıkmıştır, o zaman 30 - 40 milyon olan Türkler de ancak 60 milyona yükselebilmişlerdir. Bugün 230 milyon olan Sovyetler nüfusunun % 25 - 30'unu yine Türkler teşkil etmektedir. Kıvılcık Çindeki Türklerin sayısı ise 10 milyon civarındadır.

Bu rakamlardan sonra ortaya çıkan netice şudur : Yeryüzünde esir millet olarak yalnız Türkler kalmıştır. 1965 dünyasında bu kadar çok sayıda başka esir millet mevcut değildir. Bu gerçek dolayısıyla her yıl Temmuz ayının son haftası olarak kabul edilen «Esir Milletler Haftası» nı, «Esir Türkler Haftası» olarak tebdil etmek pek yerinde olacaktır.

Rusların esir Türkleri nasıl imha ettiklerini kendi neşrettikleri eserlerden sadece iki misal vererek takib edelim. (Narodnoye Bozıys-tvo SSSR Godu 1963) adlı Mosko-

vada yayınlanmış nüfus istatistik kitabında Özbekistanın nüfusu 1914 de 4.400.000 olarak gösterilmektedir. 1926 da 4.565.000, 1939 da 6.282.000, 1959 da 8.113.000, 1963 te 9.654.000 dir. Türkmenistanın nüfusu da 1914 te 1.042.000, 1926 da 998.000, 1939 da 1.254.000, 1959 da 1.520.000, 1963 te 1.775.000 dir. Kırgızistan, Tacikistan, Türkistan ve Kafkasya Türklerinin bulunduğu yerlerdeki bütün nüfus hareketleri daima az farklı ve çok defa düşüklük gösteren bir seyir takip etmektedir. Buna mukabil Sovyet Ruslarına ait nüfus muntazam bir artış kaydediyor. Ruslar, Türklere de aynı yaşama haklarını verdiklerini iddia ettiklerine göre, neden Sovyet nüfusu ile Türk nüfusu aynı nisbetler tahtında çoğalmıyor?

Sovyet esaretindeki Türkler tarihin hiçbir devrinde görülmemiş bir mezalim altında ezilmektedirler. Bunlar kurtuluşlarına ait bütün ümitlerini Amerika, İngiltere, Batı Almanya gibi hür milletlerin gayretlerine bağlamışlardır. Gerçekten de bu yıl «Esir Milletler Haftası» için yapılan anma törenleri en hararetle şekilde bu memleketlerde tekrar edilmiştir. Bizler de hür milletler câmiasına dahil bulunduğumuz hâlde, solcuların merkezi hâline gelen T.R.T.

«Esir Milletler Haftası» nı anmaktan şiddetle kaçınmıştır. Basınımız bu münasebetle, 70 milyon esir Türk'e temas etmekten, onların istiklâllerine ve hürriyetlerine kavuşmaları için yılda bir kere olsun, bir kaç satır yazmaktan çekinmişlerdir. Ama bu arada fezaya 12 tonluk bir kapsül atan Sovyetlerin bu başarısını övmek için T.R.T. hâdiseyi değişik şekillerde göstererek tam dört defa yayınlamıştır. Basınımız Sovyetlerin bu peyki fırlatmasından sitayişle bahsetmiştir.

Esir Milletler Haftasında, esir Türklere söyleyecek, onları teselli edecek, onlara kuvvet, metanet ve cesaret verecek tek kelime bulamıyoruz. Çünkü bir Amerikalı, bir İtalyan, bir Tunus'lu kadar bunlarla ilgili değiliz. 70 milyon Türk ezildikçe, esaret altında inledikçe bizim ağırı solcular bayram yapmaktadırlar. Sovyetler esaretlerindeki Türklere ekalliyet gözü ile bakıyorlar. İnsaf edilsin!. 60 - 70 milyonluk ekalliyet olur mu?

Esir Türklerin hürriyet ve istiklâllerine kavuşmaları için bütün ümidimiz, onların asil kanına, ulu Allahın rahîm şefkatine kalmıştır.

«Son Havadis» ten

MÜHİM BİR ESER...

MUKADDES TOPRAKLAR

Dr. Tevetoğlu — Z. Sofuoğlu

Fiatı : 3 Lira

İsteme adresi : Bakanlıklar P.K. 250, Ankara

Virminci Yüzyılda Tutsak Milletler Meselesi

Nejdet SANÇAR

Tutsak milletler meselesi, insanlığın büyük yaralarından birisidir. Bu mesele, yakın yıllara kadar, batılı sömürgeci devletlerin - daha çok - kendi vatanlarından uzak dünyalardaki geri kalmış ülkeler üzerinde kurdukları hâkimiyetler şeklinde idi. Batılı sömürgecilerin bu hâkimiyetleri virminci yüzyılda önce sarsıldı, sonra iflâs yolunu tuttu. Fakat, batılıların yıkılan ve iflâs eden sömürgecilikleri, bugün yerini, daha korkunç bir yenisine bırakmış bulunuyor. Bu, komünist sömürücülüğü ve sömürgeciliğidir.

Bugün hürriyetten yoksun bulunan milletlerin çoğu, Sovyet Rusya'nın tutsağıdır. Bu sebepten günümüzde tutsak milletler meselesi onun pençesindeki ve karşısındaki milletlerin meselesi gibi bir durum almıştır.

Her milletin, hür bir vatan içinde kendi hayatını kendi düzenleyen bir toplum olarak yaşaması en olagan hakkıdır. Bu hakkı tanımamak veya çiğnemekte ısrar etmek, artık, imkânsız bir hale gelmiştir. Medeniyette en geri kalmış toplumlar sayılan Afrikalı zencilerin dahi bağımsız devletler halinde dünya coğrafyasına katılmakta olmaları, insan hürriyetine gem vurulamıyacağına en güzel ve en yeni delilleridir.

Günümüzün bu büyük insanlık meselesi, Türkiye Türkleri için, birçok milletlerinkinden farklı bir anlam taşımak-

tadır. Çünkü tutsak milletler meselesi, bugün, birçok toplumlar için sadece insanî bir konudur. Türkiye Türkleri içinse yalnız insanî değil, aynı zamanda milli bir meseledir. Çünkü bugün hürriyetlerinden yoksun ve düşman pençesinde yaşayan milyonlar arasında Türklerin sayısı, hayli kabarıktır. Türkiye Türk'ü Asya'nın, Avrupa'nın veya Afrikanın herhangi bir yerinde sömürülerek ve ezilerek yaşayan tutsak insanları ve milletleri de düşünür ama, bizim için bu konuda asıl mesele, elbette ki, hürriyetsiz Türklerdir.

Tutsak Türklerin sayısını, bugün, kesin olarak bilmemiz mümkün değildir. Fakat Türkiye'dekinin iki katına yakın Türk'ün, hem de kendi öz yurtlarında, hürriyetsiz bir hayat yaşamakta olduklarını söylemek yanlış olmaz. Yüz milyona yakın sayıda bir milletin ancak üçte bir kadarının bağımsız bir devlete sahip bulunmaları, geri kalanının bu en olagan insanlık hakkından yoksun bir halde yaşamaya çalışması, hem çok acı, hem de çok utanç vericidir. Tutsak Türkler konusunun Türkiye Türkleri için önemi bundan dolayı büyüktür.

Dünün dünyasına yüzyıllarca önderlik yapmış olan Türkiye'nin bugünkü maddî ve mânevî gücünün, böyle bir meselenin çözümü yolunda yeterli olamıyacağı muhakkaktır. Fakat ne bu yetersizlik, ne de bugünkü dünya şartları

ve imkânlarının elverişsizliği, Türkiye Türk'ünün elini kolunu bağlayıp oturmasını gerektirmez. Şartlar ne kadar elverişsiz, imkânlar ne derece kısır olursa olsun, Türkiye Türk'ünün tutsak soydaşları meselesinde yapabileceği işler yine de vardır. Tutsak Türklerin bağımsızlıklarına kavuşacakları mutlu ana kadar, bu mümkün işleri yapmak veya yapmaya çalışmak Türkiye Türk'ünün vazifesidir.

İnsanların hürlüğü ve milletlerin bağımsızlığı fikrine inanmış Türkiye Türk'ünün, bugünkü iç ve dış şart ve imkânlar içinde, kendi yurdunda ve yabancı ülkelerde yapabileceği hizmetlerden bazıları olarak şunlar düşünülebilir:

a) Türkiye Türk'ünden, içlerinde okur yazarların da bulunduğu büyük kütüphaneler, ne devlet sınırlarımız dışında milyonlarca soydaşımızın bulunduğu, ne de tutsak Türkler meselesinin büyük bir millî dâvâ olduğundan haberdardır. Bu gerçek ve bu dâvâ, onlara, çeşitli yollar ile (ve bilhassa konu ile ilgili eserler okutulmak suretiyle) anlatılabilir.

b) Tutsak Türklerle ilgilenmenin «emperyalizm!» olduğu yolundaki propaganda birçok bilgisiz kafalarda yer etmiş ve hiç değilse tortu bırakmıştır. Bu iddianın gülünç, tutsak Türkler dâvasının, büyük çapta, korkunç bir emperyalist zihniyetle mücadele olduğu gerçeği ile birlikte (yine çeşitli yollarla) yanıtlanmış ve yanıltılmış kafalara sokulabilir.

c) Türkiye dışındaki Türklerin ve hele Moskof esiri bulunanların, Türkliklerini kaybetmiş oldukları propagandasının tesirinde kalmış Türkler de çoktur. Bu yalanı kafalarından silmek de bu yolda büyük hizmet olur.

Düşman çizmesinin insan ruhunda

meydana getirdiği büyük tepkinin tarihinde örnekleri boldur. Bugün, düşman boyunduruğunda bulunan Türklerin de aynı ruh tepkisiyle milliyetlerine sarılmalarından daha tabii bir şey olamaz. Azerbaycan'dan Doğu Türkistan denilen yurt parçasına kadar uzanan topraklarda yaşayan milyonlardan, anavatan saydıkları Türkiye'ye sığınanlar, yahut yüksek öğrenimlerini yapmak üzere memleketimize gelen Kerkük'lü gençler, dış Türkler dediğimiz o insanlardaki Türklük ruhunun pekçok Türkiye Türküne örnek olacak kadar yüksek bulunduğu canlı delilleridir. Bunlar ve benzerleri Türkiye Türküne öğretilerek gerçek ortaya konabilir.

ç) Tutsak Türklerle ilgilenmenin Türkiye'deki vazifelerimizi ihmal etmek sonucunu doğuracağı düşüncesinin etkisinde kalanlar da az değildir. Bu, mesele, bir hükûmetin dış politika ile uğraşmasının içeride yurt işlerini ihmal etmek zorunda kalacağını ileri sürmek gibi bir şeydir.

Millî dâvâların çözüm yolları kademelidir. İlk kademelerde yer alanları daha önceden düşünmek, bu yolda bazı şeyler tasarlamak, hemen ele alınacakları ne ihmal ettirir, ne de aksatır.

Dış Türkler meselesi de böyledir. Onları düşünmek, onların insanlık haklarının bütün dünyada tanınması için çalışmak gibi hareketler, Türkiye Türküne niçin, memleketinin dâvâlarını ihmal ettirsin? O iş başka, bu iş başkadır. Ve bu başka başka işler, belirli bir nisbet içinde bir arada rahatça yapılabilir.

Bilmeyenlere bu da anlatılabilir.

d) Milletlerin kaderlerine kendilerinin hâkim olmaları, Birleşmiş Milletler ilkelerinin en önemlilerinden birisidir.

HACI MURAD

A. Canbek HAVJOKO

Değışlilerin kurtuluş savaşlarında İmam Şamil'den sonra ikinci büyük şahsiyet, hiç şüphesiz Hacı Murad'dır. Büyük bir teessüf ile kaydedelim ki, Hacı Murad Kafkasya harbini Şamil ile beraber bitirmemiştir. Bu iki büyük şahsiyet arasında nâhoş bir husumetin baş göstermesi ve neticede Hacı Murad'ın fe-

ci bir akibete uğraması mukaddermiş. Bu facianın bir rivayetini L. Tolstoy'un edebi bir hikâyesinden biliyoruz. Bu rivayet resmidir, resmi Rus kaynaklarına dayanıyor. Hiç şüphesiz bunda bir çok doğru olmayan cihetler ve o zamanın Rus hükûmeti malûmatına dayandığı için garezkârlık fikri vardır.

Tutsak Türklerin durumunu bu ilkenin dışında düşünmek mümkün değildir. Asya'nın geniş topraklarında ve kendi vatanlarında, fakat başka bir milletin pençesinde yaşamaya çalışan Türklerin, kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmelerinden daha olagan bir hak düşünülebilir mi?

Tutsak Türklerin bu haklarının, milletlerarası prensiplere uygun olduğu hususu da işlenebilir.

e) Devletlerin, düşman olmayan komşularla sınırdaş bulunmaları, muhakkak ki, faydalıdır. Dış Türklerin bağımsızlıklarını kazanmaları, Türkiye için, bu açıdan da büyük bir kazanç olur. Bu takdirde devletimizin sınırlarının büyük bir kısmı bir dostluk ve kardeşlik halesiyle çevrilmiş olacak, kısacası, Türkiye sırtını dayayacak sınırdaşlara sahip bulunacaktır.

Bu fayda üzerinde de durulabilir.

f) Türkiye basınında, Türklük konuları ile ilgilenen değerli kalemler vardır. Tutsak Türkler hakkındaki çeşitli ve yeni bilgilerin, böyle milli konularla ilgili yazarlar eliyle Türkiye kamu oyunca geniş çapta duyurulmasını sağlamak mümkündür, kolaydır ve yerindedir.

Bundan da faydalanılabilir.

g) Aynı bilgiler, bu konu ile az veya çok ilgili aydın çevrelere ve mesela Türkiye Büyük Millet Meclisi mensuplarına da verilebilir. Bu suretle tutsak Türkler meselesi üzerinde düşünecek ve duracak Türkiye Türk'ü aydınlarının sayıları arttırılabilir.

ğ) Tutsak Türkler ve onların insani - milli dâvaları hakkındaki bilgiler, belli başlı yabancı dillerde hazırlanmış broşürler şeklinde dünya milletlerine de sunulabilir. Bu gibi yayımlar, dünyanın belli başlı gazete ve dergilerine yollanabileceği gibi, demirperde dışındaki yabancı devletler elçilikleri mensup ve ilgilileri eliyle bir kısım çevrelere ulaştırılabilir. Bu suretle tutsak Türklerin dâvaları, meseleleri, ızdırapları, ihtiyaçları vesaireleri hakkında başka milletlerde bir şeyler öğrenmiş bulunurlar.

Bunlar, bu konuda yapılabileceklerden küçük bir parçadır. Şüphesiz daha pek çok şeyler düşünülebilir.

Memleketçi Türkiye Türk'ü bunları düşünmeyi ve elindeki bütün imkânlarla uygulamaya çalışmayı önemli bir Türklük vazifesi saymalıdır.

Hacı Murad (Hacı Murad filminden)

Fakat bu resmi rivayet yanında bir de başka, yani Dağlı rivayeti vardır. Bu rivayet nesilden nesile, ağızdan ağıza geçen halk rivayetleri üzerine vücuda gelmiştir. İhtimal bunda da bir takım doğru olmıyan cihetler vardır. Çünkü ne de olsa bir rivayettir. Fakat hiç şüphesiz bu rivayet doğruya en yakın olanıdır. Zira bunu vücuda getirip muhafaza eden, her şeyden evvel kendi hodgâm menfaatlerini güden düşman değil, halktır.

Bu rivayet toplanarak 1927'de «Dağıstan Mecmuası»nın III. cildinde dercedilmiştir. Hülâsaten aşağıya alıyoruz.

Gitino Mağoma'nın oğlu olan Hacı Murad 19'uncu asır başlarında Hunzakh'da dünyaya gelmiştir. Babası Gitino Mağoma, Ruslara karşı yapılan bütün savaş ve kıyamlara iştirak etmiş; kendi cesaret ve mertliği ile temayüz etmişti. Mensubolduğu aile «Tavulale» adını taşıyordu. Hacı Murad çocuk iken Kur'an-ı Kerim, muhtasar ve tasrif okumuştur. Ancak avarca yazar, okur başka dil bilmezdi. Kendi çiftliğinde çalışarak bütün işlerini yapar ve bununla geçinirdi. Daha genç yaşında at ve silâhı sevmiş, gerek binicilikteki marifeti

ve gerekse silâh kullanmaktaki mahareti ile temayüz etmişti. Atıcılığı hakkında dağlarda masallar söylenirdi. Diyorlar ki, Hacı Murad düşmanına hiç bir zaman ikinci defa ateş açmamıştır. Annesinin anlattığına göre, doğduktan sonra Hacı Murad'ın her iki eli bir sene müddetince kan renginde imiş. Hacı Murad görünüşte vücutça çok kuvvetli bir kedi gibi çevikti. Hacı Murad Avar han ailesi ile silt akrabası idi. İmam Hamzat Bek bu han ailesinin erkek neslini tamamen imha ettikten sonra, Hacı Murad ağabeyi Osman'la beraber intikam almaya ve İmam'ı öldürmeğe karar veriyor. Hanların ölümlerinden üç ay sonra intikam yerini buluyor ve İmam Hamzat Bek, Hunzakh'da mescidde dua ederken, Osman ve Hacı Murad idaresinde olan «Tavulale» ailesinin adamları tarafından katlediliyor. İmam'ı bizzat öldüren Osman da İmam'ın adamları tarafından öldürülüyor.

Hamzat Bek öldürüldükten sonra, müritleri Hunzakh'ı terk ediyorlar. İmam'lığa Şamil geçiyor. Hacı Murad'a düşman olan Hunzakh'lı Karakişi Gimbat nam birisi Ruslara giderek Hunzakh'ı, Dağıstan'da yayılan müridizmden halâs etmelerini Ruslardan rica ediyor. Rusların adamı Ahmat han, Avar hanı

tayin ediliyor. Hunzakh'da Rus garnizonu gör-
rüneğe başlıyor. Rus ümerası Hacı Mu-
rad'ın halk üzerindeki büyük tesirini göz
önünde tutarak O'nu zabıtlığa terfi ile Heb-
dalal muntakasına naip tayin ediyor. Karaki-
şi Gimbat'da Hunzakh naibliğine getiriliyor.

Yayılmaya başlayan Müridizm ile Hacı
Murad arasında, maktûl Hamzat Bek'in göl-
gesi bulunmasına rağmen, Hacı Murad, Rus-
ların Avaristan'daki hareketlerini pek de iyi
görmüyordu. Bütün gücüyle Rus tesirinin
kökleşmesine mani oluyor ve ahaliyi Rusla-
rın keyfî hareketinden muhafaza ediyordu.
İşte bu vaziyet en nihayet Hacı Murad'ın
müstevlilerle ihtilâfa düşmesine sebep olu-
yor.

Günlerden bir gün, Hacı Murad, amiri
Ahmat Han'dan: kendi muntakasına dahil
her evin, bir eşek yükü odun tedarik ederek
Rus garnizonu için Hunzakh kalesine götür-
mesine dair bir emir alıyor. Bu emre karşı
ahali Hacı Murad'a, ülkede odun olmadığı
için isteği yerine getirmenin imkânsız olaca-
ğı cevabını verince Hacı Murad şu meâlde
bir mektup gönderiyor:

«Muntakama dahil ahâlinin odun götür-
mesine dair vermiş olduğunuz emrin icrası
çok müşkül ve imkânsızdır. Ahali odun götü-
remiyeceğini söylüyor.»

Ahmad Han bu mektubu Gimbat'a gös-
terdi. Şunu da kaydetmek lâzımdır ki Ahmad
han da Gimbat gibi Hacı Murad'ı pek sevmi-
yordu. Her ikisi, Rusları Hacı Murad'a ehem-
miyet verdiklerini bildikleri için rekabet yap-
maktan korkuyorlardı. Karakiş Gimbat Ahmad
Han'a şöyle bir fikir telkin etti: Hacı Mu-
rad'ın ahaliyi itaatsizliğe tahrik ettiğini ve
İmam Şamil ile gizli münasebette bulundu-
ğunu söyleyerek, Hacı Murad'ı Rusların gö-
zünde lekelenek.

Neticede Ahmad Han amirlerinin muva-
fakati üzerine Hacı Murad'ı yanına çağırarak
tevkif etti ve bu tevkif'in ahâlden gizli tutul-
masını da bir emirle tenbih etti. Bir kaç gün
sonra Hacı Murad'ın Temirhan - Şura'ya gön-
derilmesine ve oradan da Rusya içlerine sü-
rülmesine karar verildi. Mevkuf Hacı Murad
geceleyin 24 muhafızın refakatinde Hunzakh'
dan çıkarıldı. Elleri ipile kuvvetli olarak bağ-
lanmış ve ipin ucu da iki askerin eline ve-
rilmişti. Gözleri ile ağız mendille sarılmıştı.

Karanlık bir kış gecesi idi. Yollar tamamen
karla örtülmüştü. Biraz sonra muhafızlar yol-
dan saptıkları için Hacı Murad'ın gözlerini
açmak ve ondan kendilerini Temirhan - Şura
istikametine götürmesini rica etmek mecbu-
riyetinde kaldılar. Hacı Murad da onları ken-
disi için firara elverişli bir yoldan götürdü.
Bulsra avulu yakınındaki yol, kenarları siv-
ri kayalık olan bir uçurumdan geçiyordu.
Hacı Murad, firar zamanının geldiğine hük-
metti ve fazla düşünmeden uçuruma atlıya-
rak muhafızların gözünden kayboldu. Asker-
ler firarının parça parça olduğuna hükmet-
tiler. Ortalık aydınlandıktan sonra uçurumun
göz karartan derinliğini görünce bu hüküm-
leri daha fazla kat'iyet kesbetti. Çaresiz Hun-
zakh'a dönerek Hacı Murad'ın uçuruma yu-
varlanarak öldüğünü haber verdiler.

Hacı Murad ise yaşıyordu. Uçuruma atla-
mak Hacı Murad'ı mucize kabilinden ancak
kısa bir müddet için sarsmıştı, az sonra ken-
dine gelerek uçurumdan çıktı. Gotsat avulu-
na, akrabası Artsu Meer'e doğru yol aldı.
Akrabası yanında bir kaç gün istirahat et-
tikten sonra İmam Şamil'in yanına gitmeğe
karar verdi. Artsu Meer kendi at ve silâhını
Murad'a verdi, O'da bu esnada İmam'ın ikâ-
metgâhı olan Dargo auluna doğru yola çıktı.

İmam yeni gelen misafiri evvelâ ihtimam-
la karşılamadı. Ahmad Han'ın, Rus rütbesi
alan naibi her halde bir şüpheli uyandıracak-
tı. Üstelik Hacı Murad'ın tevkif ve firar tari-
hi İmamca henüz duyulmamıştı.

Avar ve Andi eyaleti hududunda o zaman-
lar imamat malikânesi ile Rus muntaka-i nü-
fuzu arasında bitaraf bir muntaka olan Tloh
aulu vardı. Hacı Murad bu köye naip tayin
edildi, bu tayin, O'nun sadakatini ve sözleri-
nin doğruluğunu ispat edecekti.

Tlohlular şariat naibinin hakimiyetini bi-
lâttiraz tanıdılar. Az müddet sonra Hacı Mu-
rad, Tselmes Aulu ile beraber aynı muntaka-
nın daha bir kaç köyündeki İmam'ın hakimiyeti
altına geçirmeğe muvaffak oldu. Hacı Mu-
rad'ın Tloh Aulunda olduğu Hunzakh'da du-
yulunca, Taymas Han Mağoma, Ali Mağoma
ve Eğtilan gibi güvenilir dostları Hacı Mu-
rad'ın yanına firar ettiler. Dostlarının geli-
şinden sonra Hacı Murad ikâmetgâhını Tsel-
mes'e nakletti.

Hacı Murad'ın firarı düşman saflarında

büyük bir telaşı mucip olmuştu. Düşman Hacı Murad'ın Hunzakh yakınında mühim bir mevkiye olduğunu duyunca daha fazla telaşlanmıştı. Ruslar Hacı Murad'ın yerli ahalisi üzerindeki nüfuzunu ve büyük bir enerjiye sahibolduğunu bildikleri için yerlerinde rahat oturamayacaklarından endişe ediyorlardı. Bu işten bilhassa Hunzakh'ta ancak Rusların yardımı ile tutunan Ahmad Han endişe duyuyordu. Ahmad Han, tehlikeli komşudan kurtulmak maksadıyla Hasan nam birisini Hacı Murad'ı öldürmeğe tahrik etti. Fakat gönderilen katilin niyeti derhal keşfedildi ve neticede hiç bir şeye muvaffak olmıyan Ahmad Han'ın fedaisi kellesini verdi.

Bu iş akim kalınca Rus kumandanlığı, Hacı Murad'ı açık kuvvetle imha etmeye karar verdi. Rus hizmetinde gnl. m.ayor olan Ahmad Han'ın idaresi altında bulunan mühim miktarda ve muntazam bir küt'a Tselmes'e yaklaşarak aulu ihata etti. Baskın anı olduğu için Hacı Murad bir kaç yakın adamı ile beraber zorla mescidde kapanabildi. Akşam'a kadar kendisini mescidde müdafaa etti. Karanlık çökünce de bir yolunu bularak muhat olduğu halkadan çıkmaya muvaffak oldu. Aynı günün gecesi kendi naipliği ahali-sinden müfrezeler teşkil ederek sabaha karşı taarruza geçti. Neticede düşman perişan bir halde Hunzakh'a çekilmek mecburiyetinde kaldı. Bu müsademedен sonra Ruslar Hunzakh'ı ve alelumum Avaristan'ı terkettiler.

Bu parlak zafer, Hacı Murad'ın samimi olduğuna dair İmam'da kat'i bir kanaat uyanırdı. Bir müddet sonra İmam Hacı Murad'ın naipliğini ziyaret ederek bir kaç gün Orot köyünde kaldı ve Hacı Murad'a bizzat teşekkür ederek mükâfatlandırdı.

Tselmes müsademesinden 3 sene sonra Hacı Murad Hunzakh naipliğine tayin edildi. Hacı Murad bu yeni vazifesinde kendi askeri istidadını bütün parlaklığıyla gösterdi. Hacı Murad yaptığı akınlarda nadir görülür bir cesaretle temayüz ederek hakikaten dâhi bir süvari reisi olduğunu gösteriyordu. Küçük bir müfreze ile düşmanın ardına sokularak onu perişan bir hale getiriyor ve panik yapıyordu. Hattâ günlerden bir gün hattın reisi Gnl. Argutinski'yi esir etmek için, Rusların Lezgi Hattı'nın merkezi adını verdikleri

Temurhan - Şura'ya bir baskın bile yapmaktan çekinmedi. Bu baskını, muvaffakiyetle neticelenmedi, çünkü evi yanlış belenmiş, çok ışıklı hastahaneyi generalin evi zannetmişti. Bütün bu müddet zarfında Hacı Murad, Avaristan'daki bir çok kıyımlardan başka 12 büyük baskın yaptı. İmam'ın hazinesine çok zengin ganimetler kazandırıyordu. Ruslardan temizlenen Avaristan halkı çok memnun olup kendini kısa zamanda toparlamıştı. Bütün bunlar Hacı Murad'ın nüfuz ve şöhretinin yayılmasına sebep oluyordu.

Fakat bu nüfuz ve şöhretin arkasında hased başladı. Hacı Murad'ın bu derece şöhret kazandığını hoş görmeyen adamlar belirdi. Bu işte hiç şüphesiz dağlı saflarında ihtilaf ve ayrılık vücuda getirmek için her vesileden istifade eden Rus ajanlarının dahi mühim rolü vardı. Neticede hayırhah olmıyanlar İmam huzurunda Hacı Murad aleyhinde konuşmaya başlayarak İmam'a, Hunzakh naibinin İmam'a kâfi derecede saygı beslemediği ve ilk fırsatta İmamlığa geçmek hevesinde olduğu fikrini telkin etmeye çalıştılar.

Bu şayiaları tetkik etmek niyetiyle İmam, Dargo'da bütün naipleri bir toplantıya davet etti. Hacı Murad'da kendi kadısı Debir İnkaçılan ile beraber davete icabet etti. Toplantıyı açan İmam, vatan uğrunda yapılan mücadelede gösterilen gayret ve mertliğe teşekkür ederek kendi faaliyetinin uzun senelerini hülâsa etti ve şimdiki halde Dağlıların vaziyetinin çok kuvvetli olduğunu, Ruslar tarafından bir tehlike mutasavver olmadığını anlattı ve nutkunu şu sözlerle bitirdi: «Artık ben ihtiyarladım, İmamlık vazifesini yapmak şimdi bana çok zor geliyor. Bu günden itibaren bu vazifeyi oğlum Gazi Magoma (Muhammed) ya devretmeyi muvafık buluyorum. Hazirundan kimse itirazda bulunmadı. Yalnız Hacı Murad söz istedi. Sözde başlayan Hacı Murad İmamın tekmiil efsanevi ve kahramanca faaliyetini anlatarak İmam'ın çekilmesi neticesinde «Dağlı Birliği» nin son derece sarsılacağını kaydetti ve en sonunda şunları ilâve etti: «İmam, sen İmamlık vazifesini yapamıyacak kadar ihtiyar değilsin. İmamlığı kendi oğluna şimdi devretmesen de o senin vefatından sonra da pek kolay olarak İmamlık payesine çıkabilir. Sağ oldukça

İmamlığı elinde bulundur.»

Bu sözlerden sonra, toplantıda vazifesinde kalması için İmama ricada da bulundu ve müteakiben Hunzakh'a dönen Hacı Murad güya şöyle demiş: «Şamil daha hayatta iken İmamlığı kendi oğluna devretmek istedi, acaba Şamil'in babası Dengau İmam mı idi ki Şamil'e İmamlık tevâris etti? Şamil'in vefatından sonra İmamlık vazifesini, cesurlardan biri, kılıcı daha keskin olanı üzerine alır.»

Hacı Murad'a refakat eden Debir İnkacıları avdet ederek bu sözleri İmam'a söyler. Rivayete göre bu adamın Hunzakh naipliğinde gözü varmış. Bu vak'adan sonra İmam'ın şüphesi daha fazla artmağa başlıyor. Bir müddet sonra Hacı Murad'ı vazifesinden azletmeğe karar vererek yerine Fatali Han'ı tayin ediyor. Hacı Murad'da hiç bir mukavemet göstermeden naipliği Fatali Han'a teslim ederek Botlih aulunda yerleşiyor.

Hacı Murad'ın vazifesinden çıkarıldığı haberi Ruslara kadar gidiyor. Kumandanlık, Hacı Murad gibi tehlikeli bir düşmanın atıl bir vaziyette bırakılmasına çok seviniyordu. Gnl. Argutinski eski naibin bu vaziyetinden istifade etmeye ve kendi tarafına çekmeye karar verdi. Ve Hacı Murad'a şöyle bir mektup gönderdi: «Şamil ile aranda bir husumet olduğunu ve aramızda bir düşmanca askeri harekât çıktığını öğrendim. Eğer yardıma bir ihtiyacın varsa bu akşamdan sabaha kadar Alla - Art mahalline, orasını atmamanı doluracak kadar asker ve erzak göndereyim.»

Hacı Murad'da şöyle cevap verdi: «Kuvvetim az olsa da, aramızda Allah'ın mukadder kıldığı şey vuku bulacaktır. Yardıma ihtiyacım yoktur.»

Ruslarla müzakereler bununla bitti. Halk rivayeti yukarıda kaydedilen muhabereden başka Hacı Murad'ın Ruslarla müzakerede bulunduğunu reddediyor. Hacı Murad halkın nazarında düşmanla müzakereye girilerek düşmandan yardım isteyen bir hain değildir.

Bir müddet sonra Hacı Murad Botlih'den Tselmes'e göçüyor. 85 yaşındaki ihtiyar anesi, karısı Sana, oğlu Abdülkadir, kızları Samishah, Bahu, Baltika, Kitliay ve küçük oğlu Gulla'yı da kendi yanına alıyor. Mikki Haydarbek, Ali Mağoma, Gamzalan, Eldar, Hacı

Mağoma, v.s. gibi yakın dostları da Hacı Murad'ın bulunduğu yere taşıyorlar. Tselmes'de İmam'ın münasebetlerinde bir değişiklik husule geleceği ve neticede Hacı Murad'ı gene aktif vazifeye davet edeceği zamanı beklemeye karar veriliyor. Fakat zaman geçiyor, beklenen değişiklik husule gelmiyordu. Bilâkis, hayırhah olmıyanların Hacı Murad'la İmam'ı arasını tamamen açmağa çalıştıkları ve bu işte muvaffak oldukları haberi geliyordu. Bunun üzerine Hacı Murad, karısı Sana'nın doğma yurdu olan ve o zaman ne Şamil, ne de Ruslara ait bulunmayan Gehi auluna taşınmağa karar veriyor.

İşte hikâyemizin en meraklı ve resmi Rus rivayetinden (L. Tolstoy'un tasvirinden) tamamen başka olan kısmı burada başlıyor ki bu da cesur naibin güya gönüllü olarak düşman tarafına geçtiği vak'asını tamamen ortadan kaldırıyor. Gehi'ye taşınmağı kararlaştıran Hacı Murad, uzun uzadıya düşünmeden yola çıkıyor. Ailesi daha sonra hareket edecekti. Refakatinde 9 kişi bulunuyordu. Bu taşınma gizli tutulmasına rağmen, Fatali Han bu hareket haberini duymuş ve İmam'a bildirmişti. Bunun üzerine İmam, Hacı Murad'ı yakalamaları için Gehi'ye giden yollar üzerinde adamlar bulundurulmasını emrediyor. Hacı Murad, yolda İmam'ın sabık veznedarı Murtaz Orkançinski'yi alarak salimen Çeçenistan'da bulunan Makkaic auluna varıyor. Makkaic'ten Şali'ye giden yol üzerinde bir bekçi ile müsademe ederek geçmek mecburiyeti hasıl oluyor. Hacı Murad, Şali'de dostu Bursik'in yanında kalıyor. Aynı günün gecesi dostunun vermiş olduğu bir kılavuzun refakatinde yoluna devam ediyor. Şali yakınında İmam'ın emrini ıcrâ için küçük bir müfreze başında gönderilen kolsuz Mağoma Çirkeye rastlıyor. Mağoma ise Hacı Murad'ı tevkif edeceğine, bilâkis ona daha fazla emniyet bir yol gösteriyor. İhtiyatı unutmıyan Hacı Murad, Kolsuz'a itimad etmiyerek başka bir yoldan gidiyor ve az sonra yeni bekçilerle karşılaşılıyor. Bekçiler yolcuları yayılım şağı ile geri dönmek mecburiyetinde bırakıyorlar.

Yolcular akşama doğru Argun'dan geçmeğe muvaffak oluyor ve gece yarısı Gehi aulunun 35 verstliğinde bulunan büyük ormana kadar geliyorlar. Hayvanlarının ve ka-

Türkistan'ın Sovyet Hâkimiyeti altındaki Durumu ve Tutumu

Dr. A. OKTAY

«Türkistan» denildiği zaman herkesin gözü önüne bu koca memleketin başlıca ve en önemli kısmını içine alan, geçen yüzyılın ortalarından beri Rus esareti altında bulunan Batı Türkistan gelir. Bu yazıda Türkistan'ın işte bu kısmından, Rus Türkistanından kısaca söz edeceğiz.

1917 yılı ihtilâli çarlığı yıktı ve bu ihtilâl ile iş başına gelenler etrafa bilhassa Rus esiri milletlere büyük umidler veren şatafatlı şiarlarla meydana atıldılar. İhtilâlin ya-

rattığı bu hoş havadan yararlanarak millî mukadderatını elde etme yolunda harekete geçen gayri rus ülkelerin önsafında Türkistan göze çarpar. Bu Türk ülkesi ve topluluğu tarihin pek az kaydettiği bir tarzda, dışarıdan herhangi bir maddî ve manevî destek görmeksizin sırf kendi irade ve güç yetimine güvenerek, millî müstakil devletçilik yoluna başlamış ve zaman alıcı, fırsat kaçırıcı tereddüdlere sapmadan derhal Geçici Millî Hükûmetini ilân etmiştir (13 Aralık 1917). Her

dillerinin yorgunluğuna bakmıyarak yola devam etmeğe karar veriyorlar. Az sonra yolu kaybettiklerinin farkına varıyorlar ve geceyi ormanda geçirip ertesi akşam yola çıkmağı kararlaştırıyorlar. Gecenin bir kısmını ve bütün gündüzü ormanda geçirdikten sonra ortalık kararınca yola çıktılar. Şafaktan bir saat evvel saman yığınlarının bulunduğu büyük bir tarla yerine varıyorlar. Samanın kime ait olduğunu bilmeden yola devam ediyorlar. Birden yerin altından çıkar gibi Rus askerleri peyda olarak süvarileri ihata ediyor ve silâhlarını onlara karşı çeviriyorlar. Tabii, mukavemet mevzubahs olamazdı. Muhakkak başka bir yol bulmak lâzımdı. İşte Hacı Murad, adı bir esir vaziyetine düşmek için gönüllü olarak Ruslara teslim olan birisi rolünü oynamağı karar veriyor. İsmi söyleyerek kendisini âmirlerinin yanına götürmelerini askerlere söylüyor. Samanın kime ait olduğu da burada anlaşılıyor: Şah - Girey kalesi Rus garnizonunun imiş. Askerler de samanı koruyorlarmış. Burada kalenin 4 - 5 verstliğinde idi. Bu suretle Hacı Murad, kendi arzu ve tahmini hilâfına, onurlu bir mahpus vaziyetinde düşman cephesinde bulunmak zorunda kalıyor.

Hacı Murad'ın bundan sonraki hayatı L. Tolstoy'un güzel hikâyesindeki gibidir.

Rivayet de bu kısımda Tolstoy'un hikâyesinden hemen hemen farksızdır. Burada da Hacı Murad'ın Şah - Girey kalesinde, Aksa-

da, Grozno'da bulunduğu, Tiflis'e Çar naibi huzuruna gittiğinden, ailesi için endişede olduğundan ve emlakı da İmam tarafından müsadere edildiği için muhtaç vaziyette olan ailesine yardım için çareler düşündüğünden bahsedilmektedir. Yalnız facianın son kısmı Tolstoy'ununkinden farklıdır. Rivayete göre: Hacı Murad, ikametine tahsis edilen Nuha şehrinden firara karar vererek, kendisine yüksekten bakan Nuha Hanından intikam almağı tasarlıyor. Asıl firar Nuha hanının da iştirak ettiği bir av esnasında vuku buluyor ve Han da bu sırada katlediliyor.

Bu hususta Tolstoy'un versiyonunu doğruya daha yakın bulmak lâzım geliyor, çünkü Nuha Hana Hacı Murad tarafından öldürülmemiştir.

Pakat ne olursa olsun şunu söylemek lâzımdır ki Hacı Murad hain bir kişi olmaktan çok uzaktı. En mühim şudur ki, halk rivayetleri O'nun hatırasını hürmetle yadediyor. Halkın nazarında Hacı Murad, tamamen tesadüfî olarak, kaza ve kaderin bir cilvesi neticesinde düşman saflarında bulunmuştur.

İlk fırsatta geri dönmek çaresine baş vurmuş ve bu yolda bir kahraman, yiğit bir Dağlı gibi ölmüştür.

Hacı Murad'a ait bir hatıra olmak üzere Hacı Murad'ın sefer nişanı, bayrağı, halısı (seccade), testisi, sefer yemek takımı ve ölmünden bir müddet evvel alınmış bir resmî Dağıstan müzesinde muhafaza edilmektedir.

türlü külfetler ve üzücü mahrumiyetler dahilinde kurulmuş olan bu Türkistan Millî Hükûmeti, çok yazık ki, ancak ve ancak iki ay dört gün yaşayabilmiştir. Fakat bu kısa sürecik içinde Türkistan Türklüğü hayli uzun süren yabancı esaretinin bütün çabalamalarına rağmen bir türlü yenemediği potesiyal millî ve ırkî evsafını birden bire belirtiverdiği gibi bu hâl daima millî mukadderatı tehdid edegelen müstevli kuvvetin, tarihi düşmanın hiddet ve gazabını köpürtmüştür. Memleketin her tarafında başlayan millî heyecan ve kurtuluş azmi, hele Alaş - Ordacılarla Türkmenlerimizin Türkistan Millî Birliğini koruma yolunda göstermiş oldukları millî dirayet ve anlayış Moskova Bolşeviklerini büsbütün çileden çıkarmıştı. İstisnasız bütün Ruslar Türkistan Millî Hükûmetinin Pantürkist ve Panislamist akımını izlediğini ileri sürmeğe başladılar. Bolşevikler çok korkulu kâbusa kapılmışlardı. O sıralarda Kafkasya cephesinden dönmekte olan Ural ve Yedisu Kazaçileri, tâ Hazar boyundaki Kızılsu (Kransnovodsk) dan itibaren yol boyunca her yerde Sovyet Hükûmetlerini yıkarak «Yaşasın Türkistan Muhtariyeti ve Onun Hükûmeti» parolalarıyla ilerlerken bunlar aynı zamanda, silâhlarını Hokand'da kurulmuş olan Türkistan Millî Hükûmetine teslim etmeye söz vermişlerdi. Fakat Bolşevik Rus kıskırtıcılarının «Hokand'da Ruslara karşı Panislamist Hükûmet kuruldu» tarzındaki tahrikâtına inanan bu Kazaçiler Türkistan Millî Hükûmetine verecekleri silâhlarını, Bolşevik iftirasına ve Rus propagandasının yalanlarına uyarak, Bolşeviklere teslim etmişlerdi...

Bolşeviklerin Türkistan Millî Kurtuluş hareketine ve Millî Hükûmetine karşı durmadan yaptığı çok taraflı sinsi ve çirkin mücadele gitgide şiddetlendi ve nihayet kanhor şekle girdi: Sovyetler silâhsız halk üzerine tam teçhizatlı askerlerini saldırıp, etrafı hürriyetsever masum insanların kanıyla boyadılar... Neticede Türkistan Millî Hükûmeti dağıldı. Bolşevikler ülkenin mühim merkezlerini ele geçirerek, proletarı bulunmayan ve proletarya mefhumunu yadırgayan Türkistanda, Rus proletaryası hâkimiyeti altında «Türkistan Sovyet Cumhuriyeti» ni kurdular.

Bununla da yetinmediler. Sırasıyla «Buhara Hanlığı» ile «Hive Hanlığı» topraklarına da Kızıl Gıvardiya'lar sokarak buraları dahi Bolşevik Rus istilâsı altına alıp, birincisinde «Buhara Halk Cumhuriyeti» ikincisinde ise «Hive Halk Cumhuriyeti» adıyla bolşevik idaresini kurdular.

Bolşeviklerin bir memlekette hâkimiyet kurma tarihinde evvelâ böyle bir «Halk Cumhuriyeti» yaratma manevraları umumî efkâr bilhassa tabiaten naif olan bazı insanları oyalamada küçümsenmeyecek derecede büyükçe rol oynamıştır. Ama Bolşeviklerin bu aldatıcı manevrasına kolay-kolay inanmayanlar da az değildir. Bu gibi dirayetli ve anlayışlı şahıslara, Bolşeviklere hayli meyyal olanlar ve hattâ bilâhare Komünist fırkasına giren Türkistanlılar arasında bile rastlanmıştır.

Türkistancılık duygusunu taşıyan Türkistanlılar: «Türkistan bütün bir Millî Birliktir ve bir Birlik halinde görülmelidir. Türkistan'ın millî, siyasî, harsî geleceği de bu Türkistan Türklüğü Birliğindedir» kanaatini taşımışlardır. Bu kanaat, bu inanç her vesile ile belirtilmiş bulunuyor.

Türkistan'ın Kazak Türkleri Türkistan'ın ünlü mütesavvufu Ahmet Yessévi'nin dünyaya geldiği Türkistan şehrinde 1918 de toplanan Kurultay namından bizim Arka Kazakları diye adlandırdığımız step bölgesi Kazaklarına müracaat ederek onları «Birleşik Büyük Türkistan şairi etrafında toplanmağa çağırarak» la Türkistan Birliğinin önemini takdir ettiklerini belirtmişlerdir.

Türkistan Türkmenleri bazı devletler delegeleri tarafından kendilerine Türkistan'ın diğer kısımlarından ayrılarak kendi başlarına bir Hanlık kuruş hakkında yapılan teklifi kesin surette reddetmekle millî meseleyi ne derecede açık ve aydın görebildiklerini anlatmışlardır.

Turar Riskul'un önderliğinde bulunan Türkistan komünistleri de 1919 da Taşkent'de toplanan Müslüman Komünist Teşkilâtın Kurultayında «Özbek, Kazak, Kırgız, Türkmen, Tatar, Başkurt gibi kabile adlarını kaldırarak, onların hepsini biricik Türkistan Türk Sovyet Cumhuriyeti içinde toplamak gerektiği» hususunda vermiş oldukları karar

bu birlik meselesinin ehemmiyetini çok iyi değerlendirmiş olduklarını göstermişlerdir (1).

Türkistan Türklerinin Rusya ihtilalini müteakip böyle toplum halinde bu gibi istek ve kararlar ortaya çıkışları ve Türkistan Birliği kurma ve koruma yolunda didinmeleri, direnmeleri, kendilerini Çarlık Rusyası varisi olarak gören ve hareket eden Moskova Bolşeviklerini hayli endişelendirmişti.

Kızıl Moskova batı cephesindeki işlerini Kafkasya'da girişilen istila hareketini olumlu bir sonuca erdirmiş - erdirmez Türkistan'ın Sovyet yönetiminde alacağı niteliği de esaslı bir plânla bağlamış oldu. Bu plân Tumar Riskul önderliğindeki Türkistan Müslüman komünistleri tarafından tasarlanan lâyiha'nın, yani Özbek, Kazak, Kırgız, Türkmen, Tacik, Tatar, Başkurt gibi kabile adlarına dayanan ve bunları bir araya toplayan «Türkistan Türk Sovyet Cumhuriyeti» projesinin tam zıddını öngören bir tasarıydı. Moskova'da hummalı bir surette hazırlanan bu tasarı 1934 de tatbik sahasına kondu. Arada bazı merhaleler geçiren bu Moskova plânının tatbika sonucunda şimdiki görünüşüyle Sovyet Türkistanı: Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Türkmenistan adlarıyla beş kabile «Sovyet Cumhuriyeti» ne bölünerek yönetilmektedir.

1959 da yapılan Sovyet nüfus sayımı, Türkistan Sovyet Cumhuriyetlerindeki nüfus sayısını şöyle gösteriyor:

Kazakistan	9.301.000
Özbekistan	8.113.000
Kırgızistan	2.063.000
Tacikistan	1.982.000
Türkmenistan	1.520.000

Türkistan 22.979.000

Türkistan'ın nüfusu 1939 dan 1959 a kadar süren 20 yıllık devre içinde 16.626.000 den 22.979.000 e yükselmiştir ki, bu da 20 yıl içinde 6.353.000, yılda 317.650 artış olup, yaklaşık olarak % 2 demektir.

Sovyet Türkistanındaki nüfus sayımı ve artımını dikkatle inceleyen Profesörlerimizden bir arkadaşımız, 1960 da yayınlanan bir ilmi eserinde Sovyet rakamları üzerinde mütalâa yürüterek, şu açıklamada bulunuyor:

«Yalnız Orta Asya Cumhuriyetlerindeki ahaliden her kavim toplu olarak kendi ismini taşıyan Sovyet Cumhuriyeti sınırları içinde oturuyormuş gibi mütalâa etmek, meseleyi mürekkepleşmekten koruyacak, aynı zamanda, bu Cumhuriyetlerin Kızıl İmperyalizmin bir oyunundan ibaret olduğunu açıklamak olacaktır. Aslına bakılırsa bir geopolitik birlik teşkil eden beş Türkistan Sovyet Cumhuriyetini bir tek kuruluş olarak mütalâa etmek en doğru yol olacaktır» diyor ve Türkistan'daki nüfus artımı ve dinamik yönüne değinerek nazarı dikkati şu noktalara çekiyor:

«İkinci Cihan Harbi esnasında, harp sahnesi haline gelmiş olan garb bölgelerinden geri çekilen ve harp sahnesi haline gelmek tehlikesine maruz bölgelerden boşaltılan ahalisi kısmen buralara getirilmiştir. Vâkıa bu mültecilerin büyük bir kısmı harp sonrası yıllarında asıl yurtlarına çekilmişlerdir. Bundan geldikleri yerlerde oturup kalanlar da az olmamıştır. Bundan başka, buralarda bazı sanai müesseseler temelli bir şekilde nakl olunmuştur. Yeni sanai müesseseler kurulmuştur. Bu müesseselerde çalışacak olanların mühim bir kısmının iç Rusya'dan getirilmesi, Sovyet Rus siyasetinin esas gayelerinden biri olarak tatbik olunmuştur.» denmektedir (2), ki Türkistan aydınlarının zihnini kapsayan kaygıların başında işte sanai müesseselere yerleştirilen, devlet işlerini yöneten ve bakır toprakları işletme ve diğer bir çok bahanelerle Türkistana getirilen Rus - İslâm unsuru toplumunu önsaflıdır.

Türkistanı kabile cumhuriyetine bölerek sınırlandırma siyasetinden beklenen ümid ise pek de olumlu sonuca ermemiştir. Türkistan Türklüğü her vesile ile bu tarz bölünmenin kötü niyete bağlı olduğunu belirtmiş Türkistanın coğrafi birliği gerçeğine inanarak bu tutumunu en tehlikeli anlarda bile gizlenememiştir. İkinci Cihan Harbini en kızgın ve kanlı şekilde devam ettiği bir sırada, 1943 de Taşkent'de Özbekistan, Türkmenistan,

(1) «Yaş Türkistan», Sayı 32, Temmuz 1932 Berlin - Paris.

(2) «Türkistan Seyahatnamesi» nin Ortaya Koyduğu Gerçekler Doç. Dr. Tahir Çağatay. İstanbul 1960, S. 75 - 75.

Tacikistan, Kazakistan ve Kırgızistan işçilerinin toplu olarak yapmış oldukları miting ve katılanlar Orta Asya Cumhuriyetleri halklarına hitaben yaptıkları müracaatta : «Deryalarımız, bağlarımız, ormanlarımız ve otlaklarımız, tarlalarımız ve çölleriğimiz umuzun olmuştur. Menbaı Kırgızistanda olan Sirderya suyu Özbekistan tarlalarından akararak geçer. Kazakistan çölleriyle yetiştirip bu yerleri dostluk şerbetiyle sulur. Amuderya tohumları Türkmenler ile Özbekleri ayırmaz, onun karşılığı bu halkların dostane karşılaştıkları yerdir. Haykırarak almakta olan Zered-şan suyu Özbekistan ve Tacikistan abalıkları sum sıkıya bağlar, Kazakistan ve Fergane'nin Aşağı Düzluğu üstünde yükselen Tyanşan dizli dağları güney Türkmenistan'daki Küpet-şay yokuşu ve Tacikistan'daki Pamir dağlarıyla dostane eş olur» denmektedir (3).

İkinci Cihan Harbinde Sovyet Rusya için çok tehlikeli manzara açtığı sırada Türkistan işçilerinin belirtmiş oldukları hakikatin kılı kırk yararcasına düşünülmesi gereken olaylardan biri olduğuna burada kıyafet ederek şu ciheti de öneme tabiriyle ettirelim ki bizim işçilerimiz tepelerinde Sovyet başkenti devam ettiği müddetçe ne NUH ve ne de peygamber diyebilecek durumdalar. Dikkat edilirse, yukarıdaki ortak müracaatte (4) ve tanın coğrafi bölünmesinde çok güzel belirtildiği halde, bu bölünmes ve sun'î surette so-nurlarınımsayacak vatana biziinkiler ne Türkistan diyebiliyorlar ve ne de kendilerine Türk. Çünkü kırsal Moskova'nın en ziyade korktuğu ve üzerinde ürettiği gerçek, uruğlarının ortak yurdu «Türkistan» ile onların tarihi ve kendilerine en uygun ve gerçek soyadı olan «Türk» tür.

Rusların bu Türk korkusu hastalığı hay-lis müminleştii. Ruslar artık uzağa uçacak, belki de aya konacak, hattâ daha İleri gide-rek, bütün bir dünyanın liderliğini yapma-ğa olan Birleşik Amerika Devleti gibi muaz-zam bir kuvveti tehdit edebilecek muazzam kudrete ulaştıkları halde, hâlâ onların Türk-lüğün hayali korkusunun kuruntusuyla ves-veseleremeleri, anlaşılması hayli güç bir hile-met ve muamele olarak karşılanmalıdır. Ger-çekten de Türklük - füseler, roketlere ve

tütün nükleer silâhlara sahip kırsal Moskova için bu kadar dehşet verici bir kuvvet mi? Dostun da, düşmanın da üzerinde düşünme-si gereken bir hükümdür bu.

Yer darlığından yazımı uzatmadan Tür-kistan Türklüğü tarifini kısaca yapmakla so-na erdirmek isterim.

Türkistan Türklüğü - dalları çok, yaprakları bol, çevresine bolca etki, bolca tepki ve bolca yankı saçan topeç bir ağaca ben-zer. Kökü bîrdir ve sap - sağlamdır. Çiçek-sizdir, bitimsizdir.

Tacik mi? Güneye sarkan dallarından birine kompa bahçesinden gönlü ruhsıyla alınıp başarı ile yapılmış aşı ve ubunadır. İyi tutmuştur, yakmıştır ve bu topeç ağa-cın etikini kışkırtmamıyacak kan ve ces kat-mıştır.

Tarih çok umaklardan gelecek bu ağaca konmak, onu kemirmek ve sölmirmek iste-yen nice - nice yabancılar kaydedir. Fakat hepsini de silkinisile atmıştır, sırasıyla üs-tünden bu güçlü ve canlı ağaç... Bu defa onun üzerine tırmayanlar ise - şair Mağom Cumabay'ının «Tonguz - Konguz» diye ad-landırdığı Rus proleteriyasıdır. Türkistan Türk lüğü milli bünyesini vahşicesine kemiren, sö-mürsün bu mumur böceklerden ve bu yaban do-muzlarından kendini kurtarmama da elbet bi-ler ve kurtuluş mücadelesinde kazanacağına da inanır. Bu saraf yaratıklardan kurtulu-rsa, bu kurtuluş yalnız Türkistan'ın yarana-muhimdir kalmaz, aynı zamanda, kırsal imper-yallarımden ve Rus proletarı esaretinden mu-htarip bütün ülkelerin ve halkların hayatına olacaktır.

(3) «Özbekistan S.S.R. Tarihi». Taşkent 1958, Cilt II, S. 464.

(4) «Özbek, Türkmen, Tacik, Kazak ve Kırgız işçilerinin ortak müracaatını» açıkla-yan 1958 de Taşkent'de basılan 650 mabifetlik tarihi eserin VIII. Babı, N. İslendiyar'ın İkinci Cihan Savaşı yıllarındaki Kara,Kal-pakistan tarihine ait malzemesinden fayda-lanmış ve biri Rus diğeri Türkistanlı iki ya-sar, yani E. A. Voskoboynikov ile Fafur Gu-lam tarafından yazılmıştır.

Kuzeyden
Götür ber
Savur ber
Kuzeye...
Kuzeyden
Gözü yap
Kuzeyde
Kuzeyde
Yaşlı bir
Bir genç
Delikanlı
Çelikleşir
Dağlar da
Nehirler

Ak saçlı
Ağlıyan
Ümitli ve
O dağlar
O dağlar

KAFKAS
Benim gö
Akasyam
KAFKAS

Türk Kültürünü Araştırma

TU

1962 Kasım

Nüsha

Adres :

OKUYUNUZ

KUZEYDE... KUZEYDE...

— Genç Ülküdaşlarıma —

Kuzeyden esen rüzgâr
Götür beni...
Savur beni
Kuzeye... kuzeye...
Kuzeyden esen rüzgâr, mahzun
Gözü yaşlı...
Kuzeyde geceler uzun
Kuzeyde gözler yaşlı...
Yaşlı bir kadın ağıt söyler kuzeyde.
Bir genç kız ağlar,
Delikanlı ümitli, sabırsız, BÜYÜK GÜN'ü bekler.
Çelikleşir bilekler...
Dağlar da huysuz, «nâra» der durur.
Nehirler kudurur kuzeyde, kudurur.

* * *

Ak saçlı kadın: Anam.
Ağlayan güzel kız: yavuklum.
Ümitli ve sabırsız delikanlı: kardeşim.
O dağlar sizin
O dağlar benim.

* * *

KAFKASYA derler bir belde var kuzeyde
Benim gönlüm kuzeyde...
Akasyamın niçin boynu bükük, çiçekleri sarı
KAFKASYA'mın niçin kara bulutları?

Güshan BOĞATIR

Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü tarafından neşredilen aydık dergi :

TÜRK KÜLTÜRÜ

1962 Kasım ayından beri aralıksız çıkmaktadır.

Nüshası : 1 Lira, Yıllığı : 12 Lira

Adres : P.K. 14, Çankaya - ANKARA

OKUYUNUZ, OKUTUNUZ, ABONE OLUNUZ.

1930 Şimalî Kafkasya Millî Kıyamında :

Yukarı Baksan Köyü

Yusuf BAKSAN

1930 senesinde, Rusya'da komünist rejimce uygulanmasına başlanılan «kolhoz» sisteminde, kölelikten daha beter bir hayata boyun eğmektense kahramanca ölmeyi tercih eden ve ilk olarak silâha sarılan (mensubu olmakla iftihar ettiğim) Şimalî Kafkasya'da «Malkar» eyaletinde 1000 hanelik «YUKARI BAKSAN» köyü isyanı mezkûr tarihte, nisan ayında patlak vermiştir.

Kısa zamanda bu kutsal kıyama Karaçay ve Çegem bölgeleri de katıldılar. Böylece Yukarı Baksan isyanı bütün Şimalî Kafkasya'ya yayılma istidadı gösterdiğinden, komünistler büyük endişeye kapıldılar.

Karaçay, Çegem ve Baksanlıların bir avuç denecek kadar az mevcutları ile isyan etmeleri, namütenahi Rus sürülerini imha ederek yaşama haklarını elde etmek değil; zillet içinde yaşamaktansa şerefle ölmenin üstün olduğu gerçeğini hür dünyaya bir kere daha ispat etmekte. Bu vatanperver insanlar, millî şahlanışlarının Rus makamları tarafından kan ve ateşle sindirilmek için her türlü çareye baş vurulacağını biliyorlardı...

Gerek Karaçay, gerek Yukarı Baksan ve gerekse Çegemliler, ayrı ayrı, dar ve uzun boğazlardan geçilerek ulaşılabilen stratejik mevkiilerde, Kafkas Dağları vadilerinde yaşamaktaydılar. Bu üç ülkeyi zırhlı bir-

liklerle işgal edebilmek için sözü geçen boğazlardan geçmekten başka bir yol mevcut değildir. Cenab-ı Hak bu boğazları sanki bir avuç Kafkas kahramanı için birer müstahkem mevki olarak yaratmıştı. Öyle bir müstahkem mevki ki bütün dünyanın serveti ve tekniği bir araya gelse bir öneğini vücuda getiremezler.

Allah'ın bahsettiği bu imkândan faydalanmasını, Kafkas kahramanları her zaman çok iyi bilmişlerdir.

İlk iş olarak bu dar boğazların iki tarafındaki kayalıkların münasip yerlerine dinamit ve diğer patlayıcı maddeler ile bunları ateşliyecek olan elemanlar yerleştirildi. Diğer taraftan, boğazlardaki çalılıklar ve ormanlar içerisine de en iyi silâhsörler oturtuldu. Burada şunu da belirtmek yerinde olur ki her boğazın vadisinden kudurmuşçasına ve kayalıklara çarpa çarpa Kuban, Baksan ve Çegem ırmakları akarlar.

Bu şekilde hazırlanan pusuya gizlenmek için boğazların giriş noktasından mukavemete başlamak ve komünist zırhlı birliklerinin ateş karşısında ricat etmek zorunda kalmıyormuş gibi görünerek, zırhlı birliklerin tamamını boğazların içerisine çekmek plânı hazırlanmıştı.

Bu plân Cenab-ı Hak'kın yarımıyla öyle bir muvaffakiyetle tatbik edilmişti ki kendisinden her bakımdan bin misli kuvvetli olan bir de-

manı bu derece perişan eden bir avuç kahramanı şimdiye kadar tarih kaydetmemiştir.

Bütün bunlardan sonra, isyanı basturmak amacıyla bindirilmiş komünist birlikler güya akıllarınca, ayaklanmış olan bu bölgelerin birbirlerine yardıma koşmalarını önlemek için her üç bogaza da aynı günde ayrı ayrı birlikler sevk etmişlerdi. Evvelce kararlaştırılan plâna göre, biraz mukavemet ettikten sonra birliklerimiz ağır ağır ricat ettiler. Komünist zırhlı birlikleri sevinç içerisinde önlerinde ricat edenleri alay edencesine kovalıyarak boğazların tamamen içlerine dahil oldular. Pusuda bekliyenlere evvelce kararlaştırılan işaret verilir verilmez bir kıyamettir koptu. Patlayan dinamitlerin aks-ı sada yapan gürültülerine yerlerinden yuvarlanan yüzlerce ton ağırlığındaki kaya parçalarının gürültüleri karışarak irili ufaklı binlerce kaya parçası komünist askerlerinin üzerine bir belâ yağmuru gibi yağıyordu. Boğazların giriş ve çıkışları cesim kaya parçalarıyla tıkanmış ve kızılar manevra kabiliyetlerini kaybederek şaşkın bir halde akışıp kalmışlardı. Bir anda bu dar boğazlar cehennemî bir hal almış ve göz gözü göremez olmuştu. Kendilerini nehirlerle atarak karşı tarafa geçmek isteyen komünist askerler ise pusuda bekliyen kahraman silâhşörlerimiz tarafından, kısa mesafeden keklik gibi avlanıyorlardı. Neticede, kızıların tek bir neferinin bile kurtulmasına imkân bırakılmamış ve tamamı imha edilmişti.

Öyle bir manzara ki nehirlerde

bir biri üzerine yığılmış olan komünist leşlerinin günlerce süren temizlenme işi bitinceye kadar, yukarıda adı geçen ırmakların aşağı mecralarında oturan Adige köylüleri tiksinecek bu suları kullanmaktan uzun süre imtina etmişlerdi. Komünist leşlerinin bir kısmında yara bere olmadığı halde ölü bulunmaları (sonradan anlaşıldı ki) bunların korkudan ödlerinin patlamak suretiyle öldüklerini gösteriyordu.

Muhterem okuyucularımın, bu manzarayı gözleri önüne getirerek ferahlık duyacaklarını, kalblerine girmiş gibi hissetmekteyim. Bu kutsal kıyam hiç vuku bulmamış olsa bile, orada mücadele halinde olan kahraman milletdaşlarımızın akibetlerinde bir değişiklik olmasına imkân yoktur. Bu itibarla, yukarıda izah edilen manzara hepimiz için büyük bir teselli kaynağıdır, kanaatindeyiz.

Bu feci hezimetî öğrenir öğrenmez komünistler merkezden piyade kuvvetleri celbederek yeniden taarruza geçtiler. Bu def'a boğazlara girmekten sarf-ı nazar ederek yan cihetlerden ve patika yollardan üzerimize yürüdüler. Neticede, Karaçay, Baksan ve Çegemlilerin bu ulvî şahlanışları görülmemiş bir hunharlıkla tenkil edildi ve onlar son demlerine kadar savaşıp güzel vatanlarını kanlarıyla suladılar ve gelecek nesillere iftiharla yadedilecek kutlu ve fakat hazin bir hatıra bıraktılar.

Bütün Şimalî Kafkasya'lılar bu ve buna mümasil binlerce «vatan müdafaası» örnekleriyle dolu tarihlerinden kuvvet alarak vatanları kurtulana kadar rahat etmiyeceklerdir.

Abrek

(Üçüncü sayıdan devam)

— IV —

Yazan: Zübeyde ŞHAFLI

Bir abrek ölüme yeri asla boş kalmıyordu; onlar dağları ve dağlar onları koruyorlardı; bunların arasında ak sakallı kurtlardan tüysüz delikanlılara kadar, her yaşta yiğitler vardı; yürekleri pek ve bükleri çelik olanlardan her isteyen vatan hizmetinde bulunabiliyordu.

Abreklerin bir çoğunun şöhretleri; asil isimlerini unutturuyordu; köylerinde asla bilinmeyen isimlerle anılıyorlar, böylece Şimali Kafkasya'nın efsane kahramanları demek olan (Nart) ları hatırlatıyorlardı.

Baharçı Lâçin bunlardan biriydi. Baharçı Lâçin Avarca "Yigit Atmaca" demekti. O Taymi Beybulat'ın öldüğü günlerde dağlarda üremişti; beyaz ve tüysüz yitirdi; ince ellerini ve nazlı vücudunu görenler onu tereftillerle karşılamışlardı:

— Bu çocuğun aramızda ne işi var?

Demişlerdi. Fakat onun bakışlarında büyük bir cesaret ve inanış, alındaki çizgilerde olgunluk ve zeki okunuyordu; insana emniyet telkin ediyordu. Nereli olduğunu soranlara zaman oradakilerinin hiçbirinin görüp işitmediği bir köy adı vermişti; kimsesi olmadığını söylüyordu:

— Onların hepsini düşman mahvetti. Ya ben de ölüyorum, yahut intikam alırım.

Diyordu.

Intikam duygusu, kalbine saplanmış olan ve ona bergin bir defa öldüren zehirli bir hançerdi; yahut yahut tutuşan bir alevdi. O hançeri çıkarıp düşmanın kalbine saplamak, o ateşi düşman kanıyla söndürmek kâmdı. Yoksa hayat gerçekten bir cehennemdi. Baharçı Lâçin kısa zamanda o müstemil hayata alışmış, tehlikeleri önceden sezmişti, cesaretle karşılayarak yenmeyi öğrenmişti. Onun yüzünün tüysüzlüğüne hayret edenlere diyordu ki:

— Şaşılacak birşey yok; büyük ve sakal dağılırken geç kalmışım. Bununla beraber bu hal işime yarıyor, zira erkekliğimi işlediğim beni daha cesur olmağa mecbur ediyor.

Sonra sözlerini şöyle bitiriyordu:

— Fakat kadınlarımız bizden aşağı kalırlar mı? Şamil zamanında Çirkey avulunda erkekler, Rusların ölümüne bonga uğradıkları zaman kadınlar evlerinden fırlamışlar; kaçanların ellerinden silahları almışlar: «Artık siz bunları taşınmağa layık değilsiniz» diyerek düşmana saldırmışlardı. Utanıp cesaretlerini toplayan erkeklerin yardımıyla sonunda muvaffak olmuşlardı. Yalnız Çirkey'de değil Ahulgoş gibi birçok harp sahnelerinde doküden kanlar arasında kadınlarımızın da kasları vardı.

Baharçı Lâçin çok az konuşuyordu; düşünme zamanlarında hep kenara çekiliyordu. Fakat savaşa giderken önde görülüyordu. Taşınmış adını kendisine layık olduğunu her defasında ve her fırsatta tebat ediyordu.

Bir akından dönüp te dumanlı dağda yahut dalgah yeşil denizi andıran sık ormanların kuytu bir köşesinde ateş yakmışlar, su çekmişler, destan okumuşlardı; av ellerinde yahut yakını köyler halkının gönderdikleri yiyeceklerden ibaret bir sofraya başında toplanmışlardı. Abreklerden biri böyle zamanlarda coşar, yerinden fırlar ve Langin oynamaya. Oyuncu âdeta kartal uçuşları, atmaca saldırışları yaparken genç abrek gözlerini kapar, başka bir âlemde yaşar. Baharçı Lâçin bu oyunlara iştirak etmiyor, daima sessiz, daima yalnız bir köşede oturuyor, bergin ve düşünceli görünüyor. Bazen onlara sokuluyor; abreklerin en yaşlılarına yanına dır çıkılıyor:

— Hana Taymi Beybulat'tan bahsettiğini diyor.

Ak sakallı ve ak saçlı abrek Baybulat'ın yığılıklarını belki bilmeyenler, o ellerini göğsüne basmış, gözlerini kapıyordu. Baybulat'ın hayatını ve harplerin ona saba bir müslüman da ancak onun bir hayranlık gösterebildi.

Osa:

— Taymi Baybulat'ı nereden tanıdıkları zaman, içini çekiyor.

Yeni:

— Onu bilmeyen ve tanımayan ben de onun gibi olmak istiyordum. Onu daha iyi bilmeliyim!

Baharçı Lâçin düşmanın ve kâdın âdeta:

— Beni öldürünce, işte kalbim diye atını dörtlal sürüyordu, ne düşman değil tehlike de ondan değil. Taymi Baybulat ona, o da Taymi Beybulat ona. Abrekler arasında Baybulat'ın örnek tutanlar eksik. Baybulat'ın safırları da çok zaman bilmeyen memlekette coşkun aktılar. Onu bilmeyenleri hatırlattıkları harp Lâçin'in yüzünde murada erdiği kadarlık göze çarpıyordu ve...

— Kardeşlerim, artık aramızda zamanın vakit, Taymi Baybulat'ın ölmek istem. Beni ondan bir peşim bile ayırmam!

— AKIN —

Bergin akına gidiyorlardı. Güneşin ışınları için hantırmışlardı. Su kaymak, atlar nallanmış, ne yapıp yapıyor. Son zamanlarda ağaçları kâğıda yal açtılar, iki Çeçen köyü ve belki Kalmuk ovalarına süren, kâğıda saldıracaklardı. Kasabaya on iki köyüleri onların ordugahı. Onu ve sapları hakkında haberler...

Baharçı zamanı gelince hepsi bilmeyen atlarına bindiler, sonra kâğıda atları ağır ağır inmeye başladılar. Güneş ak sakallı Abrek tek başına kâğıda inenler de çok geçmeden kâğıda iniyor. Ağır ve büyük cepheler ve byansız bir ses denizi, kâğıda kâğıdını dolduruyor; kâğıda...

Ak sakallı ve ak saçlı abrekler Taymi Baybulat'ın yiğitliklerini belki bininci defa anlatırlarken, o ellerini göğsüne bastırıyor, başını eğiyor, gözlerini kapıyordu. İslâm Peygamberinin hayatını ve harplerini dinleyen gayet sofu bir müslüman da ancak bu kadar derin bir hayranlık gösterebilirdi.

Ona :

— Taymi Baybulat'ı nereden tanıyorsun?

Dedikleri zaman, içini çekiyor ve soruyordu :

— Onu bilmeyen ve tanımayan var mı? Ben de onun gibi olmak istiyorum da onun için daha iyi bilmeliyim!...

Baharçı Lâcin düşmanın ve tehlikenin üzerine âdeta :

— Beni öldürtünüz, işte kalbim...

Diye atını dörtmâl sürüyordu, lâkin yalnız düşmanı değil tehlike de ondan kaçınıyordu. Taymi Beybulat ona, o da Taymi Beybulat'a benzliyordu... Abrekler arasında böyle başkalarını örnek tutanlar eksik değildi; bu gibilerin zaferleri de çok zaman birbirini andırıyor, memlekette coşkun akisler çalkanıyordu. Ona benzeyişini hatırlattıkları zaman Baharçı Lâcin'in yüzünde murada erenlerin gömül rahatlığı göze çarpıyordu ve diyordu ki :

— Kardeşlerim, artık aranızda bulunamayacağım vakit, Taymi Baybulat'ın yanında olmak isterim. Beni ondan bir parmak topmak bile ayırmasın!

— AKIN —

Birgün akına gidiyorlardı. Günlerden beri bunun için hazırlanmışlardı. Silâhlar yağlanmış, atlar nallanmış, ne yapılacağı tasarlanmıştı. Son zamanlarda ağaçları keserek ormanda yol açtıran, iki Çeçen köyünü yakarak halkı Kalmuk ovalarına süren bir Kazak taburuna saldıracaklardı. Kasabaya gidip gelen dağ köylüleri onların ordugâh kurdukları yer ve sayıları hakkında haberler getirmişlerdi.

Hareket zamanı gelince hepsi birden, bir dakikada atlarına bindiler, sonra kayalık yamaçtan aşağı ağır ağır inmeye başladılar. En önde giden ak sakallı Abrek tekbir getiriyor, ötekilerin sesleri de çok geçmeden onun sesine katılıyordu. Ağır ve büyük dalgalı, köpekstiz ve isyansız bir ses denizi, dağların derin vadilerini dolduruyor; karlı tepelerden

aşıyor, kendinden başka herşeyi silik bırakıyordu. Abreklerin başları eğilmiş, omuzları büyük bir tevekkülle sarkmıştı; şerefli bir ölüm gittiklerini biliyorlardı, ve bu onların savaş arzularını; imanlarını sarsmıyor, arttırıyordu. Milli kahraman İmâm Şâmil'in naiblerine verdiği nişanda yazılı sözü hatırlıyordu : «İŞİN SONUNU DÜŞÜNEN CESUR OLAMAZ!» Bunu kendilerine bayrak edinmişlerdi.

Tekbir bittiği zaman başlar kalktı; omuzlar yükseldi, atların üzerinde boyları uzamış gidiydi.

O zaman şakağında derin bir kılınç yarası taşıyan bir delikanlı «Abrek türküsü» ne başladı :

Gönül ne anada artık ne yada

Kurduk yuvamızı yüce dağlarda!...

İkinci satırda üçer beşer bütün abrekler delikanlıya ses uydurdular, bazıları gözlerini sağdaki kayalık tepenin ötesine, bazıları soldaki vadinin dibine, bazıları ise çağıtılı derenin akıp gittiği, rüzgârın estiği yerlere çevirdiler; oralarda analar, babalar, kardeşler nişanlılar vardı, fakat en aziz sevgili olan vatan, en büyük aşk olan intikam onları fedâ ettirmişti.

Atlardan bir kaç kişi neddi, belki onlar da aynı heyecanı yaşıyorlardı. Ve türkü devam ediyordu.

Severiz akını... tipide, karda!...

Tipi yoktu, kar yoktu. Fakat onların yüreklerindeki intikam fırtınası yanında dağların fırtınasının ne değeri olabiliirdi Sesler daha coşkun olarak yükseldi :

Atımız kasırğa, kendimiz şimşek!

Andımız intikam, adımız abrek!

Vay anınay anınay! Anaditza vanınay!

Vay anınay anınay! Anaditza vanınay!

Dağlardan yığın yığın kayalar kopuyor, dik yamaçlardan aşağı yuvarlanıyor gıbtıydı... Bunları yapan sanki bu seslerdi... Yerle gök arasını heybetli bir uğultu doldurmuştu :

Her karış yerinde bir yiğit yatan

Bu yurtta eksilmez şana şan katan!

Birdenbire inandıkları sabahı görmüşler gibi yüzleri ağardı, gözleri parladı :

Birgün kurtulacak elbet bu vatan!

Arsanlar kükreyordu, dağdan dağa, ya-

maçtan yamaca aksediyor ve bu akisler perde perde gök kubbesini inletiyordu. Sanki dağlarda onlarla birlikte haykırıyordu:

Atımız kasırga, kendimiz şimşek!

Andımız intikam, adımız abrek!

Onları canlı cansız herşey tanıyordu, fakat yine de kim olduklarını bağırmaktan haz duymuyorlardı.

Kafkasyalı demek yigit demektir,

Bize büyük şeref şehit demektir!

Birdenbire yüzlerinde nefret dudaklarında hakaret ve bakışlarında istihfaf canlandı; tükürür gibi, karşılarında biri varmış ta onun yüzünü karşılar gibi sesleri alçaldı:

Düşman canavarla eşit demektir

Yeniden gürlediler ve dağları inlettiler:

Atımız kasırga, kendimiz şimşek!

Andımız intikam, adımız abrek!

Vay anınay anınay! Anaditza vanınay!

Vay anınay anınay! Anaditza vanınay!

Geniş ve uğultulu bir derenin soğuk sularına doğru dörtlere kalktılar, dalgalara dalga, köpüklere köpük katarak, selleri bir çayır gibi çiğneyerek karşı yamaca geçtiler.

— SON DUA —

Tam hedef üzerine vardıkları sırada dört taraftan, hiç beklenmeyen bir yayılım ateşiyle karşılandılar.

Pusuya düşmüşlerdi.

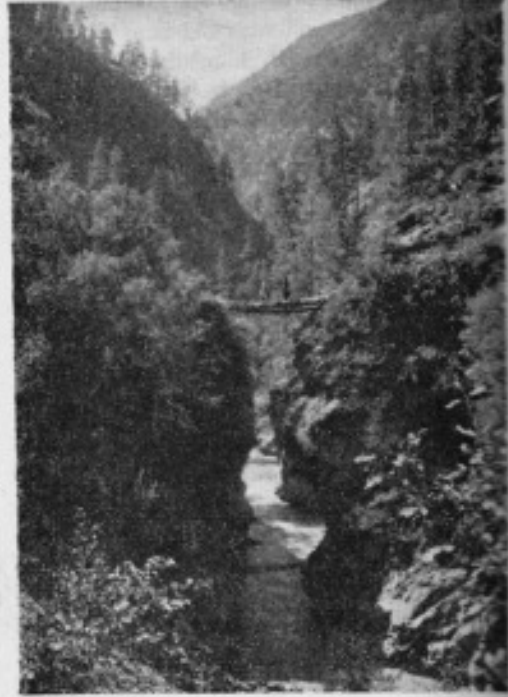
Kendileri bir avuç oldukları halde etraflarında yüzlerce çelik namlu ölüm kusuyordu.

Abrekler birer gülle gibi dört yana saldırdılar; ateş çemberini yarmak istediler, fakat hiçbir yerde en küçük boşluk yoktu. Bir kaç, daha ilk dakikalarda vurulmuşlardı. Diğerleri yere atladılar, atlarına:

— Yat!

Emrini verdiler. Bu sadık ve kahraman hayvanlar şimdi efendilerine siper vazifesini görüyorlardı, ve bunu yaparken başlarını yere koyuyor, gözlerini tevekkülle kapıyorlardı. Abreklerin kurşunlarından hiçbiri boşa gitmiyordu, kazak siperlerinde bazan bir baş kaybolarak, bir namlu havaya kalkıp düşüyordu; bazan iri bir vücut vadiyi doldurmuş başlanan akşamın esmerliği ortasında heybetle yükseliyor; bir masal canavarının karaltısını çiziyor, sonra kütük gibi devriliyordu...

Abrekler birer ikişer vuruluyorlardı. Son

Abreklerin vatanı Kuzey Kafkasya'dan bir tabiat manzarası.

nefeslerini verenler henüz sağ olanlara:

— Allahasmarladık, arkadaşlar! Kurtuluşunuz bizimkilere nasıl öldüğümüzü söyleyiniz. Ölümlü düşman ayakları altında bırakmayınız... Allaha ısmarladık.

Diyorlardı. Sonra dudaklarından dökülen «Allah» kelimesi, bazı erkek veya kadın isimleri tüfek sesleriyle boğuluyordu...

Abrekler artık tek söz konuşmuyorlardı, zira kurtuluş umidi kalmadığına çoktan hüküm vermişlerdi... Bu hayata girerken etekleri yemine sadık kalarak, sonuna kadar ölüme kadar düşeceklerdi...

Bir aralık, sürekli kurşun sesleri, hayranesef ve sevinç anlatan vahşi bağrışmalar, hırlaraları arasında abrekler grupundan keder ve sula kokan ağır bir uğultu; bir tek bir yığ seldi. Bu toprakta sevdikleri ve uğrunda verdikleri herşeyi ölümün eşğinde bu yığ sek dua ile terk ediyorlardı: vatan, din, aile...

Seslerini bir defa daha; son defa, olana

şni duada; bu ölüm şarkısında birleştiriyorlardı.

Sonra silâh sesleri yavaş yavaş azaldı... Onlarla birlikte abreklerin son duası da zayıyor; mırıltı halini alıyor ;sönüyordu...

Kazaklar bu büyüklük karşısında alçalmış; yere serilmiş gibiydiler; bu adamların cesaretlerine hayran oluyorlardı; fakat onları ölüm saçmakta devam ediyorlardı...

Abrekler sonsuz bir imanla, ölüme karşı kayıtsız; kendilerini fedâ ediyorlardı; duâlarında Allah kalblerinde aşk ve güzleminde ölüm!

Hepsi tam cesaretle ölüyorlardı.

Baharçi Lâçın bunların sonuncusuydu.

KILIÇ ÇEMBERİ İÇİNDE

Buharçi Lâçın kurşunlarının tükenmekte olduğunu görüyor, o zamana kadar sağ kalacağına üzüliyor, arkadaşlarının talihine imaniyor. Artık siperin ardında gizlenmek istemiyor, vurulmak istiyordu. Halbuki işte vurulmuyordu. Kazaklar da artık ateş etmiyorlardı. Son abrekin kurşunsuz kalınca teslim olmaktan başka bir şey yapamayacağını sanıyorlardı. Bu zaferin alâmeti olarak hiç olmazsa bir tanesini diri tutmak köylerde ve kasabalarda dolaştırmak, sonra en kalabalık bir meydana dar ağacına çekmek istiyorlardı. Böylece dağlarda dolaşan ve yeniden türeyecek olan abreklerle güya dehşet vereceklerdi.

Baharçi Lâçın kim bilir kaç kurşun yediği için kendisinden daha talihli saydığı atının önünde dimdik yükselmışti. Artık son kurşunu atmış bulunuyordu. Düşman üzerine yalın kılıncı yalın hançer saldırabilirdi, fakat kendisi o kadar yorgun, onlarsa o derece kalabalık idiler ki hiçbir şey yapamayacaktı...

Kazakların kumandanı Avarca olarak bağladı:

— Teslim ol!...

Baharçi Lâçın kollarını göğsünde kavuştu:

— Asla!

Diye cevap verdi. Bu söz üzerine ateş edeceklerini umdu. Bu ümit te boştu. Hattâ son kurşunu atmış bulunduğunu anlamış olmaları ki siperlerden fırladılar, onun etrafında geniş ve yalın kılıçlardan bir çember örüldü. Akşamın alaca karanlığında kanlı

dişlerin dehşetini yaratan bu sahne karşısında Baharçi Lâçın zerre kadar korku duymuyordu. Onun korkusu ölümden değildi; ellerine düştüğü takdirde hakaret göreceğini, kalabalık meydanlarda teşhir olunacağını, en sonunda dar ağacında iğrenç ve gülünç bir halde sallanacağını düşünüyordu.

Hayır bu asla olamazdı!

Yalın kılıçlardan örülmüş olan korkunç çember hızla daralıyordu...

SON ABREK?...

Son abrek, birden bire, büyük ve ağır kamasını âni bir hareketle kınından çekti, kendisi için baha biçilmiyecek kadar aziz görünen bu silâha karşı derin saygı gösteriyor; ibadet eder gibi bir tavır alıyordu; bunu yaparken düşmanlarına aldırıyor, tehlikeye kayıtsız kalıyordu; tamamiyle kendi dünyasında yaşıyordu. Bütün mazisini yaşadığı bu yüksek dakika öldürücü silâhı kutluyor, öpüyor alına götürüyordu. Birdenbire onu kalbinin üstüne aşkla bastırıyor; başı arkaya gitti, gözlerini göklere dikti, yüzü kutlu bir güzellikle aydınlandı, kendisi için sonuncu olan ve ancak iki kısa saniye süren bir dua mırıldandı... Sonra toparlandı, ana dilinden yalnız «Allah» kelimesi anlaşılan bir cümleyi yüksek sesle söyledi... ve bir anda hiç titremeden soğuk hançerini boynuna sapladı... Kanlar fışkırdı... Dizlerinin üstüne çöktü ve devrildi...

Taze papatyaların çelenk ördüğü o güzel başın altında, bir kan gölü gittikçe büyüyor, büyüyordu...

Sıkışan çember birden gerilemiş ve durmuştu.

Kazaklar takdir ve hayranlıktan vurulmuş gibiydiler; karşılarında ancak birkaç saniye süren fakat şüphesiz hiç unutamıyacakları bu sahne, bu şanlı ve erkekçe ölüm, onların katı yüreklerinde, kısa bir an için de olsa, derin saygı uyandırmıştı.

Bir abrekin diri olarak ellerine düşmesi ümidi yine de boşa gitmişti. Şimdi bu ölümlerin ayaklarına birer ip bağlayacaklar ve sürükleyip götüreceklerdi. İşte hiç olmazsa ölümlerini ele geçirmişlerdi; onlar bunu da büyük bir zafer sayıyorlardı.

Fakat bütün gürültülerin kesildiği bir anda akşamın sessizliğini derinden derine

GENERAL SULTAN KILIÇ GİREY

(1917 - 1921 Yıllarında Kuzey Kafkasya - Bolşevik Rusya
Mücadelesinden Sahneler)

Sefer E. BERZEG

(Kuban Çerkes Tümeni — Kabardey
Tümeni'nin Kuruluşu — Çeçenistan
Olayları — Astrakhan ve Maniç Cephe-
leri — Kuban'a Dönüş)

1917 Şubatında Ekaterinodar'ın ter-
kiyle başlayan ve altı ay süren savaşlar
Çerkes Alayı'na büyük kayıplara malol-

çekti. Bu günün neydi?

Bunlar yaklaşan savaşlardı.

Kimlerdi?

Kazaklar ölümleri uğurlar ve uzak yakın
mesafelere göç attılar.

İşte, boğazdan bir sürü karaba çıktı:
Yahn kılıçlar; beyaz başlıklar...

— Abrekler!

Ve çil yavrusu gibi dağıldılar.

Şimdi alaca karanlıkta dağlardan aramızın
kopan bir kasırga esiyordu; birkaç dağda ev-
vel zaferden sarhoş olanları yere seriyordu...
Kazaklar boğuşma uğradılar, karma karışık
bir halde kaçışmağa başladılar.

Abrekler arkadaşlarının kanlı cesetlerine
yaklaştılar; hepini soğumuş ebediyete ka-
vuşmuş buldular... Yalnız Baharçı Lâçin'in
ahında ve bileklerinde hayatın son sıcaklığı
eriyordu.

— Lâçin ölüyor...

Lâçin ölmüştü... Son bir ümitle, yarasını
görmek ona nefes aldirmek için gömleğini
parçaladılar, göğsünü açtılar...

İşte o zaman hiçbirşeye artık şaşmayan,
tunç kalpleri intikamdan başka heyecan bil-
meyen bu adamlar, hayretten dona kaldılar;
ruhlarının en derin köşelerinde bir ses duy-
dular... Zira vakarlı, eşsiz derecede cesur
olan genç ve yiğit abrek Baharçı Lâçin; harb-
lerde yurtdışı bazen kendilerini bile ürpert-
miş olan o insan, bu gün, bir kadındı...

Şehit kadının azis varlığı türlü hakaret-
ten korunmuş olduğu; kurtların ve çakalla-

nın dişleri arasına düşmediği için, Tanrı'ya
şükrettiler, ve ancak barutun tümenlediği o
gösterden, hiçbir zaman nemlenmemiş olan
abrek gözlerinden yaşlar damladı.
Fakat bunlar asıl merhamet yaşları değ-
di; hayranlık yaşlarıydı.

— YAŞAYAN ÖLÜLER —

Çoh'ta çimenli bir timsak üzerinde iki
mezar, iki abrek mezarı...

Dindar ellerin onlara uzun zamandan be-
ri ilmine ettikleri görüldü; fakat ilisi de bu-
gün eskidir.

Bunlardan biri Taymi Bayzat'ın, diğer
abrek Lâçin'in.

Bu iki mezar birbirine bitişiktir ve taşla-
rı tek sarılaşmış kadar birbirinin eşidir. Üzer-
lerine kumları konulmuştur; sonra Kur'an'dan
bir ayet okunuyor.

Onlar öleli yirmi yıl geçmiştir... Fakat
hâlâ dağdan dağa, köyden köye, soydan soya
kahramanlık destanları aksediyor. Bu des-
tanlarda mezarları ve mezar taşları kadar
birbirine yakın, birbirinin aynıdır.

Hayatta mesnet olamadılar; fakat ölümlerinde
nasibte ordılar... Onlar yemelerine sadık ka-
larak, ülkeleri uğruna öldüler ve artık ebedi
olarak kavuşmuşlardı. İhtilâs müfaterih...

Biraz ayas ve yıldızlı gecelerde, Ulagan
oraya bakarlardı, bu iki mezardan birer ge-
parçasının yükseldiğini, yaşayan o büyük om-
ların başında birleştiğini görür gibi oluy-
lardı.

— SON —

ginskaya'da Albay Adriano
da, üçüncüsü Battalpaşa'da
Kadir Girey komutasında,
beşinci alaylar yine Battal
Pjimat Tambiyko ve Albay
mınsamkhal komutasında

Tedek bir alay da Albay E
tasında Arnavir'de üslendi
sakallı ihtiyarlardan, henü
lememiş gençlere kadar bu
memleketin her tarafından
sullu yazılmak üzere mür-
lar fakat Sultan Kılıç Girey
nübesi olmadığı gibi zaman
kayle tam bir eğitime de tâ
şacak olan bu gönüllüleri bo-
mamak için çok defa güçlü
sırıyordu.

Nitekim Çerkes Tüme-
nimen teşkilatlanamadan, 1
geniş ölçüde faaliyet gösterdi
paşa ve Vorovskoleskaya cep-
le çağrıldı. Çerkes askerleri
da, lüzumlu teçhizat ve mal-
hi almaksızın bu bölgeye ha-
ve trenlerden iner inmez
kaya harekete geçtiler. Bol-
şevik bir hafta kadar mukav-
dılar, sonra bozularak geri
başladılar. Çerkes Tümeni
yakın mesafeden takip ediy-
sıvariden mürekkep olduğu
sakalarına düşerek onlara a-
verdiyordu. Beptav (Pyatig-
rak, Mondok, Terekale gibi
savaşlarla böylece Bol-
şevikler tarafından işgal edildi.

Kabardey eyaleti, Kafkas
genişlerin en fazla faaliyet g-
sinden biri olmuştu. Burası
sine Kazaklar arasındaki düş-
görmekten geri kalmadıkları

ginskaya'da Albay Adrianov komutasında, üçüncüsü Battalpaşa'da Albay Sultan Kadir Girey komutasında, dördüncü ve beşinci alaylar yine Battalpaşa'da Albay Pşimaf Tambiyko ve Albay Mirzakul Kırınşamkhal komutasında kurulmuştu. Yedek bir alay da Albay Bukiev komutasında Arnavir'de üslendirilmişti. Ak sakallı ihtiyarlardan, henüz bıyığı terlememiş gençlere kadar birçok Çerkes memleketin her tarafından gelerek gönüllü yazılmak üzere müracaat ediyorlar fakat Sultan Kılıç Girey, askerî tecrübesi olmadığı gibi zaman darlığı sebebiyle tam bir eğitime de tâbi tutulamayacak olan bu gönüllüleri boş yere harcamamak için çok defa güçlkle geri çeviriyordu.

Nitekim Çerkes Tümeni daha tamamen teşkilatlanamadan, Bolşeviklerin geniş ölçüde faaliyet gösterdikleri Battalpaşa ve Vorovskoleskaya cephelerine acele çağrıldı. Çerkes askerleri kış ortasında, lüzumlu techizat ve malzemeleri dahi olmaksızın bu bölgeye hareket ettiler ve trenlerden iner inmez Bolşeviklere karşı harekete geçtiler. Bolşevikler ancak bir hafta kadar mukavemet edebildiler, sonra bozularak geri çekilmeye başladılar. Çerkes Tümeni Bolşevikleri yakın mesafeden takip ediyor, tamamen süvariden mürekkep olduğu için sık sık arkalarına düşerek onlara ağır zayıat verdiriyordu. Beştav (Pyatigorsk), Nalçık, Mozdok, Terekkale gibi şehirler de aynı savaşlarla böylece Bolşeviklerden kurtarılarak işgal edildi.

Kabardey eyaleti, Kafkasya'da Bolşeviklerin en fazla faaliyet gösterdikleri yerlerden biri olmuştu. Burada, Çerkeslerle Kazaklar arasındaki düşmanlığı köklemekten geri kalmadıkları gibi Çer-

kes halkı arasında da amansız bir sınıf mücadelesine yol açmışlar ve kardeşi kardeşe kırdırmışlardı. Öyle ki, Battal Kalmık ve Nazır Katghan gibi yerli Bolşevikler, Kuban Çerkes Tümeni'nin gelişinden sonra da taraftarlarıyla birlikte Bolşevik - Rus kıt'alarına katıldılar ve inatla ona karşı durdular. Bolşeviklerin propaganda ve vaadlerine samimiyetle inanmış olan onlar, vatanlarını Bolşevik yağmacılarından kurtarmaya çalışan Kafkas askerlerini «geniş çiftliklerini ve apoletlerini muhafaza için» kendileriyle savaşan hainler olarak görüyorlardı. Yıllar sonra bunlar da hatalarını ve Bolşevizmin Kafkasya'yı nasıl bir köleliğe sürüklediğini anlayarak isyan ettiler. Fakat o zaman iş işten geçmiş bulunuyordu. (*)

Buna mukabil, Kabardey'de Bolşeviklere karşı mücadele eden münevverler ve askerler de az değildi. Mozdok Kabardey'lerinden Gnl. Zavurbek Tavudoko Kabardey, Balkar ve Osetin'lerden topladığı kuvvetlerle daha İera Komitesi zamanından beri varlık gösteriyordu.

Evvelce Çar'ın hassa alayında iken ihtilâlden sonra anavatana dönmüş bulunan Kabardey'li General Mudar Anzoroko da etrafına topladığı gönüllülerle Bolşeviklere karşı harekete girişmiş fakat muvaffak olamamıştı, cesur ve vatanperver bir askerdı. Bolşeviklere kapılmış bir Kabardey köyünü işgal ederken askerlerine söylediği şu sözler onun karakterini pek güzel anlatır:

«Mecbur olmadıkça kimseye ateş etmeyin ve karşımızdakilerin düşman değil, Bolşeviklerin tahriklerine kapıl-

(*) Gnl. Sultan K. Girey'in 29.I.1919 tarihli günlük ordu emrinden.

muş kendi kardeşlerimiz olduklarını asla aklınızdan çıkarmayın»

General Sultan Kılıç Girey komutasındaki Kuban Çerkes alaylarının Bolşevikleri yenerek Terek bölgesine girmesinden sonra General Mudar Anzoroko da topladığı gönüllülerle Nalçik'de Kabardey Tümeni'ni teşkil etti. Bu tümen ikisi yedek olmak üzere altı süvari alayından meydana geliyor ve alay komutanları arasında Albay Sultan İnaroko, Albay Aziz Şipşiko, Albay Habay, Albay Hamid Navurzoko, ve Albay Alihan Tugantı gibi değerli Kafkas subayları bulunuyordu. Kabardey Tümeni de önce dağlık Kabardey - Balkar ve Osetya'da, sonra da kuzey cephesinde Bolşeviklere karşı yararlıklar göstererek savıştı.

Kuban Çerkes Alayları Bolşevikleri her yerde mağlûbiyete uğratarak Sunçkale (Grozni) ye doğru ilerliyorlardı. General Sultan Kılıç Girey İnguş hududundaki Akhlov köyünde durdu ve karargâh kurdu. Mühim sayıda Bolşevik askerlerinin İnguş köylerinde saklandığı bildirildiği için iki Çerkes bölüğü Kesken, Sagoşi ve Psedakh köylerini işgal etmek emrini aldılar. Askerler bir kar fırtınası içinde köylere yaklaştıkları esnada İnguş'lar tarafından kuşatıldılar ve kaçıp karargâha dönebilen birkaçı hariç hepsi esir edildiler. Bu arada Adighe-lerden on, İnguş'lardan beş kişi öldü. Sultan Kılıç Girey ikinci bir yanlışlığa meydan vermemek için subaylarına daha fazla ilerlememelerini bildirdi. Ertesi gün, Albay Sultan Beyazıt Girey komutasındaki öncü kuvvetleri bir İnguş alayı ile karşılaştılar ve alaydan ayrılan yaşlı birkaç şahıstan ibaret İnguş delegasyonunu hürmetle karşılayarak Sultan

Kılıç Girey'in Akhlov'daki karargâhına gönderdiler. General, İnguş heyetini büyük bir dostlukla karşılayarak onlarla uzun müddet görüştü. İnguş'lar bir yanlışlık eseri olarak aralarında cereyan eden çarpışmadan dolayı özür dilediler ve esasen itibarlı birer misafir gibi muhafaza etmekte oldukları esirleri iade ettiler. İnguş köylerine giren Bolşeviklerin de imha ve silâhlarının alındığını bildirerek General'e Çeçenistan ve Dağıstan ahvali hakkında geniş malûmat verdiler. Aralarında varılan anlaşma gereğince General Sultan Kılıç Giray ertesi gün General Denikin'e bir telgraf çekerek durumunu bildirdi ve Çerkes Tümeni'nin başka bir cepheye alınmasını talebetti.

Kuban Çerkes Tümeni'nin ayrılmasından sonra General Denikin tarafından bu bölgeye sevk edilen Beyaz Rus - Kazak birlikleriyle Çeçen - İnguş'lar arasında General Sultan Kılıç Giray ve diğer Kafkas'lı kumandanların müdahale ve protestolarına sebep olan kanlı çarpışmalar cereyan etti. (*) Bilâhare İnguş'lar da Gönüllü Orduya Albay Aslanbek Kotiy komutasında bir brigada (iki alay) asker verdiler. İnguşya'nın idaresi İnguş Generali Seferbek Malsag'a, Çeçenistan'ın idaresi ise Çeçen Generali Aseldarbek Ali'ye tevdi edildi. Bütün bu olaylar esnasında Sultan Kılıç Girey milliyetçi tutumuyla bütün Çeçen - İnguş'ların kalbini kazanmış bulunuyordu.

Kuban Çerkes Tümeni İnguşya'dan ayrıldıktan sonra ufak tefek sav-

(*) Bu olaylar için bak : Joseph Castagnel, Revue du Monde Musulman. Le Bolchevisme et L'Islam T. Des Organisations Sovietiques de La Russie Musulmane. Paris, 1922.

rilmiş meyva bahçeleri ve oradan geçimini temin eden kasabalıları.

Erkeklerin bir kısmı, kışın gurbete çıkarlar. Nineler, torunlarını kucaklarına alıp masalları anlatırlar. Nesilden nesile geçen hazin masalları.

1936 senesinin lâtif bir ilkbahar günü idi. Tepelerin arkasında kaybolmak üzereydi güneş. Adım - adım yaklaşan felâketten haberi olmayan kasabalıları, yorgun fakat neçeli evlerine dönmüşlerdi bahçelerden.

O anda mesçitin damında, kırk yıllık tellâl Hacı Efendi gözüktü. Her zamanki gibi gözlerini yumdu, kulaklarını parmaklarıyla tıkadı. Öksürmek suretiyle boğazını temizledikten sonra:

«Eyy, ahali! Urus (Rus) Hükümetinin elçisi olan iki kişi gelmiş bulunmaktadır kasabanızın. Dolayısıyla, yarın, salâh vaktinden önce, büyük mesçitin önünde yapılacak toplantıya, onbeşten yukarı bütün erkekler iştirak edecektir. Duyduk duymadık demeyin, bu muhtarın emridir.» dedikten sonra aşağı indi.

Yaşlılar, kollarını sıvadılar. Kapı - kapı dolaşıp, gençlere, toplantıya silâhsız gelmelerini ve misafirleri bir Dağlıya yakışır şekilde karşılamalarını nasihatla bulundular.

İnsanı ikna etmek, tatlı söz söylemek kabiliyetinden mahrum propagandacı, kaba ve emrivaki bir tarzda:

«Bütün arazi ve hayvanlarınızı birleştirip, hepiniz birarada çalışacaksınız. Senin, benim olmalıyacaktır. Her şeyiniz müşterek olacaktır. Bu birliğin adı da «kolhoz» olacaktır.» diye bağırdı.

Kasabalıların arasında isyan sesleri yükselmeye başladı. Orta yaşlılardan birisi muhtara hitaben:

«Söyleyin onlara, bizi rahat bırak-

sınlar. O niyetle bir daha kapımızı çalmasınlar. Baksana, neredeyse avratlarımızın da müşterek olduğunu söyleyecekler.»

Söylediklerini duyan ve anıyan propagandacı, bir kahkaha attıktan sonra: «siz olacağına bakın.» diye gürlledi.

Namusu her şeyden üstün tutan Dağlılar için o son kelime, dolmuş, taşmak üzere olan bardağa düşen son damla su teşkil etmişti.

Toplantı yerinde, birden bir ses yükseldi. Silâh sesleri, feryatlar birbirine karıştı.

Yaşlıların müdahalesine rağmen propagandacılarından birisi yaralanmıştı.

Korkulu, uykusuz gece sonra ermiş güneş doğmuştu. Bir ölüm sessizliği vardı kasabada. Bir gün ervelki neçeden eser kalmamıştı.

Öğleye doğru iki tayyare peyda oldu gökte. Kayaların arkasından askeri birlikleri gözüktü. Biraz sonra kasabanın üzerine çullandılar. Kızılordu, kapı - kapı dolaşıp bütün erkekleri mesçitin önüne topladı.

Ortalıkta dolaşıp, sağa - sola emirler veren yüksek rütbeli bir subay, jattırdığı kasabalıları yaklaşıp, «kimde muhtar kim?» diye sordu.

Kısa süren sessizliği o zamanın muhtarı Murtaza Efendi bozdu:

«Ben'im, yoldaş kumandan», dedi kalabalığın arasından çıktı.

Subay, tabancasını çekti. Muhtar göğsüne dayadı:

«Sen bana (yoldaş) diye hitap etmezin. Ben bir Kızılordu kumandanıyım, sen ise bir vatan hâlinisin. Kasabalıları hükümete karşı ayaklandıran reisisin.»

rilmiş meyva bahçeleri ve oradan geçimini temin eden kasabalar.

Erkeklerin bir kısmı, kışın gurbete çıkarlar. Nineler, torunlarını kucaklarına alıp masalları anlatırlar. Nesilden nesile geçen hazin masalları.

1936 senesinin lâtif bir ilkbahar günü idi. Tepelerin arkasında kaybolmak üzereydi güneş. Adım - adım yaklaşan felâketten haberi olmayan kasabalar, yorgun fakat neşeli evlerine dönyorlardı bahçelerden.

O anda mescitin damında, kırk yıllık tellâl Hacı Efendi gözüktü. Her zamanki gibi gözlerini yumdu, kulaklarını parmaklarıyla tıkadı. Öksürmek suretiyle boğazını temizledikten sonra:

«Eyy, ahali! Urus (Rus) Hükümetinin elçisi olan iki kişi gelmiş bulunmaktadır kasabamıza. Dolayısıyla, yarın, salâh vaktinden önce, büyük mescitin önünde yapılacak toplantıya, onbeşten yukarı bütün erkekler iştirak edecektir. Duyduk duymadık demeyin, bu muhtarın emridir.» dedikten sonra aşağı indi.

Yaşlılar, kollarını sıvadılar. Kapı - kapı dolaşıp, gençlere, toplantıya silâhsız gelmelerini ve misafirleri bir Dağlıya yakıştır şekilde karşılamalarını nasihatla bulundular.

İnsanı ikna etmek, tatlı söz söylemek kabiliyetinden mahrum propagandacı, kaba ve emrivaki bir tarzda:

«Bütün arazi ve hayvanlarınızı birleştirip, hepiniz birarada çalışacaksınız. Senin, benim olmayacaktır. Herşeyiniz müşterek olacaktır. Bu birliğin adı da «kolhoz» olacaktır.» diye bağardı.

Kasabaların arasında isyan sesleri yükselmeye başladı. Orta yaşlılardan birisi muhtara hitaben:

«Söyleyin onlara, bizi rahat bırak-

sınlar. O niyetle bir daha kapımızı çalmasınlar. Baksana, neredeyse avratlarımızın da müşterek olduğunu söyleyecekler.»

Söylediklerini duyan ve anlıyan propagandacı, bir kahkaha attıktan sonra, «siz olacağına bakın,» diye gürlledi.

Namusu herşeyden üstün tutan Dağlılar için o son kelime, dolmuş, taşmak üzere olan bardağa düşen son damla su teşkil etmişti.

Toplantı yerinde, birden bir toz yükseldi. Silâh sesleri, feryatlar biribirine karıştı.

Yaşlıların müdahalesine rağmen propagandacıardan birisi yaralanmıştı.

Korkulu, uykusuz gece-sona erip güneş doğmuştu. Bir ölüm sessizliği vardı kasabada. Bir gün evvelki neşeden eser kalmamıştı.

Öğleye doğru iki tayyare peyda oldu gökte. Kayaların arkasından askeri birlikleri gözüktü. Biraz sonra kasabanın üzerine çullandılar. Kızılordu, kapı - kapı dolaşıp bütün erkekleri mescitin önüne topladı.

Ortalıkta dolaşıp, sağa - sola emirler veren yüksek rütbeli bir subay toplattırdığı kasabalılara yaklaşıp, «aranızda muhtar kim?» diye sordu.

Kısa süren sessizliği o zamanın muhtarı Murtaza Efendi bozdu:

«Ben'im, yoldaş kumandan», diye kalabalığın arasından çıktı.

Subay, tabancasını çekti. Muhtara göğsüne dayadı:

«Sen bana (yoldaş) diye hitap edemezsin. Ben bir Kızılordu kumandayım, sen ise bir vatan hâinisin. Kasabaları hükümete karşı ayaklandıran çetreisisin.»

SENİ BEKLİYECEĞİM

*Ceddimin yâdigârı, benim güzel vatanım,
Bana gelinceye dek seni beklিয়েceğim.
Sen dünyamın cenneti, canıma can katanım.
Bir gün gelir diyerek seni beklিয়েceğim.*

*O yeşil uskumuzdan nurlu güneş doğunca,
Hürriyet meş'alesi zulmetleri boğunca,
Bu yurdun sahipleri düşmanları koğunca,
Gözlerimin yaşını o zaman sileceğim.*

*Derinden bir hazin ses: «İstiyoruz Kafkas'ı!»
Yurdum bana kalınca unuturum her yanı.
Bunu böyle istiyor medeniyet dünyası.
Murada erişerek o zaman güleceğim.*

*Bunca yıldır bekledim, yine beklিয়েceğim.
Kılıcımın pasını orada sileceğim.
Ayak bastığım zaman sevinip güleceğim,
Benim evim diyerek o zaman gireceğim.*

*Asırlarca yas tuttum siyahları giyerek,
Ah, çektim hasretini, aşkına sabrederek:
Kalbimin o meleği nerde kaldı diyerek,
Ümit dolu gözlerle seni beklিয়েceğim.*

Asım BORAN

Subay tetiği çekti. Muhtar sarsıldı, büklüm oldu, henüz kışın soğukluğundan kurtulamamış toprağa düştü.

O manzarayı gören kasabalılar bir volkan gibi kaynamağa başladı; fakat Subayın emri üzerine, üçyüzden fazla tüfek namlusu üzerlerine çevrildi.

Subayın sözlerini tercüme eden terziman, gruba hitaben:

«Ufak bir hareket, hepinizin ölümü demektir. Ona göre hareket etsinler diyor.» dedi.

* * *

Büyükyol dedikleri yol, oldukça ge-

niş bir toprak yoludur, kışın çamurdan, yazın ise tozdan geçilmez. Dağıstan'ın en yüksek kayalarının altından başlar. Rusya'nın derinliklerine kadar uzanır. O yol, Rus ihtilâlinde beri sürgünlerin ayaklarının altında ezilmiş ve ezilmekte olan bir yoldur.

İşte şimdi de bir grup ilerliyor bu yolda. Haksızlığa, hakaretlere uğramış bir grup. Anavatandan, peşlerinden göz yaşları döken ailelerden adım - adım uzaklaşan bir grup. Kimisi, uzun senelerden sonra geri dönmek, kimisi hiç dönmemek üzere ilerliyen, yüz yetmiş kişilik bir grup.

Şamil'in hayatından safhalar :

TARİHİ BİR MÜLÂKAT

Dağıstan, 17 Eylül 1837

Yazan : Zübeyde ŞAPLI

Tercüme : Dr. Cevad DOĞAN

Sene 1837, Dağıstan'dayız... İmparator Nikola sonbahara doğru Kırım, Gürcistan ve Kafkasya'yı ziyaret etmek istiyordu. Rus idarecileri henüz kendilerini aldatmakta idiler. İmparator Şamil'i görmek istiyor ve Dağıstan arslanını, yelcilerini okşayarak hükmü altına alabileceğini zannediyordu. Fakat arslan yanaşmaya tenezzül etmiyor, vahşi nazırlarının ipekle ve dalkavuklukla örtülmesine müsaade etmiyordu. İmam O'nu itdikçe O yanaşmaya çabalıyordu... Ya-

nılıyorlardı. İmam daha yirmi seneden fazla çarpışacaktı!...

Kafkasyadaki Rus orduları umumî kumandanı General Feze'nin gizli olarak aldığı âcil bir emirde İmparatorun Şamil'e Dağıstan, Tiflis veya Gürcistanda şahsî bir görüşme yapmak istediği bildiriliyordu. Feze için her şeyden evvel İmamla bir müzakere yapmak mecburiyeti hâsıl oluyor demektir. Cenubi Dağıstanda ve Şamilden çok uzakta bulunan General Feze, bu çok mühim ve halli müşkül meselede general Klugenav'a güveniyordu.

Klug Von Klugenav, Zakatalinin alınışında sağ bacağına bir Lezgi güllesi ile kaybetmiş, cermen asıllı, şecaat ve cesaretiyle meşhur bir generaldi.

Ömrünün kalan kısmını total olarak geçirmeğe mahkûm ve yürüyebilme için koltuk değneğine muhtaçtı. Kafkazi zihniyetini ve Çerkes karakterini tecrübeleri ile yakından bildiği için teşebbüsünün fâidesizliğini hissediyordu. Bununla beraber imparatorun emir ve mızamlarına uymak mecburiyetinde idi. Ve Karanay beğlerinin aracılığı ile gönderdiği mektubda, Şamil'den mümkün olduğu takdirde, kendisi ile görüşmek üzere bir randevu istedi. Şamil cevabi mektubunda ertesi gün için o'ndan uzakta olmayan muayyen bir yerde görüşme geleceğini bildiriyordu.

Mülâkat 17 Eylülde, Dağıstan sınırında Çeçenistan yakınlarındaki Sulak nehri kenarında vaki oldu. Muayyen

matte iki müfreze de geldiler. Bir taraftan, refakatinde Yevdokimof, mütercim ve otuz don kazağı ile Klugenav ve diğer taraftan da yüz kadar süvari ile İmam...

Karşı karşıya duran iki müfrezeden birinden Şamil kendisini takib eden en ihtiyar 3 naibiyle ilerlerken, Klugenav da Yevdokimof ve tercümanı ile yaklaşıyordu. Hepsini atından indiği zaman yere bir yamçı atılarak üzerine oturuldu. Klugenav imparator adına fasılasız ve uzun bir konuşma yaptı. Tercüman tercüme ediyordu. Bunlar bir takım tabasbuskârane sözler, yaldızlı ve dolambaçlı kelimeler, sonu gelmez cümlelerdi... İmparator kendisinden hoşlanıyor, O'nun şahsında bir arkadaş görmek istiyordu...

Fakat bu sözlerden İmamın çıkaracağı mana şu idi:

— İmam, bu zahmetli ve faidesiz mücadeleye son ver!... Kavmini ve vatanını sat... Altınlara ve altın dolu saraylara... İmparatorluk teşkilâtında imparatorlardan başka herkesten üstün tutulmak üzere...

Mü'min adam sarardı... Sert bir hareketle ayağa kalktı... Rabbim çağırıyor deyip sert adımlarla uzaklaştı.

Bu esnada yanından geçenler, bu gurur ve istihkar dolu gözlerin, o zamana kadar tanımadıkları hiddet, nefret ve tahşet ifadesini asla unutamadılar. İmam sessiz ve sakin bir şekilde abdest aldı. Cenab-ı Hakkın murakabe ve ibadetinde dâhil, küstah bir kâfirin kendini rahatlatmadığı o âlemden tahammül iradesi ve büyük kinini yenme kudreti kazandı... Olanca aşağılık ve olanca zillet O'na tahkir ediyordu... İmparator Nikola'nın bu kadar dar kalbli oluşuna şaşıyordu. Bir imparatora bu kadar dar bir kalb!... Altınlar, rütbelere, tabasbuslar!..

Şayan-ı tahkir tabiat!... Aşağılık yaratık!...

Epey sonra döndü, sakin bir hava içinde, gözlerinde ilâhi bir nazar ve yüzünde eşsiz bediilikle...

Yeniden oturdu ve yanındakilere de oturmalarını işaret edip, kısa bir sessizlikten sonra konuştu:

«General!... Nikola'ya söyle, bugün eğer senin yerinde kendisi bulunup da aynı şekilde konuşmuş olsa idi, kamçının sertliğini derhal aşağılık suratında duyardı... Bu ceza bunca küstah ve bunca pervasız sözler için en hafifidir...

O'na söyle, milletim bütün şuuruyla bana o kadar itaat edecek, önce Allaha, sonra bana o kadar inanacak, son müridim soğuk mezara girmekte beni geçecek ve ölümün ötesinde beni öyle bekleyecektir ki... Helâk olmağa, bütün adamlarımı, bütün oğullarımı, bütün ailemi kaybetmeğe mecbur olsam bile... Son kul'a kadar, son kayaya kadar bir bir doğuşeceğim...

Nihayet O'na söyle ki İmam Cenab-ı Hakkın yardımıyla son gününe kadar çarpışacaktır, ve Şamil Nikola'yı asla tanımıyor!...»

Sustu, sonra yeniden ayağa kalktı.. Mülakat sona ermişti. Klugenav da kalkmış hiddetten titriyordu... Yapılacak, teşebbüs edilecek bir şey kalmamıştı. İmam yanaşılır ve baş eğdirilir cinsden değildi...

Gnl. asabi, kararsız ve utançtan kızarmış bekliyordu... Şamil, bir iki dakika tereddütten sonra ayrılma arzusuna işaret olarak elini uzattı.

Fakat o esnada âni bir çılgılık, bir el, koluna mâni oldu ve aralarına girdi.

— İmam!... O'na dokunma, kirle neceksin... İmam dönüp baktı, naibleri-

KUZEY KAFKASYA İSTİKLALİ

ve

TÜRKİYE MATBUATI

(1918)

Derleyen : A. Hazer HIZAL

«..... bütün kuvvetimizle hem ken-
dimizin, hem de kardeşlerimizin müref-
feh ve mes'ud bir istikbale nail olmaları
na çalışacağız.»

(Başmakale - Tanin, 28 Nisan 1918, İstanbul)

KARDEŞLER ARASINDA

Evvelki gün Galatasaraylılar Yur-
dunda Kırım Cem'iyet-i Hayriyesi tara-
fından bir müddetten beri İstanbul'da
bulunan Kırım hükûmeti Hariciye ve
Harbiye Müdürü Cafer Seyyid Ahmed Bey

şerefine bir çay ziyafeti tertib edilmiş,
resmî ve gayri resmî İstanbulun güzide
sınıfına mensub bir takım çehreler bir
araya toplanmıştı. İhtima, teklifsiz, tan-
tanasız oldu; Türk ruhuna mahsus olan
sadelik ve samimiyet arasında geçen da-
kikalar, hep şarkta açılan halâs devrinin
istikbal için vaad ettiği şeylerden bahso-
lunuyor ve muhtelif zevat tarafından
irad edilen nutuklarda Türklük âlemi
arasındaki kuvvetli tesanüd alkışlanıyor-
du.

nin en mutaassıbı Surhay Han'dı... Klü-
genav hiddetten sarardı. Koltuk değne-
ğini başının üzerinde kaldırarak Surhay
Han'a doğru savurdu. O anda Surhay
Han'ın yarıya kadar kınından çıkmış kılı-
cının çekilmekte olduğu görüldü. Şa-
mil'in arkasından homurdanmalar geli-
yor, kılıçlar parlıyordu... Fakat Şamil
bir eliyle Klugenav'ın titreyen koltuk
değneğini kavrayıp, diğeriyle de Sur-
hay'ın kılıcını çekmesine mâni oldu...
Sonra Klugenav'a döndü, sert bir hare-
ketle O'nu bırakarak haykırdı: «Git ve
bir daha asla gelme!...»

Her şeye rağmen Klugenav talebin-
de ısrar etmek küstahlığını gösterdi. Sa-
hib olduğu bunca madalya ve şeref ni-
şanları, böyle bir vazifeyi başarmasını
sağlayamayacak mıydı?...

Ancak bir kaç gün sonra Şamil'e
imparatorun arzularına uygun, ikna edi-

ci, uzun ve belîğ bir ikinci mektup yaz-
dı.

Fakat Şamil, bu mektuba kısa ve
kat'i bir cevap verip bütün müzakere ve
münakaşa kapılarını kat'i olarak kapa-
mıştır.

Kafkas askeri arşivlerinde halen
mevcud bulunan, Şamil'in bu tarihi ce-
vabı şudur:

«Gimri, 28 Eylül, 1837.

«Her şeyi Yedullah'a teslim eden
bu mektubun mütevazî yazarı Şamil'den:

«Çarınız Nikola ile görüşmek üzere
davet edildiğim Tiflis'e kat'iyen gitmi-
yeceğimi ve vücudumun parça parça ka-
yılacağını bilsem dahi bu fikir ve kar-
arımı asla değiştirmeyeceğimi bildiririm.
Zira, bu vâdideki ihanetlerinizi defaatle
tecrübe ettim; buna bütün cihan şahit-
tir.»

(Şimalî Kafkasya 1933 — Varşova)'dan

Bu küçük hâdisenin mânası küçük değildir; bunu anlamak için diğer bazı hâdisata da dikkat etmek lâzım gelir. Kırım Cemiyet-i Hayriyesinin tertibi bu ictimada Kırımlılarla Osmanlılar arasındaki kardeşlik rabataları tes'idi « Kırımlılar namına «Osmanlı Üstadı» a karşı beyan-ı hürmet edildiği bir zamanda uzun bir seyahatten sonra Kafkaları aşarak Şimali Kafkasya hükûmeti namına bizimle konuşmak ve anlaşmak üzere İstanbul'a gelmiş olan kardeşler de aynı şeyden bahsediyorlar. Şimali Kafkasya murahhasları namına «Tanin» in dünkü nüshasında intişar etmiş olan beyanatı şüphesiz karilerimiz için büyük bir memnuniyetle okumuşlardır. Şimali Kafkasyada yaşayan Türkler kendi mukadderatlarını tayin etmek üzere teşkilâta başladıkları zaman derhal Osmanlı İmparatorluğunu düşünmüşler ve buraya murahhaslar göndererek bizimle anlaşmak istemişlerdir.

Diğer taraftan Kafkasya'da da aynı hale tesadüf ediyoruz. Orada yan yana yaşayan muhtelif anasır arasındaki nisbet daha karışık olmakla beraber Batuma giren kıtaatımızın mazhar olduğu hüsnü kabul orada da kardeş kalplerinin ne gibi hislerle çarptığını pek güzel gösterir. Batumdan aldığımız haberlerden anlıyoruz ki, Osmanlı kıtaatının şehadet dâhulü sade kardeşler arasında değil, belki de bunların haricinde bulunanlar arasında dahi memnuniyeti mucib olmuştur. Serbest bırakılmalarına rağmen memleketlerine avdet etmek istemiyen Ruslar bulunduğunu görüyoruz ki, bu da Osmanlı Hükûmetinin etrafına nasıl bir itimad hissi telkin edebildiğini gösteren bir delildir. Hatta Ermeniler arasında bile artık yorgunluk ve fütur hüküm

sürdüğünü ve bunun neticesi olarak mücadeleden sarfı nazar edilmesi fikirlerinin terakki ettiğini öğreniyoruz. Gegeçgori'nin sukutu da bu söylediklerimizin maddî bir delilini teşkil eder.

Osmanlı Hükûmeti etrafında böylece bir itimad hissi tevellüd ederken bitabi kardeşler arasındaki hissiyat büsbütün başka türlü olmuştur. Osmanlı milleti pek müşkil zamanlar geçirmiş, pek fena idareler görmüş ve bu idarelere karşı uzun mücadeleler yaparak yorulmuş ve geride kalmış olmakla beraber hars itibarile son senelerde gittikçe mütebariz terakki eserleri göstermiştir. Bilmukabele Osmanlı hududlarının haricinde yaşayan kardeşler de uzun zamandan beri pek fena tazyik ve istibdâd altında yaşamış olmalarına rağmen milli varlığa ve manevî istiklâle doğru yürümekten hali kalmamışlardır. Osmanlı Devleti nasıl pek büyük müşkilâtla çarpıştığı halde yürümeğe ve kardeşleri için manevî terakkiyatı rehberlik etmeğe muvaffak olmuşsa, onlar da Çarlık idaresinin karanlıkları ve tazyikleri altında asırlar geçirmiş olmalarına rağmen milli varlıklarını anlamışlar ve uyanmışlardır. Şimdi arayeden hududlar ve hailer kalkınca son seneler zarfında uzaktan birbirlerine hasretle bakışan nazarlar birdenbire nurlar ve ateşlerle parlamaya başlıyor ve Osmanlı Milleti yollarda kanını akıtarak onlara doğru giderken onlar da, hatta Cafer Seyyid Ahmed Bey gibi tehlikeleri göze alarak Osmanlı payitahtına koşan murahhaslar gönderiyorlar. Demek oluyor ki, kardeşler arasında, kardeşlerin istikballeri için perverde edilen bütün ümidler, pek iyi bir yoldan tahakkuka doğru gidiyor.

Osmanlı Devleti kardeş milletlere

H A Y Â L İ N

*Bir ümit şarkısını gönlüme hece hece,
Okuyor yıllar var ki senin güzel hayâlin.
Beynimde çağlayarak durmadan gündüz gece,
Akıyor yıllar var ki senin güzel hayâlin.*

*Sen uzak ufukların o mağrur yeşil dağı,
Benim ümitlerimin o nihai durağı,
İçimde düğümlenmiş çözülmez ince bağı,
Çekiyor yıllar var ki senin güzel hayâlin.*

*Düşüncem limanında demirlenmiş bir gemi,
Dalgaları ruhumda yarınların özlemi,
Bir coşkun kavrayıyla almış da benliğimi.
Yakıyor yıllar var ki senin güzel hayâlin.*

Rezzan DİNCER

*Beklediğim bir gün var uskuma açılacak,
Belki diyorum bekle o güneş de doğacak,
Varlığımı eriten hasreti kucak kucak,
Sarıyor yıllar var ki senin güzel hayâlin.*

*Bir sonsuz iştiyakla baş koymuşum yoluna,
Ölmek saadet bana bil ki senin uğruna,
Mutlu aydınlıklarla gelecek bir varına,
Bakıyor yıllar var ki senin güzel hayâlin.*

karşı ifâsiyle mükellef olduğu vazifeyi tamamen yapacaktır. Şimali Kafkasya mu-rahhaslarının Milli Ajansa vaki olan beyanatlarında bir nokta var ki, bizi bil-hassa alâkadar ediyor: «Biz burasını kuvvetli görmek, buradan kuvvet bulmak istiyorduk; gördük ve bulduk, bundan son derece memnunuz.» diyorlar. Filhakika istiklâl ve halâs hayatına yeni doğan kardeşlere mânen rehberlik ve icab ederse maddeten de hâmilik edebil-mek için Osmanlı Devletinin kuvvetli olması ve mevkiini kuvvetle muhafaza etmesi lâzım gelirdi. Kardeşlerimiz İs-tanbulu kuvvetli görmek ve burada kuv-vet bulmak ümidleriyle gelirlerse kendi-lerini haklı bulmalıyız. Kemali memnu-niyetle görüyoruz ki, biz tarihi vazifemi-

zin ifası esnasında her zaman kuvvetli ol-duk ve bizi kuvvetli görmek isteyenleri hiç bir zaman ümidlerinde sukuta uğ-ratmadık. Bittabi bundan böyle de kuv-vetli olacağız ve bütün kuvvetimizle hem kendimizin, hem de kardeşlerimizin mü-reffeh ve mes'ud bir istikbale nail olma-larına çalışacağız. Bundan sonra şimdiye nisbetle daha ziyade kuvvetli olmama- için ortada büyük bir sebep ve saik var. Dört seneden beri dişimizi tırnağımızla takarak müthiş düşmanlara karşı kan akıtarak mücadele ederken karşımızda ümidlerle dolu fakat henüz meçhul ve karanlık bir istikbal aydınlanmış ve kar-deş milletler için yeni, hür ve mes'ut bir hayatın en parlak renkler içinde açılma- tulu'u başlamıştır.

KUZEY KAFKASYALI MÜLTECİLERİN 20. TESLİM EDİLİŞ YIL DÖNÜMÜNDE

Çeviren : Asüman CEYİŞAKAR

Bu yıl mayıs ayının 28 inde Münih-
de (Landsberger - Strasse 13) aİs-
tanbul'daki dini bir cemiyetin mescidinde
Avusturya'daki İngiliz işgal kuvvetleri
tarafından Sovyet otoritelerine teslim edi-
len ve bunun neticesinde mahvolan Ku-
zey Kafkasyalı mültecileri anmak için
bir tören tertip edilmiştir. Sayıları 7000 i-
çinde bu mülteci gurubu Kuzey Kafkas-
ya'yı 1943 yılı başında geri çekilmekte
olan Alman askerleriyle beraber terket-
mişlerdi. Eğer Alman askerleri tarafın-
dan işgal edilen yerlerin sâkinleri de, vu-
ku bulmak üzere olan bu çekilişten ha-
berdar olsalardı şüphe yok ki göçmenle-
rin sayısı çok daha fazla olacaktı. Bütün
aileler çocuklarını, ihtiyar ana ve baba-
larını da yanlarına alıp onları karşılaya-
cak olan uzun ve sonu bilinmez bir kış
seyahatine bile bile çıktılar. Sovyet ka-
nunları altında yaşamak böyle sonu bi-
linmez bir yolculuğa atılıştan bile daha
korkunçtu.

1944 yılının sonlarına doğru uzun
ve bitirici bir yolculuktan sonra mülteci
kolları Kuzey İtalya'da Paluzza bölgesi-
ne vardılar ve Alman otoritelerinin em-
riyle İtalyan dağ köylerine yerleştiler.
Harbin bitmesinden bir kaç gün evvel de
Avusturya'da Carinthia'nın Ober Drau-
burg yöresine sürüldüler ve burada Drau
nehrinin vadisinde yerleştiler. Zavalh
sürgünler düzelttikleri çadırlarını serkeş
Drau nehrinin kıyılarında İrschen kö-
yünden Dellah kasabasına kadar olan
bölgede dağınık olarak kurdular. Ve da-
ha sonra da İngiliz işgal bölgesine dahil

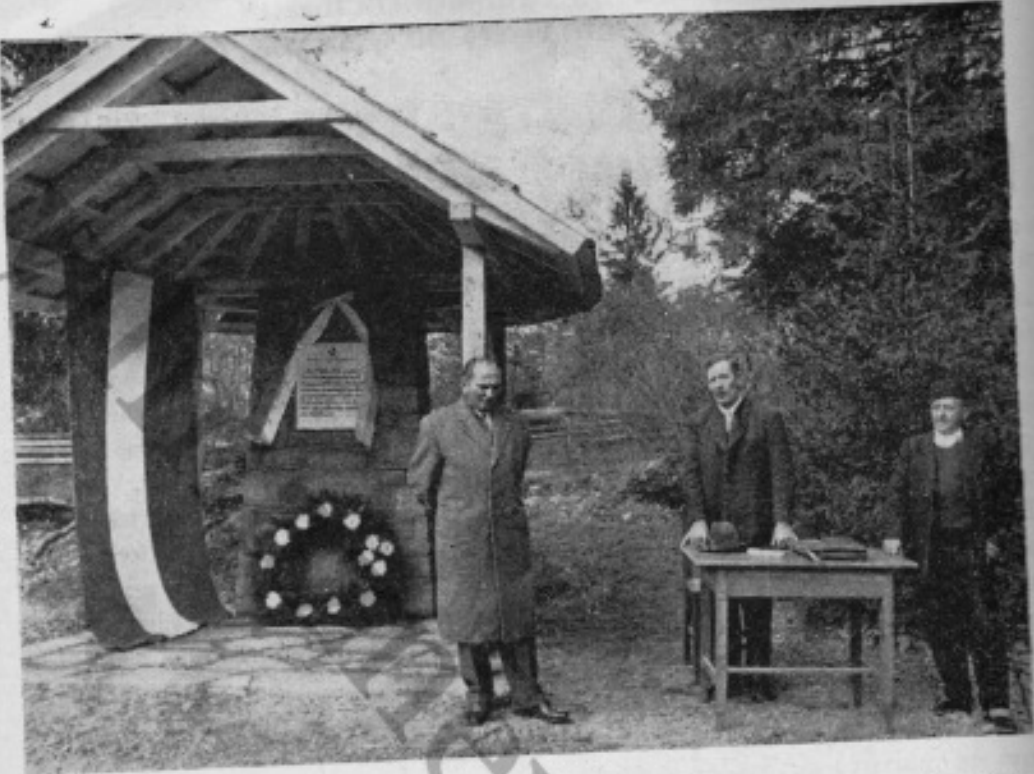
oldular.

Mülteciler için endişe ve her türlü
rivayetlerle dolu üç uzun hafta boyunca,
bu 7.000 yardımsız insanın kaderi Lon-
dramın Bakanlık dairelerinde sessizce
tartışılyordu. Bundan hemen sonra vu-
ku bulacak olan trajedinin hiçbir belir-
tisi yoktu. İngiliz işgal kuvvetleri mülte-
cilere karşı dostça davrandılar, onlara
yiyecek temin ettiler ve diğer bazı yar-
dımlarda bulundular. Mültecilerin ço-
ğunda yıllar evvel sona eren uzun Kaf-
kas Harpleri neticesinde kardeşçe, dost-
ça verilen bir barınak bulmuş olan, bin-
lerce yurttaşlarının bulunduğu Türkiye-
ye gitmeyi başaracakları ümidi uyanma-
ğa başladı.

Korkunç hüsrân 1945 in 28 Mayı-
sında vuku buldu. Londradan şu cevap
gelmişti: Mülteciler, Sovyet otoritelerine
teslim edilecektirler. Kuzey Kafkasyalı
mülteciler için verilen bu insaniyet dışı
hükümün icrası için İngiliz tankları mül-
tecileri Dellah bölgesine sürdüler ve mül-
teciler burada ana yurtlarına dönmeleri
gerektiği bildirisini aldılar. Herkes bunun
ya ölüm, ya da Stalinin temerküz kamp-
larında uzun ve ümitsiz mahkûmiyet yıl-
ları demek olduğunu gayet iyi biliyordu.
Zavalh mültecileri kapsıyan ümitsizliğin
tasviri güçtü.

Onların birkaç gün süren Çeklere
teslimi sırasında Drau nehri kıyılarında
korkunç sahneler oldu.

Yıllar sonra, Drau kıyılarındaki dra-
mın tanıklarından bir çiftçi, Martin Na-

DRAU ANITI ve İBRAHİM GACALOĞLU — Geride bıraktığımız Ağustos ayı içerisinde «Batı Avrupa Müslümanları cemiyeti» reisi Sayın İbrahim Gacaloğlu Türkiye'yi ziyaret ettiler ve bu arada dergimiz mensupları ile de görüşmelerde bulundular. Gelecek sayımızda bu hususla ilgili bir yazı takdim edeceğiz. Yukarıdaki resimde İ. Gacaloğlu, dikilmesinde büyük rol oynadığı «DRAU ANITI»nın açılış merasiminde görülmektedir. Konuşan zat, Drau faciası'nın yaşandığı yıllarda o bölgenin valisi olan kimsedir.

gale şöyle dedi, «Çok korkunçtu. Kadınlar teslim edilmemelerini rica ederken hıçkırıklarında kalplerini boşaltıyorlardı. Bu yalvarışın faydasız olduğunu gören bir çoğu da çocuklarıyla Drau nehrine attılar kendilerini.»

Bir başka tanık, Mrs. Maria Tiffling'de buna benzer sahneler anlattı:

«Bir ailenin bütün fertleriyle Drau sularında mahvoluşunu unutamam. Anne bir yavrusunu sırtına bindirmişti. Diğer ikisinin ellerini tutuyordu. Üçüncü ve en küçük çocuk da babasının kolların-

daydı. Hepsi de âsi Draunun sularına korkunç çığlıklarla attılar kendilerini.»

«İslâm» cemiyetinin tertiplemediği hatıra törenleri her yıl bu teslim edilişin yıldönümünü belirtir. Bu yıl Drau kıyılarındaki trajedinin 20. yıl dönümünde merasime çok fazla sayıda bir topluluk iştirak etti. Merasimden sonra «İslâm» cemiyetinin başkanı Bay İbrahim Gacaloğlu kısa bir nutuk verdi. Bu nutkunda şu sözleri de söyledi: «Kendi aramızdan verdiğimiz bu II. Dünya Savaşının sayısız kurbanları için sızlanır, üzülmürken»

KAFKAS GAZAVATI

*Yüce Kafkas dağları, şanlı kartallar yurdu,
Bu cennet yamaçlarda şahinler yuva kurdu.*

*Çarların rüyasına giren bu yeşil ülke,
Aşılmaz bir sed gibi moskof önüne durdu.*

*Köpürüp çağlıyarak akan dereleriyle,
Moskof sürülerinin saldırısını kıldı.*

*Karlı tepeleriyle mezar oldu moskofa
Dağlular yetiştirdi, ŞAMİL gibi Bozkurdu.*

*Kahraman mücahitler, genç, ihtiyar, kadın, kız,
Adeta yarattılar mu'cizevi bir ordu.*

*Keskin gözlü şahinler iyi nişan alarak,
Müstevli moskofları ta, can evinden vurdu.*

*Naiblerle müridler, abrekler, mücahidler,
Şanla direndi, mağrur generaller kudurdu.*

*Eşsiz önder, şanlı başbuğ, büyük İmam, Şeyh Samil,
Hedefi göstererek: «savaşınız» buyurdu.*

*Bir avuç mücahide Allah'dı muin olan,
İhtilâlin bayrağı gökten inen bir nurdu.*

Yücel İPEK

şunu düşünmeliyiz ki bu harpten bütün insanlık aynı derecede ağır ve ciddi yaralar almıştır. Kendi şehit kardeşlerimizi hatırlarken bu uzun ve kanlı savaşın diğer kurbanlarını da unutmamalıyız.»

Teslim edilişi temsilen, İrschen köyünde «İslâm» cemiyetinin çabaları sayesinde 1960 yılında mütevazî bir âbide dikilmiştir. Bu âbidenin üzerinde Almanca şunlar yazılıdır:

«Burada, 1945 yılının 28 Mayıs'ında 7000 Kuzey Kafkasyalı, kadınları ve çocuklarıyla Sovyet otoritelerine teslim edildiler ve İslâmiyete olan sadakatları ile Kafkasyanın istiklâli ideallerine kurban gittiler.»

(Batı Avrupa Müslümanları Cemiyeti'nin München'de yayınladığı bülten).

Hikâye :

MERYEM

Osman ÇELİK

Onu gören : «Cin gibi kız» derdi.
Meryem oniki yaşlarında minnacık bir kız. Akranlarından boyca küçük - ufak tefek. Siyah parlak iki göz. Meryem demek, bir çift göz demek - çünkü, onlarla görüyor, onlarla konuşuyor. Yuvalarından fırlıyacakmış gibi hareketli iki göz. Sokağa çıkmak için izin istemez. İstiyemez ki. Evdekilerin dilini bilmiyor -. Evdekiler de onun. Dış kapıya giderken çoğu kere yalınayak. Parmaklarının ucuna basa basa. Arkaya bakmayı hiç ihmal etmez. «Dur!» diye işaret eden yoksa, sevinçle kıkırdar. Kapıyı hafifçe aralar. Meryem ne ki? Farenin geçeceği delik yeter o'na. Bir sıçrayışta sokakta.

Sokak : Ah! Hiç olmazsa havanın durgun olmadığı yer. Uzaklardan gelen rüzgâr - gidemiyene gelen. Ya ağaçlıklı büyük bahçe. Çocukların sıçrayıp koştuğu küçük vatan. Bir baştan bir başa çok koştu Meryem, ağaçlıklı bahçede. Çocuklar hep bir ağızdan :

— Meryeem!

diye, bağırınca kadar. O'nların dilinden sadece bunu anlıyordu : Meryem! O'da kendi ismiydi. Yeni ismi. Gülümser. Gülererek anlatmak isterdi dileğini. Çocuklar koştuğu için koşar, oturduğu için oturur. O'nea bu, oyuna katılmaktı. İstensede, istenmesede. Yırtıcı hasarı bir çocuk:

— Heey Meryem! Sen çekil bakalım kenara.

Der. Oyunu bilmediği, söyleneni

anlamadığı için - Meryem yine de anlamaz.

— Heeey !Sana dedik be!

İtilir. Düşmüştür - ya da fırlatılmıştır kenara Meryem. Meryem'mi altta kalacak. Atılır. Kendi dilinden bir şeyler söyleyerek. Boğuşma. Tüy kadar hafif Meryem. Düşer, yine kalkar. Tirmalar. Halka olmuş çocukların ortasında - bu hal, çok kere uzun sürmez. Uzaktan, kılıksız bir hizmetçi :

— Meryeem!

Çocuktan halka kopar, açılır. Meryem arkaya bakar. Uzağa, hizmetçiye. Sonra etrafına - Gözleri sulanır. Ne çocuklar, hizmetçi, ev ... Meryem yalnız! Meryem garip!

★

Bu gün Cuma. Âzat günü. Kapı açık. Meryem hanımlarına, hizmetçiye baktı - sonra kapıya. Hepsi gülüyor. Kapı bile. Meryem : «Çıksam mı acaba?» Önüne bakıyor. Yandan süzüyor Endişeli. Büyük hanım :

— Meryem!! Git Çocukların yanına!

Meryem ok gibi. Söyleneni değil işareti anladı - Kılıksız hizmetçinin, kıl elinden. İşte sokakta. Aaa! Bahçe çok kalabalık. İnsanlar, hayvanlar, arabalar, eşya yığını - birkaç ta kurulmuş çadır, kulübe. Koşmaz Meryem - koşamaz. Yaklaşır yavaş yavaş. «Kim bunlar?» Bak! Siyah - beyaz kalpaklı adamlar. Üstte dar yelek, altta uzun genişliyen etek, başta omuzda şal - bunlar kızlar =

YENİ İSTİKLAL

(Hafinlak Sisyat Gazette)
Above Samlari: 1 yillak (52) sayi 25 TL.
6 aylak (26) sayi 12,5 TL.
Adres: Murmanskoye Cod. No: 17/1
Cezayirli — ISTANBUL
Okuyunuz, Okuyunuz, Above Olunuz...

— Selenamay! Vasa sipsas küres.
Uzun boytu bir kız Selenay. Kadın:
— Kuşuk bir adige kız. Bak! O
bizi buldu.
— Adige kız mı? Vahide mi?
— Vahide ya. Bistine vermişler. Şu
karyaklı ev.
— Anası babası ne oldu acaba?
— Ne oldu? Güç! Bizim yolda
birakıldılar mı? gidi.
— Buruları kadar kılm getirdi mi?
ha?

— Bilmiyey, Balı ...

.....

Merzem - Selenay ele. Yeni avu
tun merkeziye.
Merzem o gülden aksamı, pasla
Kagamakı yedi - elerini yalayarak. Ki-
tikası hımmet! gelmeseydi yatacak Se-
lenay'ın kucagında.

★

Maharetler üg ay oicudu - ağzı-
lı babıde. Sonra yeni bir köy kurduklar.
Merzemi gülmekleer köye. İy! bakı-
yorda Merzem. Merzem yandıdan - gi-
messe de oldu. Gük azakın değıller ya!
Nasil olara giderdi ayda bir. Öyle demis-
ti Selenay. Gültü de yollar ya. Merzem
eski! Merzem değıldi artık. Dışa gide içi
de giliyorda Merzemim.

— Ebbiseker, garklar, kalpekler,
— iller, işkemcer, kumalar, tabanclar ...
— merley herrey - Merrey tanayor bunlar.
— ne ruyay ne? Anlayor dilleyen
— Merrem, Ebek, kadin, kız, gocuk - bu
— nek seker kanyor. Bu ses bitibitigün
— nek avıl halı veyir - ancak Kuşay Kaf-
— karede, Kükürlar sevindinen Merrem -
— nek bakor yığıl kadin, Ahir boyuna -
— Merrem, olumun kadinçoguz, Gocuk
— Merrem'i kucaklar kadin.
— Sen kintim yavrum?
— Merrem!
— Aaaa baben vür mi?
— Olumunu oynalar - Bilmayor Mer-
— remin babenin.
— Kim bakyor sana?
— Merrem evi güsterir - sag kuyuk
— um uzaterek, Yagi kadin anlamaz Mer-
— remin kendü kavimden oldugunu. Ko-
— numuz olmak için konuşur, Kadin :
— Kim var orada?
— Bilmiyorum.
— Hiui! Adige kizimisin? Vaaa!
— O evde bir adam, bir adam da-
— kadin kadin... gök kız.
— Yagi! kadin bakmır etrafina. Herge-
— meh. En yakina - kizi veya torunu ol-
— — Setenay!

Osmann ÇELİK in line de an-

igin - Meryem yine de an-

evy;Sama dedik be!

Dugumayur - ya da tırtıl-
ara Meyem. Meyem'in alt-
Atur, Kendi dilinden bir

em. Diğer, yine kalkar. Tir-

La olung cocuklari orlari
gok kere wari surnez, Usak-

2. Die Pharmazie:

dan maka kopor, acikur, Mier-
i bakar, Uzağa, himmetiye.

and a constant value, the value of α is determined by the value of β and the value of γ .

★

В соответствии с этим в работе рассматриваются следующие вопросы:

Meerem : « Çikam mi aca-
de bakıyor. Yandan süzüyor »

iyuk hamam :
ryem!! Glt Coeklarm yam-

ok giba. Soyleni degil.

ti - Kılıksız hizmetçinin, kut
e sokakta. Ana! Bahçe gök

[illegible]

«Kim bunlar?»

elek, alla nuova Gembloux

ZAMAN VE BİZ

*Fikir tohumlarıdır şu gördüğün çiçekler
Renk renk, başak başaktır ömrünün ürünleri.
İrhamın genç kuşağı, salkım salkım dilekler,
Nurlu bir sabah bekler, sonsuz acı günleri.*

*Burcu burcudur bahar, matemlidir Elburuz,
Dinmedi sızıları koca «Promete» nin.
O, asırlardır bağlı, ben yıllardır hep öksüz
Çocukları değil miyiz Attila'nın, Mete'nin.*

*Gütseydik ülkümüzü milletçe bir olarak
Arasaydık çareler Vatan'ın göz yaşına
Sürünüp kaybolmazdık, dağılıp toprak toprak
Kimse dokunamazdı yurdumun tek taşına!*

*İşte Afrika, Asya, ne halde bak Kafkasya
Her gün yeni bir bayrak açılıyor rengârenk
Gerçektir bütün bunlar, zannetmek bir rüya
Adı zenci onların, milletlere bir örnek!*

*Senki medeniyetin beşiğinde doğmuştun
At oynatıp yüzyıllar Akdeniz'in bağrında
Önüne çıkanları bir sel gibi boğmuştun
Böyle mi kalacaktın bu uygarlık çağında?*

*«Hatusas» ta Hititler ve Dicle'de Sumerler
Ataların değil mi şu yeraltı hazine?
Müzelerde gördüğün o heykeller, mermerler
Bir altın çağ devrine en güzel bir nişane.*

*Kahraman bir milletin bahtsız çocuklarıyız
Asıkıyız gönülden, her bağımsız toprağın,
Esir düşmüş soyumun can ve kan kardeşiyiz
Şimşekleri olalım o korkunç karanlığın.*

Hasan YEDİÇ

Okurlardan Birleşik Kafkasya'ya...

Siz bir cihâd üzresiniz. Bir sahâbe ahlâkı ile kendinizi tezyîne mecbursunuz. Kavga'nın adâb-u erkânını, görmek ve geleneklerini görüp - gözetmek mecburdur.

Birleşik Kafkasya ve manevî havası için müftehir ve duacıyım. «Devlet-i ebed mübbed» fikrinin mü'minleri olan Osmanlıların Kafkasya'da ve Balkanlar'da (Saraybosna'dan Makedonya'ya kadar) nasıl ayrı ve müstakil birer devlet gerçekleştirmek için çaba göstermediklerine şaşıyor ve üzüliyorum. Sizi, müslüman halkların, bilhassa Kafkasın cihad ve cihad üzere yaratılmış olan halklarının uğruna sel - sebil olma cehdinizle kutlarım. Bu şekilde nefsimi vakfetmekten, nezir ve adak eylemekten bir ibadet vecdi ve şevki duyuyorum.

Türkiye için olduğu gibi, Kafkas konfederasyonu için de gelecek gençlerindir.

«Birleşik Kafkasya» bana Türkiye'deki oğlum Veli Selman'a kavuşmak gibi engin bir vecd yaşattı. Aziz olunuz. Hayat ve gayretiniz aynı ibadettir.

Kafkas cidalinde islâmın azametli vezni ve müridizmin beşer üstü rolünü belirtceğinizi umarım. Allah sizleri esirgesin ve korusun. Hayra karşı gelmenizi hayırdan ile muhterem efendim.

Fethi GEMUHLUOĞLU
Almanya

Hürriyeti gaspedilmiş bir milletin parçası olarak gördüğüm Kafkasyalı kardeşlerimin ızdırabı, benim ızdırabımdır. Bu ızdıraba deva bulmakta, yardımcı olmak için giriştiğiniz hayırlı işte bütün kalbimle Kafkasyalı kardeşlerime Tanrı'dan başarılar dilerim.

Parçalanmış ulu Türk Ulusu'nun birleşmesi İnşaallah yakın bir gelecekte tahakkuk edecektir. Bu, hayatımda en çok arzu ettiğim şeylerin başındadır.

En derin hürmetlerimle.

Zi. Yük. Müh.

Cengiz Hikmet CÖKÇE
Ankara

Kafkaslılarda nesilden nesile geçmiş, köklü bir şekilde yerleşmiş bazı peşin hükümler vardır : Bir üstünlük savaşı, Kafkaslılık gururunun paylaşılmasından ziyade, Peşin hükümlerin hakikatlerle yer değiştirip düzeltilmesi mutlak bir zarurettir. Umumi kanaatların herkes tarafından aynı sıhhatla karşılanmasına imkân yoktur. Binaenaleyh, en mühim nokta bir başlangıç yapmaktır. Elde edilmesi icabeden muayyen, fakat mühim bazı prensipler hürmeti davet eder.

O'nun (B. Kafkasya) yapacağı değişiklik, cennetin şebnemleri gibi yavaş yavaş gelecek. Kültürünü, örf ve adetlerini unutma tehlikesiyle karşı karşıya gelen bir milleti intibaha getirecek. Burada ikiyüzlülük yok, menfaatperestlik de yok. Tarih boyunca böyle gayretler daima desteklenmiştir. Sizin asil faaliyetinizi desteklemek, yaşatmak, ileri bir merhaleye ulaştırmak bizim elimizdedir. Aziz, güzel tarihimizi öğrenir, öğretir ve

korumuş olursak mes'ut geleceği iyice garantilemiş oluruz. Bu, tasavvur edilemeyecek kadar şahane olur.

Bu saadeti garantilersek ve bir ihtişam içinde benliğimizi duyarak yaşatarsak buna sevineceğiz.

Nizamettin GÖKTÜRK

Konya

Ben Amerika'da bulunan adigelerden, Abadzekh - Tseylerden'im. Sizin ilk derginiz bana geldi: «Birleşik Kafkasya» isminde, çok memnun oldum. Allah sizi bağışlasın.

Size selâm ve muhabbetlerimi ve sevgilerimi yollarım.

Dr. Jawad S. Idriss

New - York / U.S.A.

Milli dâvamızda en mühim vazife görecek bu derginin devamını temin etmek için elimizden geleni yapmamız lâzımdır. Bu bakımdan derginin yurttaşlar arasında dağıtılması çok mühimdir.

Muhteviyat ve şekil bakımından yeni mecmua, başlangıç olduğunu da hesaba alırsak, çok iyidir. Esas siyasi ve tarihî makaleler ile beraber edebî yazılara (nesir - nazım) da yer verilmesini doğru buldum. Genç yazarları dergi etrafına çekmeğe de yarar. Ondan başka, «bibliyografya», muhtelif haberler, kayıplar ... gibi kısımlar da iyi düşünülmüştür.

Tabii, gelecekte mecmuada Kafkasya'nın iç durumu hakkında; ekonomik, devlet kuruluşu, kültür vaziyeti ... tetkik eden makaleler de yazılması gerekir.

Gelecekte, yani vatan zorbalardan kurtulursa ne yapacağımızı da düşünmek lâzım gelir. Devlet şeklimiz nasıl olacak? Ekonomik sistemimizin ana hatları, v.s. tabii teferruata kaçmadan. Kısa-

ca teorik esaslar, yani ideolojik temeller şimdiden ele alınmalı ve işlenmelidir. Bu işte mütehassıslar çalışmalı; avukatlar, ekonomistler, eski ve yeni cemiyetimizden bilgisi olan elemanlarımız, Şimali Kafkasyalılarımız ve bizim dostlarımız...

Cümnenize candan selâm ve sevgiler ve yeni başarılar ve sıhhatler temenni ederim.

Ramazan KARÇA

New - York

Ben de Kuzey Kafkasyalıyım. İçim Vatan aşkıyla yanıyor. Şimdiye kadar bu alanda hiç bir dergi yayınlandığını bilmiyordum... Allah davanızda muvaffak etsin.

Baturay ÖZBEK

Antalya

Ben de Kafkasyalıyım, ama Güney Kafkasya'dan. Ailem halen Batumdadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan beri birbirimizi kaybettik. Dün akşam bir gazeteci arkadaşım «Birleşik Kafkasya» dergisini bana getirdi. Birinci sayısının içindeki «Ben mi ne istiyorum» şiirini 31 yıl önce ben Varşova'ya göndermiştim. Eski günleri hatırladım ve çok duygulandım. Bu dergiyi de şiir yazan ve halen «Ege Tütün Ekicileri Federasyonu» başkanı bulunan Korkut Efe'ye gönderiyorum... Kırımhlardan, Türkistanlılardan, Azerilerden, Gürcülerden ne haber var? ... Bunların hepsi ile ilgim vardı. Şimdi ilk sizi buluyorum... Bütün hemşehrilerime en derin sevgi ve saygılarımı yollar, mücadelenizde başarılar dilerim, selâmlar.

Yusuf TEKİN

Samsun

Muş, Bitlis ve Bingöl İllerindeki Kuzey Kafkasyalı Muhacirler

Zeki ATILGAN

Bu üç ilimize bağlı 20 köyde, yaklaşık olarak 5000 Kuzey Kafkasyalı muhacir yaşamaktadır. Ekserisi 1865 yılında, bir kısmı da 1900 yılında vatanlarından hicret ederek buralara yerleşmişlerdir. Nüfusun kısmı küllisi Çeçen - İnguş, Asetin, Lezgi - Avar ve Abadzekh kabilelerinden tereküp eder.

Ana vatanlarında istiklâlleri uğruna yaptıkları mücadelelerin henüz kanı kuramadan karşılaştıkları Doksanüç harbi ve Birinci Dünya Savaşı onları nüfus itibariyle bir hayli sarsmıştır.

Bağlı bulundukları il ve ilçelere mensub oldukları kabilelere göre bu çevrede bulunan köyler şunlardır:

Muş ilinde merkeze bağlı olanlar :

ÇÖĞÜRLÜ (Arınç) — Bu köyde 150 kadar Çeçen (Nohçi) oturmaktadır. Buraya 1900 yılında gelmiş bulunan Nohçiler, ilk geldiklerinde 300 hane idiler ve bu civardaki Şeker köyüne yerleşmişlerdi. Sözü geçen köy, artık onlar için büyük bir mezarlıktan ibaretir. Bu nüfus azalışı oranını aşağıda bahsedeceğimiz köylere de aynıyla teşmil etmek mümkündür.

ŞAŞKAN — 1865'de gelen muhacirlerden meydana gelen köyün sakinleri İnguşlar (Galgaylar) teşkil eder.

Aşağıda isimlerini sıralıyacağımız köylerde meskûn olan Kuzey Kafkasyalılar da 1865 büyük hicreti sırasında buralara gelip yerleşmişlerdir.

EVNAN — Avar kabilesine mensup Kuzey Kafkasyalıların husule getirdiği bir köydür.

Varto ilçesinde bulunan köyler:

TEPE, AYNAN, DOĞADAP — Bu köylerde İnguş kabilesine mensup K. Kafkasyalılar oturmaktadırlar.

ZİHİNK, ÇALBUĞUR — Varto ilçesinde bulunan bu iki köyde ise Lezgiler ikamet etmektedirler.

Bulanık ilçesine dahil olan köyler:

KARAAĞIL, HAMZAŞEYH, SİMO, GEVENDİK — Bu dört köyde oturan K. Kafkasyalılar Asetin kabilesindendirler. Diğer taraftan *Malazgirt* ilçesinde de Asetinlerin mukim bulunduğu **YANAMIŞ** köyü vardır.

Bitlis ilinin Ahlat ilçesine bağlı bulunan köyler:

HULİK (Asetin'lerle meskûndur), **AĞCAVİRAN, DEVELİK, HANİK** ve **YOĞURTYEMEZ** — Bu köylerin sakinleri de Şapsuğdur.

Bitlis ilinin Adilcevaz ilçesine bağlı ve genellikle Şapsuğ kabilesinin ekseriyette bulunduğu **YOLÇATI** (Kögoz) köyünü zikretmek gerekir.

Bundan başka bu bölgede, Bingöl ilinin Kiğı ilçesine bağlı yine Abadzekhlerin oturdukları iki köy daha vardır ki, onlar da : **HIMSOR** ve **POLATKAN** köyleridir.

Muş, Bitlis ve Bingöl çevrelerindeki tespit edebildiğimiz Kuzey Kafkasya orijinli köyler bunlardan ibarettir.

Röportaj :

D Ü Z C E

M. Kâzım TAYMAZ

Düzce memleketimizin en güzel beldelelerinden biridir. Tabiatın bütün güzellikleri elbirliği, sözbirliği etmişcesine toplanmıştır burada. Ufuklara doğru alabildiğine ve dümdüz uzanıp giden ovanın bitimlerinde birden yükselen zümrüt dağlar, bir başka güzellik katar bu şirin tabiat köşesine. Düzce'de iki renk seçilir: mavi ve yeşil. Mavi, bulutsuz yaz günlerinin gök mavisidir; yeşil de ormanlar ve bahçelerle tezyin edilmiş zeminin rengi.

İnsan, büyük şehrin gürültülerinden; bitip tükenmek bilmiyen dağdağasından kurtulup da buraya geldi mi, ayrı bir letafet ve tairifi imkânsız bir kalb huzuru hisseder...

Üç arkadaşız ve üç saatten beri de yodayız. Baş döndürücü bir hızla yolları kateden otobüsümüz Düzce'de durduğu vakit hava iyiden iyiye kararmıştı. Şehrin «Duğuş Hable» diye anılan mahallesindeki misafir kalacağımız eve geldiğimiz zaman unutamıyacağımız bir Kafkas konukseverliği ile karşılaşıyoruz.

Ertesi gün de yakın köyleri, zamanımızın mîsadesi nispetinde dolaşalım dedik. Ama kabıl mı gittiğimiz köyden ayrılabilmek? Ova köyleri bütün bunlar. Ama yem yeşil ova köyleri. Hiç bir köyü kuş bakışı görmek mümkün değil burada. Ancak gür ağaçların aralarından bazı evlerin beyaz badanalarını farkedebilirsiniz. Arabamızdan inip de iyiden iyiye yaklaşınca evlerdeki klâsik Şimali Kafkas evlerinin mimari uslûbu derhal dikkatimizi çekiyor. Tek katlı ve dolgulu evler. Geniş ve tertemiz bahçe. Hayvanlara ait ahır vesaire gibi kısımlar evlerden uzakta ve bahçenin öte ucunda. İnsanın içinden, bu yeşil bahçenin serin çimenleri üzerine uzanmak ve böylece kıpırdamadan saatlerce kalmak geliyor.

Ya insanlarındaki yakınlık ve samimiyet? Bizi öylesine candan ve yürekten karşılıyor-

Düzce Derneği balosunda Çeçen oynayan bir çift.

lar ki sevinç ve iftihar göz yaşlarımızı gümeye çalışıyoruz. Bütün bu insanlar, cennetin Kafkasya'dan getirdiği töre ve gelenekleri bilâkaydüşart biliyorlar ve yaşıyorlar.

Düzce'deki Şimali Kafkasyalıların buraya yerleşmeleri 100 sene evveline dayanır. Ekserisi de büyük muhaceret sırasında vatan'dan göç etmişler. Üç nesil kalmıştı. Ama, bütün beşeriyetin büyük bir dayanıklılık ve takdir beslediği Kafkas törelerinin bugünkü ahfadında aynıyle yaşıyorlar.

Balodan diğer bir görünüş

bu bizi sevindiren ve kıvanç göz yaşlarıyla gözlerimizi nemlendiren manzara da bu idi.

Vaktimizin az olmasına ve sırada, ziyafet için birçok köy bulunmasına rağmen her gittiğimiz yerde aynı derin muhabbet tezahürleriyle karşılaşıyoruz ve ancak her kaç köyü ziyaret imkânını bulabiliyoruz. Köyde hemşehrilerimiz bize milli yemeklerini ikram ediyorlar. Adige tavuğu, mamır (kag), Şipsi, haliç (hıçın) ve daha neler...

Akşamleyin Düzce'ye döndüğümüz zaman kocaman bir günün nasıl tükendiğini fark edememiştik bile...

Bugün 7 Ağustos Cumartesi. Geceleyin Düzce Kafkas Türkleri Yardımlaşma Derneği'nin Balosu var ve oraya davetiyiz. Bu vesileyle seyahat arkadaşımız ve dergimiz mensuplarından Yılmaz Nevruz dernek mensuplarıyla tanışacaklar.

Balo, Belediye gazinosunda verildi. Ama, bizim İstanbul'da görmeye alıştığımız halılara benzemiyordu. Orada geçen her dakika Kafkasya'dan bir motif, Kafkasya'dan bir ritim, Kafkasya'dan bir hülâsa Kafkasya'dan bir parça idi. Ne caz, ne saz ve ne de frenk salonlarının salt gösterişinden

eser var. Büyük bir vevd ve heyecan içinde dernek folklor ekibinin icra ettiği Kafkas milli oyunlarını doya doya gördük ve geceyi bittün ruhumuz ve benliğimizle yaşadık.

Ertesi günü Derneğin Aband'a gezisi vardı. Daha evvel Dernek idarecileriyle tanıştık. Fevkalâde anlayışlı, münevver ve hizmet iştiyakıyla dolu insanlar. Geçen yıl Kafkas Türkleri Yardımlaşma Derneği kurulduğu zaman başkanlığına merhum Rıza Devrim getirilmiş. O'nun ufultünden beri de başkanlık vekâleten idare ediliyormuş, ta ki kongre yapılana kadar. İdarecilerden Bedri Türken, Burhan Batır, Fahri Altındağ, Metin Aydın ve Sabih Özbek Beglerle tanışma fırsatını buluyoruz. Bize, derneklerinin kuruluşu, gayeleri ve faaliyetleri hakkında bilgi veriyorlar: «Kafkas Türklerinin maddi ve manevi yardımlaşmalarını sağlamak, muhtaç ve kabiliyetli öğrencileri okutmak fakirlere yardım elini uzatmak; konferanslar, balolar, çaylar, geziler... tertiplemek suretiyle folklor alanında faaliyet göstermek».

Düzce'den en güzel ve en unutamıyacağı-mız intibalarla ayrılıyor. Ve yine otobüstümüz bizi, bu şirin beldeden ayırıyor, ama kalbimiz ve sevgimiz orada, Düzce'de...

Haydar Bammat

HAYDAR BAMMAT

(3.X.1890 — 31.III.1965)

Dr. Zeki ALİ

Batılı bir yazar 1843'de şu sözleri söylemişti:

— Bugün dünyada «büyük» isfati-ni tam mânâsıyla hak eden yalnız üç kişi vardır ve bunların üçü de Müslümandır:

Cezayirli Abdül Kadir, Mısırlı Mehmet Ali ve Kafkasyalı Şeyh Şamil...

Haydar Bammat her bakımdan Şa-mil'in halefi idi.

Çağdaş İslâm dünyasının en ünlü şah-siyetlerinden biri olan Haydar Bam-mat, 31 Mart 1965 günü Paris'te ansızın vefat etti. Bütün dünyayı saran karışık-lıklar ve günümüzün buhranlı olayları yüzünden, bu ölüm haberi, maalesef İslâm âleminin dikkatini çekmemiş bulu-

nuyor. Bu sebeple, hayatı boyunca İslâ-mî prensiplerin ateşli bir müdafii olan ve bütün dünya müslümanlarının refah ve saadeti için durup dinlenmeden ve yıl-madan çalışan bu asil simânın hâtırasını yâdetmekte daha fazla gecikmek isteme-dik.

Haydar Bammat daha genç yaşta iken, vatani olan Kuzey Kafkasya'da İslâmı tecavüzlerden korumak, onu öne-çarların boyunduruğundan, daha sonra da bolşevik istilâcılardan kurtarmak için cesaretle, kahramanca mücadele etti. Ha-yatının geri kalan kısmını, yani kırk yıla-dan fazla bir süreyi de, İslâm ideali ve geleneklerinin yaşaması için, yapılan ha-reketleri destekleyerek, yazı yazarla konferanslar vererek geçirdi.

Haydar Bammat 3 Ekim 1890 tarihinde Kuzey Kafkasya'nın Temirhan-ğara kasabasında dünyaya gelmişti. Babasını kaybettiği zaman henüz küçük bir çocuktur. İyi kalbli, asil ve dindar bir kadının olan annesi onu tam bir İslâmî terbiye ile yetiştirdi. Mensup olduğu ırk, İslâmî geleneklerine sıkı sıkıya bağlı soylu Dağıstanlılardı: Mümtaz, mağrur, kabiliyetli, şuurlu, vicdanlı ve hürriyet sever bir ırk. Burada Marshal Soult'un bir sömünü tekrarlamak yerinde olur. Marshal Soult 1843 de şöyle demişti: «Bugün dünyada (büyük) sıfatını tam mânası ile hak eden yalnız üç kişi vardır ve bunların üçü de Müslümandır: Cezayirli Abdül Kadir, Mısırlı Mehmed Ali ve Kafkasyalı Şeyh Şamil». O zamanlar çarlık Rusyası, sömürgelerini genişletmek için güneye doğru mütemadiyen yayılıyordu ve bu maksatla yapılan savaşlar bir asır devam etti (1760 - 1860). Kuzey Kafkasya Müslümanları, istilâcı Slavlara cüretle karşı koydular. Liderleri İmam Şamil, tam yirmi beş yıl, eşsiz bir kahramanlıkla ve hiç yılmadan, Ruslara karşı açtığı amansız mücadeleyi (cihadi) devam ettirdi. Sonunda, Rusların mukaveme edilemeyecek kadar fazla olan maddî kaynakları ve sayı üstünlükleri yüzünden Müslümanların mukavemeti kırıldı ve 1859 da Şeyh Şamil esir edildi. 1864 te Rusya'nın Çerkezistanı zaptı ile Kuzey Kafkasya'nın işgali tamamlanmış, Müslümanların eski kudretlerinden kalan bütün dayanma güçleri eritilmiş oldu. Bu fâcia yarım asır sonra bir kere daha tekrarlandı.

Haydar Bammat hukuk tahsilini Saint Petersburg Üniversitesinde yapmış, doktora tezini de burada vermiş ve kazanmıştı. Anavatanı Dağıstanda an'a-

nevi İslâm terbiyesini alırken bir yandan da İslâmî ilimleri ve Arapçayı tahsil etmişti. İslâm ideallerini, kardeşlik, birlik ve hürriyet aşkını daima kalbinde yaşatmış, İmam Şamil'in istiklâl savaşı hâtıralarından ilham almıştır.

1917 de Rusya'da bolşevik ihtilâlinin patlak vermesi, esir Kafkas haklarına da hak ve hürriyetlerine kavuşma, Rusya'dan ayrılarak bağımsız devletler kurma ümidini verdi. Dağıstanlılar, Şeyh Şamil'in tam mânasıyla bir halefi olduğunu isbat eden Haydar Bammat'ın kılavuzluğunda, milli ayaklanmayı başlattılar. Haydar Bammat, üstün meziyetleri olan bir liderdi ve Rus zâlimlerine karşı kahramanca çarpışarak parlak başarılar elde etti. 1918 Mayısında ikisi Hıristiyan (Ermenistan ve Gürcistan) diğer ikisi de Müslüman olmak üzere dört devlet bağımsızlık kazandı. Yeni kurulan Müslüman devletler Azerbaycan'la Kuzey Kafkasya idi ve Kuzey Kafkasya'da Dağıstan ve Çerkezistan birlik idiler. Haydar Bammat 1918 mayısında yeni kurulan Şimali Kafkasya Cumhuriyeti'nin Dışişleri Bakanı oldu ve en yakın Müslüman devleti ve Yüce İslâm Halifeliğinin merkezi olan Türkiye ile dostluk anlaşması yaptı. Fakat az sonra, Kuzey Kafkasya, ihtilâle karşı ayaklanan ve bağımsızlık isteyen, bir yandan da aldatıcı vaatlerde bulunan Beyaz Rus orduları ile, isyan eden eyaletleri çarlık Rusyası zamanında olduğundan çok daha gaddarca ve vahşice ezen komünistlere karşı, bağımsızlığını korumak için savaşmak zorunda kaldı.

1921'de bütün Kafkasya tekrar Bolşevik Rusyanın hâkimiyetine geçmiş oluyordu. Bunun üzerine Kafkas Cumhuriyetinin milli hükûmet üyeleriyle bazı

vatandaşları Parise göç ederek vatanlarının hürriyet ve bağımsızlığı için çalışmaya devam ettiler. Haydar Bammat, ölünceye kadar anavatan kurtuluş hareketinin lideri olarak sürgünde yaşadı. Kafkas Müslümanlarına, güney ve batı komşuları olan ve Kafkaslı kardeşlerine tabii bağlarla bağlı bulunan Türkiye, Arap devletleri, İran ve Afganistan'a göç etmelerini, bu ülkelere yerleşmelerini tavsiye ediyordu. 1929'da fransızca olarak «Kafkasya ve Rus İhtilâli» adında ve bu konuda büyük bir eser yazdı. Başında bulunduğu Kurtuluş hareketinin neşir organı da aylık bir dergi idi. Bu dergi, Fransızca, Almanca, Gürcüce, Ermenice zaman zaman ve değişik adlarla olmak üzere Türkçe yayımlanıyordu.

1922'de Afgan Kralı Nâdir Şah, Haydar Bammat'ı, Afganistan'a çağırdı ve değerli bir devlet adamı olduğunu bildiği için de onu Afgan tabiiyetine geçirdi. Asil karakteri, şahsiyeti ve üstün kabiliyeti ile Haydar Bammat bütün İslâm âleminin saygısını kazandı. İkinci Dünya Harbi sırasında siyasi hayattan çekilerek İslâm dünyası ve İslâmiyet hakkında eserler yazmağa başladı. Onun derin bilgi ve diplomatik vasıflarına sahip olduğunu bilen Nâdir Şah, ona Afgan hükümetinin İsviçre'deki diplomatik münasebetlerini kurmak ve yürütmek vazifesini verdi, maslahatgüzar olarak tayin etti. Bu ülkenin başşehri Bern'de yıllarca kaldı ve gerek diğer diplomatlar, gerekse milletlerarası teşekküllerin delegeleri arasında büyük takdir kazandı, hürmet gördü.

Haydar Bammat'ın samimi arkadaşı olmak şerefine nâil olduğum için bahtiyarım. Dostluğumuzun devam ettiği yirmi yıl içinde, Cenevre'de sık sık görü-

şürdük. O'nu bir çok defa da yıllarca kaldığı ve sonra sıhhi sebeplerle yerleştiği Lozan şehrinde ziyaret etmek fırsatını buldum. Ziyaret ve konuşmaların her seferinde onun nezaketine, asil duygusuna, derin ilmine, iyi kalbliliğine ve kuvvetli dindarlığına hayran oluyordum. Konuşma sırasında derhal bir sükûn ve huzur havası uyandırır. Müslüman toplumların refah ve saadetini her zaman düşünür ve bu konulara büyük alâka gösterirdi. Müslüman toplumlar ve onların meseleleri için ileri sürdüğü fikirler her zaman mâkul ve ölçülü idi. Hayatı boyunca İslâmî prensiplere ve an'anelere, bütün Müslümanların bir ruh birliği ve beraberliği ile bir bütünlük, bir «ÜMET» meydana getirdikleri inancına bağlı kaldı. Gerek hürriyet mücahidi, gerekse devlet adamı, diplomat, tarihçi ve mütefekkir olarak, bütün Müslümanların kardeş olduğu duygusundan ayrılmadı. İbadet ve Kur'an-ı Kerim mütalâa ve tilâveti hususî hayatının başlıca meşgalesi idi. Sıhhati bozulmaya başlayınca Bern'deki diplomatik vazifesinden ayrılmağa mecbur oldu. Paris'e geldi ve ölünceye kadar orada oturdu.

En önemli eseri, harikulâde fransızcası ile kaleme aldığı ve 1946'da yayınladığı «Bütün Cepheleriyle İslâm = Visages de l'Islam» adlı kitabıdır. Bu eser Arapçaya önce seçkin bir yazar, sonra da Muhammed Adil Zovter tarafından çevrildi. Türkçeye tercüme edilmiştir. Daha sonra aynı eser gözden geçirilmiş ve genişletilmiş olarak 1958'de Payot yayınevi tarafından Lozan ve Paris'te tekrar basıldı. Gayet açık ve güzel bir üslupla yazılmış olan bu kıymetli eser Haydar Bammat'ın seçkin bir İslâm bilgini ve yazarı olduğunu ispat etmiştir. Bu

MEHMET EMİN BUĞRA

Gülçin ÇANDARLIOĞLU

14 Haziran 1965 Pazartesi günü Ankara'da vefat eden Doğu Türkistan davasının kahraman önderlerinden Mehmet Emin Buğra 1921'de Hoten'de doğmuştur.

1921'de «Karakas», Oybağ Yenimedrese-si'nden mezun olmuş ve 1924'ten 1931'e kadar da aynı medrese baş müderrislik görevinde bulunmuştur.

Eserinde okuyuculara harikulâde bir açıklıkla İslâm dininin temellerini, İslâm cemiyetinin karakteristik çehresini tanıtıyor. İslâmın yayılma ve genişlemesini, İslâm kültürünün ulvî ve muhteşem cephelelerini, dünya medeniyetine izah eden kısmı 1962 yılında «Müslümanlığın Medeniyete Yardımı» adıyla ve ayrı olarak yayınlandı. Eserde İslâm edebiyatını (Arap, Türk, Fars edebiyatlarını), Müslüman sanat ve felsefesini de teferruatlı olarak göstermekte, İslâm memleketlerindeki reform ve ıslahat hareketlerine dikkati çekmektedir. İslâm tarihini de, İslâmî bünyenin yeni şekilleri altında devam eden canlı bir kudret olarak gösteriyor. Çağımızda Müslüman ülkelerdeki olayları, siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel gelişme ve değişimleri gözden geçiriyor. Sonunda, barış ve huzur isteyen bir insan olduğu için, modern dünyada gittikçe daha çok yer alan Müslüman Doğu ile Hristiyan Batı arasında bir dokunulmazlık hattı çiziyor. Hasılı, «Bütün Cepheleriyle İslâm» adlı eseri, Müslüman kütüphanelerini şereflendirecek çok kıymetli bir kitaptır. Haydar Bammât İslâm dünyasındaki yeni gelişmeleri gösteren üç cep kitabı da hazırladı. Bunlar Müslüman toplumlarda olduğu gibi Batılılar arasında da geniş bir

okuyucu kitlesi buldu. Bir kitap da Türkiye için yazdı ki, bu eseriyle Türk halkının bugünkü hayatını, dine bağlılığını ve büyük Osmanlı medeniyetini kuran bir millet olduğunu, idare değişikliklerinin onun hayatîyetini ve devamlılığını gösteren esaslı bir faktör olduğunu belirtiyor. Müslüman Birliği için bir kitap yazmaya hazırlanıyor, bunda İslâmî prensiplerin modern cemiyet ve devlet hayatında da geçerli olduğunu ve gerçek değerini göstermek istiyordu. Siyasî doktrinini iki esasa dayandırıyor. Ona göre Federalizm ve İslâmiyet, İslâm devletleri ittifakını, bir Müslüman Devletler topluluğu halinde birleşmelerini mümkün kılan esaslardır.

Sıhhati sür'atle kötüye gittiği için maalesef değerli eserini genişletilmiş şekliyle üçüncü defa bastıramadı, bunun için yaptığı hazırlık yarıda kaldı. Hayatının son günlerini de sükûnet içinde, yazarak, tefekkürle ve ibadetle geçirdi. Onun ölümü ile İslâm dünyası kıymetli bir mütefekkirini ve saygılı bir şahsiyetini kaybetti. Müslüman gençler onun gösterdiği yolu takip ederse ne harikulâde bir yol tutmuş olurlar.

(Allah rahmet eylesin!...)

(Yeni İstiklâl'den)

1931 - 33 yılları arasında Doğu Türkistan Çin hâkimiyetinden kurtarmak için mücadele-ye girişmiştir.

1933 Şubat ayında Hoten ve Yarkent böl- gesinde halkı, Çin'e karşı ayaklandırmış ve o bölgede kurulan geçici mahalli hükümetin başbakan ve başkomutanlık vazifelerini üze- rine almıştır.

1934 yılının sonunda milli hareket akame- te uğrayınca Hindistan'a ilticaya mecbur kal- mıştır.

1943 senesine kadar Afganistan'da kalan Buğra Bey 4 Nisan'da Çine gelmiştir. O sı- rada Çin devlet konseyinde ve Parlâmento- unda Doğu Türkistanı temsil etmekte olan Dr. Mes'ut Sabri ve İsa Yusuf Alptekin tara- fından yürütülmekte olan hürriyet mücade- sine katılmış ve İ. Y. Alptekin tarafından Çince ve Türkçe neşredilmekte olan «Altay» dergisinin başmuharrirliğini üzerine almıştır.

1944 de Doğu Türkistan'da Çin istilâsı ve zulmüne karşı milli bir ayaklanma olmuş ve Çin merkezî hükûmeti bu ayaklanmayı aske- ri kuvvetle imha etme yoluna gitmişti. Bu- nun üzerine M. E. Buğra ile İ. Y. Alptekin 4 Nisan 1944 de Mareşal Çang Kay-Sek ile 3 saat süren bir görüşme yapıp Doğu Türkis- tanlılara karşı Çinliler tarafından yapılan zul- mün ve haksızlıkları bütün delilleri ile anlat- mışlar ve Doğu Türkistan meselesinin silâha sarılmak suretiyle halledilmemesini talep ede- rek 27 maddelik bir muhtıra takdim etmiş- lerdi. Bu muhtıranın mühim maddeleri şun- lardır :

1. Doğu Türkistan'a dâhili muhtariyet hakkı tanınması;
2. Çinliler tarafından, Doğu Türkistan'a takılan Çince «Yeni Müstemleke» mâ- nâsına gelen «Sinkiang» adının kaldırılarak milli ve tarihî adının iadesi.

1944 senesinde «Çin Anayasa Tasarısı» halkın fikrine sunulduğu zaman, M. E. Buğ- ra, Dr. Mes'ut Sabri ve İsa Alptekin ile bir- likte Çin Anayasasına dâhil edilmesi talebi- yle Çin hükûmetine 19 maddelik bir muhtıra takdim etmişlerdir. Aynı zamanda bu muhtı- rayı Çin'in en meşhur gazetelerinden biri sayılan «Da Gung Bao» isimli gazetenin 13 Ekim 1944 tarihli sayısında yayınlamışlardır. Bu muhtıranın mühim maddeleri şunlardır :

1. «Çin Anayasası» nda Doğu Türkistan halkının «Türk» olduğunun tanınması;

2. «Çin Anayasası» nda Doğu Türkistan'a dâhili muhtariyet hakkı tanınacağını kayde- dilmesi .

3. «Çin Anayasası» nın 4. maddesinde «Singiang» olarak kullanılan adın «Türkistan» olarak değiştirilmesi.

Bu muhtıranın «Da Gung Bao» gazete- sinde yayınlanması üzerine Çin âlimlerinden Li Dung Fang adlı birisi «Cung Yang Rı Bao» adındaki merkez gazetesinin 14 Ekim 1944 ta- rihli sayısında, «Sinkiang'lı kardeşler acaba Türk müdür?» adında muhtıra aleyhinde bir yazı yapıp, Doğu Türkistanlıların Türk olma- dıklarını iddia etmiş ve Doğu Türkistanlıla- ra Türk demenin ve onları bir millet olarak tanımının doğru olmayacağını ileri sürmüş- tür. Buğra Bey, Li Dung Fang ile aynı gaze- tede defalarca birbirlerine reddiye yazmışlar- dır. Buğra Bey bu yazı mücadelesinde Doğu Türkistan halkının Türk olduğuna dair tari- hî ve ilmi vesikaları öne sürerek 500 milyon Çinliyi temsil eden Çin matbuatında Li Dung Fang'ın iddialarını çürütmüş ve Çin efkârı umumiyesinde büyük yankılar uyandırmıştır.

6 Mayıs 1945 de Çin Halk Partisi Temsil- cileri Kurultayına iştirak etmiş, kurultayda konuşması ve takdim ettiği muhtırasında Do- ğu Türkistan'a milli muhtariyet verilmesi te- zini savunmuştur.

1944 de vuku bulan milli ayaklanmada Do- ğu Türkistanlılar Milliyetçi Çin'in modern silâhlarla mücehhez 100,000 kişilik ordusuna mağlûp etmişlerdi. Neticede dize gelen milli- yetçi Çin, Doğu Türkistan halkına bir takım haklar tanımaya ve Türklerle antlaşma yap- maya mecbur kalmıştı. Bunun üzerine Dr. Mes'ut Sabri Umumi Vali, İsa Yusuf Alpte- kin Genel Sekreter ve Mehmet Emin Buğra Nâfia vekili (sonra umumi vali muavini ol- muştur) olmuşlar ve böylelikle Doğu Türkis- tanın idaresi resmen Türklerin eline geçmiş- ti.

Bu 3 arkadaşın hükûmet başına geçme- siyle memleketi refah ve saadete kavuştur- mak, milleti milli kültürle tenvir etmek kam- panyası açılmış ve bunun yanında Türkçülük, Milliyetçilik ve Anti - Komünist hareketleri de kuvvet bulmuş oldu. Bu devirde Rus matbu-

KAF DAĞINDA

*Bir gül açar Kaf Dağı'nda
Rengi kan kırmızısı.
Bir bülbül öter Kaf Dağı'nda
Sesi hürriyet isteyenlerin sesi.*

*Bir ırmak akar Kaf Dağı'nda
Boyalıdır şehitlerin kanıyla.
Bir rüzgâr eser Kaf Dağı'nda
Hürriyet türküsü gibi gelir kulağıma.*

*Bir millet vardır Kaf Dağı'nda
Hür yaşamak ister vatanında.
Gönüller yasıdır Kaf Dağı'nda
Hürriyeti alınmıştır elinden zorla.*

*Bir güneş doğar Kaf Dağı'nda
Yakınlaştırır hürriyete insanları.
Bir zaman gelecek ki Kaf Dağı'nda
Hür olacak her şey o aziz vatanda.*

Ömer ÖZCAN

ve radyoları onları «Pan-Türkistlik», «Pan-İslâmcılık» ve «gericilik»le itham ederek hücum etmeye başlamışlardı. Milli hareketin gelişmesi üzerine ürken Çinliler bu inkıfaddan korkarak bunları 1948'in sonunda hükümetteki görevlerinden uzaklaştırmışlardır.

1949 senesinin sonunda Kızıl Çinliler, Doğu Türkistana kan dökerek, ateş saçarak gittip, bütün millî mukavemetleri kırmışlardı. Bunun üzerine İsa Alptekin Bey ve binlerce mücadele arkadaşları ile birlikte Hindistan'a iltica mecbur kalan Buğra Bey Hindistan'da 2 sene kaldıktan sonra Türkiye'ye gelmiştir.

Hâriçde bulunduğu seneler zarfında Mısır, Suudi Arabistan, Hindistan, Pakistan, İran, Irak, Ürdün ve Lübnan gibi memleketleri bir kaç defa ziyaret etmiş ve o memleketlerin devlet ve hükümet büyüklerine Doğu Türkistan davasını anlatmış ve bu davanın «Birleşmiş Milletlere» e intikalinin temini hususunda destek olmalarını rica etmiştir.

Buğra Bey, 1952 denberi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak memleketimizde yaşamakta idi. Türkiye'de ve Türkiye dışında Türk illerinin davalarının duyurulmasında büyük hizmetleri olmuştur. Bu cümleden olmak üzere Delhi'de toplanan «Asya - Afrika Konferansı» ve «Bağdad'da toplanan «Dünya İslâm Konferansı» larına katılarak memleketinin davası ile ilgili muhtıralar takdim etmiş ve davası lehinde kararlar çıkartmaya muvaffak olmuştur.

M. E. Buğra bey son nefesine kadar muhaceret hayatının binbir müşkilât ve mahrumiyetlerine katlanarak sözlü ve yazılı Doğu Türkistan davasını savunmaya devam etmiştir. Buğra beyin ölürken dahi son sözleri, bütün milletlerin hür olması prensibi etrafında birleşen, yakında Cezayir'de toplanacak olan «Asya - Afrika Devletleri liderlerinin, insanlık namına Doğu Türkistan'ı da hatırlamalarını dilemek olmuştur.

Şair, yazar ve mücahit Buğra Beyin basılmış ve basılmamış bir çok eserleri var-

Kuva-yı Milliye'ye katılan Kuzey Kafkasyalılardan Abdülmecid Koytemir ve Ahmet Tultay
Beğler (1920).

dır. Neşredilmiş olan eserlerinden bazıları şunlardır :

«Şarki Türkistan Tarihi» (Arap harfleri ile Çağatay şivesinde, Keşmir, 1940, 500 sf.), «Doğu Türkistan tarihi, coğrafyası ve şimdiki durumu» (1952 Ankara), «Tibet ve Doğu Türkistan hakkında bilinmeyen siyasi konular» (Ankara 1959), «Delhi Konferansı ve Tibet» (Ankara, 1960), «Taşkent Konferansının İç Yüzü ve komünist memleketlerdeki yazarların durumu» (Ankara, 1959), «Kutluk Türkân» (Piyes), «Kaside-i Vatanîye».

Bunlardan başka yüzlerce makale ve şiirleri de vardır. Ankara'da «Türkistan Sesi»

İstanbul'da «Türkistan» isimli birer aylık dergi de yayınlamıştı. Kendisi Arapça, Farsça, Orduca ve İngilizce bilirdi. Eserlerini yazarken, yazılı ve sözlü olarak dâvasını savunurken tabii ki lisan bilgisinin çok faydasını görmüştü.

M. E. Buğra Bey, Doğu Türkistan'ın 20. asırda yetiştirdiği en değerli evlâdlarından birisi, âlim, fâzıl, inkılâpçı, muharrir, tarihçi ve büyük bir devlet adamıydı. Doğu Türkistan kurtuluş mücadelesindeki vazifesine sâdıktı ve hayatı boyunca yılmadan devam etmişti.

Nur içinde yatsın!

Bibliyografya :

BEDİ KARTLISA

(Revue de Kartvélogie)

Paris'te Le Centre National de la Recherche Scientifique (ilmi araştırmalar milli merkezi) tarafından neşredilmekte olan **BEDİ KARTLISA** (Gürcüstan'ın Kaderi) dergisinin 45 - 46 birleşik sayısı elimize gelmiştir. Sözlü geöen dergi bilimsel bir karul tarafından Fransızca, İngilizce ve Almanca olarak yayımlanmaktadır. Özellikle Gürcüstan'ın problemleri ile meşgul olan dergide diğer Kafkas halklarının meselelerine de yer verilmektedir. Derginin son sayısında řu konular yer almaktadır: Kafkas dillerinde kullanılan yardımcı sessiz harfler hakkında bir makaleye tamlamalar (**René Lafon**); Gürcüler, Türkmenler ve Trabzon: «Dede Korkut» kitabı üzerine notlar (**Irène Méliakoff**); Gürcü Edebiyatı (V - XIII 'üncü yüzyıl) - K. Salia; Gürcü St. Euthyme ve Barlaam'ın Grek destanı (**D. M. Lang**); Batı Gürcüstan'ın üç şarkısı (**Yvette Grimaud**); Aphaate'nin Gürcü dilinde VI'ıncı mülakatı (**Gérard Garitte**); Romalı Hippolyte'in tarihçesi ve Gürcü tarihçesi Leonti Mroveli, (**Koréne Kekelidzé**); Bardas Skléros'un kıyama

(**P. M. Tarchnichvili**); Hağlılar devrinde Gürcüstan (**Gr. Robakidsé**), Gürcülerin Mine işlemeciliği (**Ch. Amiranachvili**); XI - XIII. yüzyıllarda Gürcüstan'da seramik endüstrisi (**V. Djaparidzé**); Amiran - Promethée (**Nino Salia**); Die Eigennamen in der Johannes - Apokalypse des Euthymius (**Joseph Molitor**); Zur Frage der doppelten Relation im Georgischhen (**Gertrud Patson**); Gürcüstan'da Abhazlar'la ilgili araştırmalar (**Jaromir Jedlicka**); Konjunktiv und Futurum im Georgischen und in indogermanischen (**Karl Horst Schmidt**); Gürcü dilinde arapça kelimeler (**Heinz Fahnrich**); Trivia Historiae ibericae (**W. E. D. Allen**); Onyedinci yüzyıl öncesi Gürcü romanında Ormainiani (**R. H. Stevenson**); To the editor of Bedi Kartlisa (**P. H. Stevenson**); Michel Mouskhély (**A. Weill**); Aytek Namitok (**Al. Nikuradse**); Kita Pierre Tschénkeli (**Julius Assfalg**); Amiran Daredjaniani meselesi (**B. Seresryakov**); N. Marr - Rustaveli'nin yaratılışının esasına dair (**A. Megrelidzé**); N. Marr'ın hayatının başlıca merhaleleri (**J. Megrelidzé**); H. Wogt'un ou-

Naif Arslan

KAHRAMAN ÇEÇEN-İNGUŞ MİLLETİNİN FACIASI

Yazanlar : Dr. Bahattin Vediř — Naif Arslan

Fiatı : 250 kuruş

İsteme adresi : Bedir Yayınevi

P.K. 1060 - İstanbul

veya : B. Kafkasya, P.K. 34 Fatih - İstanbul

BU MÜHİM KİTABI MUTLAKA OKUYUNUZ!

BİRLEŞİK KAFKASYADAN HABERLER...

FAKİR VE YETİM ÖĞRENCİLERİ OKUTMA YURDU

Dergimizin üçüncü sayısında kuruluşunu ahayırılı bir teşebbüs başlığı ile haber verdiğimiz «Fakir ve Yetim öğrencileri okutma yurdu» bu yıl da faaliyetine daha geniş olarak devam etmektedir. Arkadaşımız teknik öğretmen M. Kâzım Taymaz Beg'in tedvir ettiği mezkûr yurd için yeni bir bina kiralanmıştır. Yurd binası yeni ve her türlü konforu ve sahil tesisleri haliz olup yatma yerlerinden başka okuma salonu ve yemekhane de ihtiva etmektedir. Maddi masrafları ise tamamen hayırsever yurddaşlarımızın bağışları ile giderilmektedir. Yurd'da şimdilik 18 fakir öğrenci barınmaktadır. Buraya sığınmayan öğrenciler için de ayrı bir bina kiralanması için teşebbüse geçilmiştir. Diğer taraftan otuzdan fazla öğrencinin de muhtelif yatılı mekteplere alınması sağlanmıştır. Öğrencilerin tam bir eğitim ve pedagojik sistem içerisinde yetişmeleri ve memlekete faydalı birer uzuv olmaları için azami çaba gösterilmektedir.

Haber aldığımız göre Dinar'ın YAPAĞILI köyünden, yurd öğrencileri için 315 lira ve muhtelif gıda maddesi yardımı yapılmıştır. Bu köyümüzün mütevazı, fakat örnek teşkil eden hayırhah hareketini şükran hisleriyle karşıladık Bundan başka: tüccarlarımızdan METİN GEÇALP de sözlü geçen öğrenciler için 17 adet ceket diktirmiştir. Düzce KAFKAS TÜRKLERİ YARDIMLAŞMA

DERNEĞİ iki öğrencinin maddi masraflarını üzerine almıştır, ayrıca muhtelif gıda maddesi yardımında da bulunacaktır. Diğer taraftan hemşehrilerimizden Abdülvahid Tabakçı da (1000) lira teberruda bulunmuştur.

Birleşik KAFKASYA dergisi olarak, bu hayırlı teşebbüsün hemşehrilerimiz ve hayırsever vatandaşlarımız tarafından desteklenmesini hararetle temenni etmekteyiz.

KAYIPLAR :

HALİME CABAĞI — Şimali Kafkasya'da devlet adamlarımızdan merhum Wassan Garay Cabağa'nın eşi Halime Cabağı hanımefendi 11.IX.1965 Cumartesi günü ebediyete intikal etmiştir. Merhumeye mağfiretler diler bütün Şimali Kafkasyalıları ve kederli de ailesine başsağlığı dileriz.

İHSAN RÜSTÜ BAC — Şimali Kafkasya'da hemşehrilerimizden, eski B.M.M. reis vekili ve Denizcilik Bankası idare meclisi üyesi Tokatlı adigelerden İhsan Rüstü Bac 17 Ağustos 1965 günü vefat etmiştir, merhuma rahmet, ailesine sabır ve başsağlığı dileriz.

GÜRBÜZ BİCİOĞLU — Dergimizin taraftar müessesilerinden ilk okul öğretmeni, genç arkadaşımız Gürbüz Bicioğlu henüz 25 yaşında olduğu halde, ani bir iç kanama sonucunda Hak'ın rahmetine kavuşmuştur. Merhum, Karacayı Bicioğullarından olup Yaka-pınar köyünde ikamet etmekteydi. Beklenmedik kaybı çevrede büyük üzüntüye sebep olmuştur. Allah'tan mağfiret niyazıyla kederli ailesine baş sağlığı ve sabırlar temenni ederiz.

bykh diline ait lügatı (J. Jedlicka); Die kaukasischen Sprachen von G. Deeters (K. H. Schmidt); Kartvellen dillerin incelenmesi ve bu incelemelerin ortaya koyduğu meseleler (N. T. Topuria); Denis Cecil Hills - Türkiye'deki seyahatlerim (D. M. Lang); Un camée de Svanetie (S. Barneveli); Sâlib'in yükselişi (N. T.); Bieti'nin yarım kayalı kilisesi (R. M.); Zemo - Kixi kilisesi (W. T.); Zemo - Kixi'nin duvar resimleri (T. V.); Proche - Orient'in tarih soruları, 1963 Tbilisi; The

Caucasian element on the Safawi political scene (K. Kutsia); Materials on the history of the Georgian - descende (P. A. T.) ;

Raporların tezleri :

Stratigraphique Jeologie Megrélie'nin zülü (M. Dzvelia); Tsalandjixa'nın mimari eserlerinin bütünü (A. Mikava); Bizans edebiyat tarihi (K. S. - S. K.) Georfgica I; Yeni yayınlar.

Hâle TULTAY

YILDIZ ÖKYAY — Genç Kafkasyolog hemşiremiz, İngilizce öğretmeni Yıldız Okyay hanım, Eskişehir - Ankara asfaltında vuku bulan feci bir trafik kazası sonunda aramızdan ebediyen ayrılmıştır. Kazada bundan başka bir Hollandalı profesör vefat etmiş ve memleketimizi ziyarete gelmiş bulunan Amerikalı adigelerden sayın Dr. Jawad S. İdriss ve dergimiz mensuplarından genç hukukçu arkadaşımız **DURAN DİNÇER** (Rezzan Dinçer'in yeğeni) ağır şekilde yaralanmışlardır. Bu elim hadise hemşehrilerimiz arasında derin teessürü mucip olmuştur. Yaralı kardeşlerimizin durumu hamdolsun sür'atle salâha girmekte olup yakında İnşallah iyileşmiş olarak ailelerine kavuşacaklardır. Dergimiz merhume Yıldız Okyay'a rahmet ve kalamına başsağlığı dilerken, diğer kazazede hemşehrilerimize de geçmiş olsun der.

★ **ZAFER DOĞU** — Türk güreşinin unutulmaz siması, şanlı Cihan şampiyonu Yaşar Doğu'nun oğlu **ZAFER DOĞU** 19/IX/1965 tarihinde 18 yaşında olduğu halde müptelâ bulunduğu kalb hastalığından kurtulamıyarak Hak'ın rahmetine kavuşmuştur. Henüz lise son sınıf talebesi olan Zafer'in bu beklenmedik kaybı çevrede derin teessürü mucip olmuştur, dergimiz merhuma Allah'tan rahmet ve yakınlarına sabır ve başsağlığı diler.

★ **AHMET ÖZTEKİN** — Genç hukuklu arkadaşımız Kâzım Öztekin'in babası Ahmet ÖZTEKİN, uzun zamandır çekmekte olduğu hastalıktan kurtulamıyarak Gökşun'un Mehmetbey köyünde vefat etmiştir. Merhum'a Allah'tan rahmet, kalanlarına başsağlığı dileriz.

KISA HABERLER

★ İstanbul Kafkas Kültür Derneği eski başkanı Sayın Yaşar Bir, 9/VI/1965 tarihinde Taksim Belediye Gazinosunda yapılan bir merasimle dernek mensuplarından Tülay Demirel ile evlenmiştir, kutlarız.

★ Aysel Batu ile Aydemir Ersoy, 27/VI/1965 tarihinde nişanlandılar, kutlarız.

★ Aysel Yerit ile Sönmez Can, 9/VII/1965 tarihinde nikâhlandılar, kutlarız.

★ Hüsnüye Gürgül ile Celâl Galgay, 20/VIII/1965 tarihinde Beyşehir'de evlendiler, kutlarız.

DERNEK HABERLERİ :

KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİ :

Tüzük tâdili kongresi — İstanbul KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİ 27. 6. 1965 tarihinde fevkalâde bir kongre aktederek tüzüğünde bazı tadilat yapmış ve bu arada ismini de «TÜRKİYE KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİ» olarak değiştirmiştir. Diğer taraftan, haber aldığımız göre TÜRKİYE KAFKAS KÜLTÜR Derneği geçtiğimiz aylarda **KALAMIŞ - ÇIRÇIR**, v.s. gibi mesire yerlerine geziler tertibetmiştir.

KUZEY KAFKAS - TÜRK KÜLTÜR ve YARDIM DERNEĞİ :

GÜNEYKÖY GEZİSİ — K.K.T.K.Y.D. 11.7. 1965 tarihinde Yalova'ya bağlı Güneyköy'e bir gezi tertibetmiştir. Gezile dernek üyelerinden maada kalabalık bir davetli kitlesi de katılmıştır. Takriben 150 kişinin katıldığı gezi büyük bir samimiyet havası içerisinde cereyan etmiştir. Tamamen Kuzey Kafkasyalı muhacirlerden kurulu olan Güneyköylü hemşehrilerimizle sohbet edilmiş; bu arada misafirlere köy hakkında bilgi verilmiştir. Beraber yenen yemekten sonra gezinti yapılmış ve dernek ekibi ile köylülerin birlikte icra ettiği millî oyunlarımız zevk ve heyecanla takibedilmiştir. Bu güzel gün sona erdiği zaman herkes memnundu ve bu nev'i gezilerin devam etmesi temenni ediliyordu. Dernek mensupları ve misafirler geç vakit İstanbul'a avdet etmişlerdir.

FİNLANDİYA MÜSLÜMAN KOMİTESİ BAŞKANI OSMAN ALİ'NİN KIZLARI TÜRKİYE'Yİ ZİYARET ETTİ — Geride bıraktığımız ağustos ayının 8'inci günü Finlandiya Müslüman Komitesi Başkanı Osman Ali Beğ'in kızları **GÜZEL** ve **SİLO** hanımlarla yeğenleri **ZÜHRE** hanım turist olarak İstanbul'a gelmişler, bu arada Muhacirler Federasyonu ile Yoksul Çocukları Koruma Cemiyeti'ni de ziyaret etmişlerdir. Muhacir Dernekleri Federasyonu konuk kızlar şerefine Taksim Belediye Gazinosunda bir çay tertibetmiş ve buna **KUZEY KAFKAS TÜRK KÜLTÜR ve YARDIM DERNEĞİ** de katılmıştır.

K.K.T.K.Y.D. nin TEKİRDAĞ GEZİSİ — Kuzey Kafkas Türk Kültür ve Yardım Derneği **FOLKLOR EKİBİ** davet üzerine 6. 6.

1965 tarihinde TEKİRDAĞ KIRAZ FESTİVALİ'ne iştirak etmiş ve büyük takdir kazanmıştır.

ANKARA KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİ:

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği'nin yıllık adi genel kurul toplantısı 20 Haziran 1965 tarihinde Bahçelievler Akalın salonunda yapılmış ve yeni yönetim kuruluna Hikmet Aslanoğlu, Bayram Hergüner, İhsan S. Budur, Kemal Okur, Hayrettin Şen, Saim Tuç ve Nazım Sürmen seçilmişlerdir.

Dergimiz yeni yönetim kuruluna çalışmalarında başarılar diler.

BÜYÜK HİCRETİN YÜZÜNCÜ YILINDA:

20 Haziran 1965 Pazar günü, Samsun iline bağlı Sıralı köyü halkı, köylerinin yüzüncü kuruluş yıldönümünü dolayısıyla çok ilgi çekici bir festival tertipletiler ve basında da buna dair yazılar yer aldı. Törene bazı idareciler, milletvekilleri ve diğer bazı köylerden gelen halk da katıldılar.

Sıralı, üç asırlık Kafkas - Rus mücadelesi sonunda Ruslar tarafından anayurtlarından sürülen bir milyonu mütecaviz Kuzey Kafkasyalı muhacirin eski Osmanlı toprakları üzerinde kurdukları binlerce küçük köyden birisidir.

Anavatan Kafkasya'yı anmaya vesile olan bu töreni tertipleyenleri hemşehrilerimiz adına kutlamayı bir görev biliriz.

BAŞLIK (VASE) MESELESİ:

Öğrendiğimize göre Uzunyayla'daki 200 e

yakın Kafkas muhacir köyünü temsil eden thamateler Pınarbaşı ilçesine bağlı Yahyabey köyünde toplanarak muhaceretimizin müzmin bir sosyal derdi olan başlık (vase) meselesini incelemişlerdir. Toplantı neticesinde, evlenmeden önce ödenen başlık azamı 3000 T.L. olarak tespit edilmiştir. Bu toplantı ve karar basınıımızda da müspet bir yankı bulmuştur.

Bilindiği gibi Kafkasya'da bu gibi «Thamete Meclisleri halkımızın sosyal hayatı üzerinde gayet müspet ve tesirli bir rol oynarlardı. Bu itibarla bu toplantıyı ve alınan kararı takdirle karşılarlarken hemşehrilerimizin de bu kararın tatbikine yardımcı olacaklarını ümit ediyoruz.

DÜZCE KAFKAS TÜRKLERİ YARDIMLAŞMA DERNEĞİ'nin yıllık kongresi akteşildi — 29. 8. 1965 tarihinde Düzce Kafkas Türkleri Yardımlaşma Derneği senelik kongresini yapmıştır. Olgun bir hava içerisinde cereyan eden kongre sonunda yeni idare heyeti aşağıdaki zevattan teşekkül etmiştir: HARUN ALTAY (Bşk.), MUHSİN VURAL, NECDET AKSOY, SERVET TAŞ, BEDREDİN TUNCEL, ŞEMSEDDİN YILDIRIM ve İZZET SEVKÂR.

Diğer taraftan Düzce Derneği 18. 9. 1965 tarihinde Eskişehir'e bir seyahat tertibetmiş; folklor ekibi tarafından oradaki hemşehrilerimize Kafkas milli oyunları gösterilmiştir. Yeni idare heyetine dergimiz başarılar diler.

BİRLEŞİK KAFKASYA'DAN OKURLARINA !

Muhterem okuyucu,

Bildiğiniz gibi «Birleşik Kafkasya» bu sayısı ile ikinci yılına girmiş bulunmaktadır. Sizlerden gördüğü alâka devam ettikçe daha nice yıllar hizmete devam edecektir. Bu itibarla, sizlerle kısacık da olsa bazı meselelerimizin müzakeresini yapmak istiyoruz. takdim edeceğimiz hususları dikkatle okumanızı ve ona göre hüküm vermenizi bilhassa istirham ederiz.

Bir derginin kaliteli bir muhteviyatla aralıksız neşriyatına devam edebilmesi için iki şeye mutlaka ihtiyaç vardır: 1) Okuyucularının devamlı ve yakın alâkaları, 2) maddi gelir.

Malûm-ı âliniz, «Birleşik Kafkasya» dergisi, teknik kalite bakımından (fikri kalitesi hakkındaki hüküm sizlere bırakıyoruz) bu sahada şimdiye kadar çıkan dergilerin en kaliteli olanıdır. Tabiidir ki bu da ancak ve ancak maddiyata dayanmaktadır. Bugün elinde bulunan derginin bir nüshası tam (225 kuruşa malolmaktadır. Üzerindeki fiyat ise (250) kuruştur. Basılan her sayının en az 300-350 kadarı, davamızın tanıtılması amacıyla memleketimizin ve dünyanın muhtelif yerlerindeki fikir ve siyaset adamlarına gönderildiğinden ;kalan nüshaların tamamının satılması maddeten kabil olmadığından ve imkânlarımızla bayiler kanalıyla satış yapma

(Devamı arka kapağın içinde)

imkânından da mahrum olduğumuzdan hemen her sayıda üzerimize büyük maddi külfetler yüklenmektedir, yani derginin gideri gelirinden daha fazladır. Şimdiye kadar aradaki bu farkı, yani mecmuanın kendi geliri ile kapatamadığı maddi ihtiyacımızı şahsi fedakarlıklarımızla ve bazı okuyucularımızın maddi bağışlarıyla karşılamaya çalıştık. Eğer derginin teknik kalitesini (kâğıt, dizgi-baskı, cild, fotoğraf neşri, vs. bakımından) düşüreceğ olursak belki daha rahatlıkla hareket imkânını kazanabileceğiz. Ama buna bizler asla taraftar değiliz, sizlerin de aynı şekilde düşündüğünüze kat'iyetle inanıyoruz. İşte bu düşünceyledir ki vaziyeti sizlere açıklıkla ifade etme zorunluğunu duyduk.

Bu duruma göre; mecmuanın aynı teknik vasfını muhafaza edebilmesi ve daha da gelişebilmesi ve neşriyatına aksamadan devam etmesi için nasıl hareket edeceğiz?

Bu suallere bizim verdiğimiz cevaplar şöyledir: (eğer siz okuyucularımızdan daha pratik ve müstait bir formül düşünenler varsa ve bize bunu bildirirlerse büyük memnuniyet duyacağız.)

- 1) Geniş çapta abone temini,
- 2) Okurlarımızın bizzat veya varlıklı hemşehrilerimizden maddi bağış sağlamaları,
- 3) Ticari müessese sahibi hemşehrilerimizin dergiye reklâm ve ilân vermelerinin sağlanması.

Bunları nasıl gerçekleştirebiliriz?

ABONE MESELESİ:

- 1) Eski okuyucularımız senelik abone belgelerini göndermek suretiyle abonelerini yenilemelidirler.
- 2) Abonelerimizden varlıklı olanlar, fazladan 10 lira daha göndermek suretiyle yakınlarından birini abone yazdırabilirler; böylelikle hem yakınlarına en güzel bir hediye göndermiş olurlar, hem de dergi'ye büyük ölçüde yardım etmiş olurlar.
- 3) Her abonemiz bir tanıdığını veya akrabasını teşvik ederek dergiye abone abone yazılmasını temin etmek suretiyle dergiye abone olmasını sağlayabilir, bu suretle kısa bir zamanda abonelerimizin adedi bir misli artmış olur.

- 4) Abonelerimizden ve okuyucularımızdan geniş tanıdık muhiti olanlar, bizden abone makbuzu istemek suretiyle makbuz temin edebilirler ve abone yazabilirler, böylelikle abone sayımızın artmasına ve maddi ihtiyaçlarımızın giderilmesinde büyük yardım etmiş olurlar.

BAĞIŞ MESELESİ:

- 1) Okuyucularımız maddi imkânlarının elverdiği nisbette dergimiz adresine doğrudan doğruya teberra akçası gönderebilirler. Bu takdirde kendilerine derhal tarafımızdan «teberru makbuzu» gönderilecek ve ayrıca derginin sahifelerinde de durum okuyuculara sunulacaktır. İsimlerinin neşrini istemiyenlerin ise arzularına uyularak isimleri yayımlanmayacaktır.
- 2) Okuyucularımızın ve abonelerimizin varlıklı hemşehrilerimizi teşvik etmek suretiyle dergi'ye bağışta bulunmalarını temin edebilirler.

İLÂN MESELESİ:

- 1) Ticari müessese sahibi hemşehrilerimiz, diğer gazete ve dergilere verdikleri ilânlar ve reklâmların yanında «Birleşik Kafkasya» dergisine de ilân vermek suretiyle bu hayırlı teşebbüse katılmakla büyük ölçüde yardımda bulunmuş olurlar.
- 2) Okuyucu ve abonelerimizden, ticari müessese sahibi tanıdığı ve bildiği olanlar, bu kimselerden, tavassut ederek dergi'ye ilân ve reklâm alabilirler ki bu suretle en iyi hizmette bulunmuş olurlar.

Diğer taraftan şu hususu belirtmek isteriz: bütün maddi ve manevi güçlüklerle rağmen dergi'nin muntazamen çıkması hususunda kat'i kararlıyız. Bu alanda her türlü fedakarlığa katlanacağız. Zira Bugünün hür dünyasında, Kafkasya'da esir bulunan milletdaşlarımızın sesini hür dünya kamu oyuna duyurmak bizim milletdaşlık borcumuzdur, vatan borcumuzdur ve hatta insanlık borcumuzdur. Gayret bizden, yardım Hz. Allah'tan. Hepinize en kalbi sevgilerimizi ve saygılarımızı sunarız, aziz okuyucularımız.

BİRLEŞİK KAFKASYA